

România literară

Pacea
în istoria românilor

(Paginile 12—13)

Tineretul și pacea

SĂPTAMINA trecută s-a încheiat cu un eveniment impresionant înscris în suita de manifestări menite să contribuie la oprirea curselor înarmărilor, la viitorul umanității: marșul „Tineretul României dorește pacea”. Peste 70.000 de tineri — români, maghiari, germani și de alte naționalități — din toate zonele țării au format o grandioasă coloană în semn de răspuns Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, chemării vibrante a secretarului general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, adresată întregului popor, tinerei generații a patriei de a se pronunța cu toată energia împotriva politicii de război, pentru un climat al dezvoltării libere și suverane a vieții popoarelor lumii. Semnificativ și emoționant a fost momentul cînd, pe străzile capitalei României, în fruntea avîntatului marș, s-au aflat cei mai tineri dintre tineri — copiii, cetățenii mileniului al treilea al României comuniste. Firește, ei n-au cunoscut războiul, cum nu l-au cunoscut nici cei mai „în vîrstă” tineri din marile coloane revărsate de-a lungul magistralelor bucureștene.

În fața unei asemenea realități, un irezistibil imbold interior ne îndeamnă la retrospecții, reamintindu-ne generațiile smulse din adolescență în plin război. Revedem începutul revoluției și primele unelte — alături de carte — sapa, lopata și tirnăcopul, cazmaua, cleștele și ciocanul, și coloanele marșurilor albastre ale unui timp legendar cînd se călea cel mai tinăr oțel al țării.

Astfel de imagini rememorate dau un și mai puternic lozincilor purtate de imensul suvol al tinerilor demonstranți prin care se cere să fim lăsați să trăim în liniște și pace, să ne construim un viitor luminos — imagini despre noi înșine, despre efortul atîtor și atîtor generații care ne spun că pacea poate fi apărută.

Marșul Păcii a fost, de fapt, imaginea fluviului născut din nenumărate izvoare și afluenți. După publicarea Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, tineretul României a intrat într-o profundă rezonanță cu dezideratele expuse de însuși tovarășul Document, desfășurînd o intensă activitate menită să pună în lumină atașamentul său la marele ideal dintotdeauna al omenirii — pacea! În mitinguri anume organizate, tinerii marilor unități industriale, de pe șantiere, din întreprinderi și unități agricole, de la orașe și sate și-au mărturisit răspicat hotărîrea lor de a lupta pentru pace, pentru dezarmare, pentru prietenie între popoare, pentru înțelegere și cooperare.

Marele Marș al Păcii a culminat cum se știe, cu o impresionantă adunare desfășurată la Palatul sporturilor și culturii în cadrul căreia, într-o atmosferă de puternic entuziasm, a fost adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu Mesajul tinerei generații a României socialiste prin care se dă expresie hotărîrii ferme a întregului tineret al patriei de a urma neabătut cuvîntul partidului, al secretarului său general, de a-și pune întreaga putere de muncă și creație în slujba împlinirii politicii sale științifice, clarvăzătoare, în slujba păcii pe pămînt. „Sintem o generație crescută în anii luminoși ai socialismului — se spune în Mesaj — într-o țară liberă și independentă, o generație pe care partidul ne-a format și ne-a educat într-un climat nou, de respect pentru valorile civilizației umane, în spiritul păcii și prieteniei cu toate popoarele lumii. Nu am cunoscut ororile războiului și nici nu dorim să le cunoaștem. Ne-am născut odată cu zorii luminoși ai țării, am crescut odată cu patria, ne-am împlinit cu înălțimea ei și știm că tot ceea ce am înfăptuit și ce ne propunem să realizăm se leagă de uriașa dumeavoastră activitate, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, care întrucați năzuințele de pace și progres ale poporului nostru, voința de neclintit pentru salvarea păcii, pentru înlăturarea norilor grei ai războiului care apasă omenirea”.

A fost, totodată, adoptat Apelul adresat de tineretul Republicii Socialiste România tuturor organizațiilor de copii, tineret și studenți, tinerei generații a lumii pentru acțiuni unite consacrate păcii, securității și colaborării, pentru o lume mai bună și mai dreaptă: „Exprimînd voința tuturor tinerilor, studenților și copiilor României socialiste, însușiți de încrederea nestrămutată în victoria rațiunii, a păcii și vieții, vă adresăm, dragi prieteni tineri, din adîncul cugetului și inimilor noastre, chemarea fierbinte să acționăm în strînsă unitate, să ne punem întreaga energie și paginile a tinereții noastre în slujba luptei noastre pentru apărarea păcii, pentru dreptul fundamental al popoarelor la libertate și independență, pentru dreptul oamenilor de a trăi în pace”.

Marșul „Tineretul României dorește pacea” ne-a dat, astfel, tabloul unei generații strîns unite în jurul partidului, al secretarului său general, al unei generații în suflete de calitate constructive, generația unui luminos program de muncă și viață care știe că o condiție fundamentală a progresului, a împlinirii unor înalte idealuri este PACEA.

„România literară”

■ La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și a tovarășei Elena Ceaușescu, tovarășul Robert Gabriel Mugabe, primul ministru al Republicii Zimbabwe, președintele Uniunii Naționale Africane Zimbabwe, a efectuat, împreună cu tovarășa Sally Mugabe, o vizită oficială de prietenie în Republica Socialistă România, în perioada 13—17 noiembrie 1981.

Voința noastră

Ca aerul, ca apa, ca soarele ceresc
Nevoie-avem de pace și bunăînvoire,
De pace e-nsetată-ntreaga fire
Și insetat e tot ce-i omenesc.

Pămîntul e făcut ca să rodească,
Podoaba să ne fie mereu acest pămînt,
Și nu cenușă risipită-n vînt
De cei care-ar dori să-l nimicească.

Să ne unim și să strivim microbul
Războiului dement și fără scop,
Să spunem palmei ucigașe : stop ! —
Să ne-apărăm și țările și globul.

Voința noastră cine-i în stare să o-nfringă ?
Vom îngropa în hrube adînci nefaste arme
Care-ar putea planeta întreagă să o sfarme,
Vom spulbera pornirea sinistă și nătingă !

Virgil Teodorescu

România literară

DIRECTOR: George Ivaşcu, Redactor
şef adjunct: G. Dimisianu, Secretar
responsabil de redacţie: Roger Câmp-
peanu.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

Ampla semnificaţie a dialogului la cel mai înalt nivel româno-zimbabwean

ÎN CRONICA vieţii internaţionale se înscrie ca un eveniment deosebit vizita oficială de prietenie pe care, în perioada 13-17 noiembrie, la invitaţia tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, şi a tovarăşei Elena Ceauşescu, a efectuat-o în ţara noastră tovarăşul Robert Gabriel Mugabe, primul ministru al Republicii Zimbabwe, preşedintele Uniunii Naţionale Africane Zimbabwe, împreună cu tovarăşa Sally Mugabe. Convorbirile la cel mai înalt nivel, tratativele purtate, manifestările ce au avut loc, documentele semnate conferă acestei vizite o dimensiune profund semnificativă pentru relaţiile dintre două ţări şi popoare, atât de îndepărtate geografic, dar care s-au dovedit atât de convergente prin esenţa concepţiilor de partid şi de stat, a voinţei lor de cooperare şi de pace, a năzuinţei de a-şi aduce o vie contribuţie la soluţionarea gravelor probleme ale lumii contemporane.

Evocând, la dîneul din seara zilei de 13 noiembrie, istoria luptei prin care poporul său şi-a cucerit libertatea şi independenţa naţională, tovarăşul Robert Mugabe a ţinut să sublinieze că „poporul din Zimbabwe îşi va aminti întotdeauna de sprijinul acordat de Republica Socialistă România, practic, pe toate fronturile posibile ale acestei lupte. A existat sprijinul material, cuprinzînd cele vitale necesare pentru cadrele angajate în greul război din junglă. A existat sprijinul neclintit diplomatic şi politic în forurile internaţionale, în care România şi-a ridicat glasul cu putere, împreună cu alte naţiuni progresiste, pentru o rezolvare justă a problemei create de oprimarea şi exploatarea colonială, de nedreptate şi rasism, cărora le era supusă ţara noastră în acea vreme. Poporul din Zimbabwe va fi întotdeauna recunoscător pentru această strînsă alianţă şi solidaritate”.

E o mărturie din cele mai elocvente asupra modului cum înţelege România socialistă internaţionalismul autentic militant printr-o solidaritate concretă şi activ angajată în finalitatea unei nobile cauze precum aceea a eliberării naţionale şi a independenţei unui popor de sub oprimarea unui sălbatic imperialism, impregnat de rasism şi de cele mai josnice metode colonialiste de exploatare. Şi nu întîmplat, la mitingul din ziua de 16 noiembrie, pentru a defini exact ce a însemnat sorîsul românesc la izbînda poporului său, tovarăşul Robert Mugabe a arătat: „Avem şi alţi aliaţi socialişti, dar nici unul dintre aceştia nu şi-a asumat o sarcină atât de grea de a pregea în ţara sa şi 2.000 de cadre”. E vorba de cadre cu o importantă contribuţie în diferite domenii de activitate în patria lor, de la a cărei eliberare şi proclamare a independenţei de stat se vor împlini doi ani peste 6 luni. Întru totul semnificativă este şi mărturia că în timorul întregii lupte pentru independenţă, cu diferite ocazii, ţara noastră a fost dată drept exemplu „pentru a demonstra că un popor dotat cu voinţa necesară şi în deplină unitate poate reuşi pe deplin în atingerea obiectivelor sale”. Ca atare, „România oferă unul dintre cele mai bune exemple de apărare a independenţei şi suveranităţii”.

O ASEMENEA apreciere confirmă pregnant pe aceea a tovarăşului Nicolae Ceauşescu care, în cuvîntul său la mitingul prieteniei româno-zimbabwean, a subliniat: „Cucerirea independenţei naţionale constituie o mare victorie a poporului zimbabwean, care demonstrează încă o dată că nu există forţă în lume în stare să oprească poporul care doreşte să fie liber, de a lichida aspirarea străină, ca de altfel orice aspirare, de a-şi asigura independenţa, progresul şi bunăstarea. De fapt, poporul zimbabwean, Z.A.N.U. au cucerit independenţa naţională prin lupte grele, dar şi printr-o intensă activitate politică, diplomatică. Se poate spune că victoria obţinută de poporul zimbabwean prin cucerirea independenţei a apropiat lichidarea deplină a dominaţiei coloniale, a deschis calea dezvoltării Africii fără colonialism, fără imperialism”.

Definind astfel dimensiunea internaţională a victoriei luptei poporului zimbabwean, preşedintele României şi-a exprimat convingerea că, aşa cum în lupta pentru independenţă politică a ţiut să acţioneze unit şi să cucerească victoria, tot astfel în lupta pentru independenţa economică, pentru o viaţă mai bună poporul zimbabwean va obţine victoria, păşind ferm pe calea unei noi orînduirii sociale, pe calea făuririi socialismului. Este ceea ce înaltul oaspete a ţinut să sublinieze arătînd că în această direcţie, a construirii socialismului, conducerea în fruntea căreia se află are într-adevăr o unică strategie, aceea de natură să ducă la întărirea bazelor socialiste ale economiei şi, prin consecinţă, obiectivele acestei strategii determină şi formele de cooperare. De aici şi apelul atât de sugestiv: „Cei care au fost aliaţii noştri şi fraţii noştri şi ne-au ajutat să demolăm imperialismul şi colonialismul, ne-au ajutat să atingem acest obiectiv, independenţa politică, îi chemăm să rămînă în continuare aliaţi şi fraţii noştri în lupta noastră pentru edificarea socialismului şi pentru lichidarea bazei economice a capitalismului”.

ÎN ACEST spirit, luînd în considerare bunele raporturi de prietenie şi colaborare statornicite între Partidul Comunist Român şi Uniunea Naţională Africană Zimbabwe — Frontul Patriotic, şi ţinînd seamă de dorinţa reciprocă de a dezvolta şi întări legăturile de colaborare pe plan politic, economic, tehnic, cultural şi în alte domenii dintre Republica Socialistă România şi Republica Zimbabwe, — au fost semnate, în ziua de 17 noiembrie, de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi tovarăşul Robert Mugabe, Acordul de cooperare între Partidul Comunist Român şi Uniunea Naţională Africană Zimbabwe — Frontul Politic (Z.A.N.U.—F.P.) şi Tratatul de prietenie şi cooperare între Republica Socialistă România şi Republica Zimbabwe. Sint două documente al căror text, publicat în extenso în presa noastră, semnifică un moment istoric în relaţiile dintre cele două popoare, confirmînd prin cuprînzătorul lor conţinut profunda voinţă de solidaritate şi evantaiul larg de colaborare în multiple domenii, precum şi sfera vastei problematici a lumii contemporane pe care cele două conducători de partid şi de stat o au în vedere. Pe plan mondial, în atmosfera atât de complexă ce caracterizează astăzi viaţa internaţională, dialogul la cel mai înalt nivel româno-zimbabwean, ca şi documentele semnate la încheierea unor aprofundate tratative, precum le relevă Comunicatul comun, marchează un eveniment încărcat de ample semnificaţii pentru promovarea păcii şi cooperării în întreaga lume.

Cronica

Viaţa literară

Adunări ale asociaţiilor de scriitori consacrate luptei pentru dezarmare şi pace

■ În zilele de 9, 10, 11, 13 şi 14 noiembrie 1981, în oraşele de reşedinţă respective, au avut loc adunări ale asociaţiilor de scriitori din ţară, consacrate luptei pentru pace şi dezarmare, ca urmare a noii şi strălucite iniţiative a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU în această capitală problemă pentru destinul tuturor popoarelor lumii. În afară de membrii asociaţiilor de scriitori, la adunări au participat membri ai celorlalte uniuni de creaţie (compozitori şi artiştii plastici), ai Asociaţiei oamenilor de teatru şi muzică, redactori ai presei locale, alţi oameni de cultură. Vibrantul apel pentru dezarmare şi pace, pe care Frontul Democratiei şi Unităţii Socialiste l-a lansat către toate naţiunile de pe această planetă, a avut un puternic ecou în conştiinţa celor prezenţi, a celor care şi-au afirmat, în cuvinte însufleţite şi de mare răspundere umanistă, ataşamentul neclintit la principiile promovate, pe acest plan, de politica partidului şi statului nostru. Vorbitorii au subliniat în mod deosebit importanţa nobilei iniţiative a preşedintelui României Socialiste, care, cu o consecvenţă fără egal, susţine necesitatea reducerii înarmărilor şi a lichidării bazelor de arme nucleare de

pe teritoriul Europei, demonstrează la ce consecinţe dezastruoase pentru planeta noastră ar duce o confruntare atomică, cheamă toate statele lumii, toate forţele progresiste şi iubitoare de pace din întreaga lume să-şi înteească eforturile în lupta pentru salvagardarea păcii, în spiritul respectului pentru om şi pentru drepturile inalienabile ale popoarelor, pentru ca realizările ştiinţei şi culturii să fie puse exclusiv în serviciul vieţii şi al progresului uman.

În încheierea lucrărilor, participanţii la adunări au adresat secretarului general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România, tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, telegrame în care-şi exprimă deplina adevărată la istorica sa iniţiativă, convingerea fermă că idealurile româneşti de pace, libertate şi colaborare se vor face auzite pe toate meridianele pămîntului, angajamentul de a contribui neprecupeţit, cu opera lor specifică şi prin cuvîntul lor de autoritate, la construirea pe planeta noastră a unei lumi fără arme şi fără războaie, a unei lumi a progresului paşnic şi a celei mai înalte civilizaţii umane.

Asociaţia Braşov

● Adunarea a avut loc la Biblioteca judeţeană şi a fost condusă de dramaturgul Dan Tărcăla, secretarul Asociaţiei. A fost prezentă Victoria Negrea, preşedinte al Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă. Au luat cuvîntul Virginia Iltă-Marcu, preşedinte al filialei A.T.M., scriitorul Daniel Drăgan, redactor şef al revistei „Astra”. Eftimie Modălică, preşedinte al filialei U.A.P., scriitorul Ion Topolog. Au citit din lirica lor texte închinăte păcii poezii V. Copilu-Cheatre, Darie Magheru, Veronă Bratescu, Ştefan Stănescu, Hans Schuller, Nicolae Stoile, Angela Nache, Ermiel Rădulescu, Ioan Gliga.

În telegrama adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU se spune: „Vă rugăm, mult stimat şi iubit tovarăse secretar general, să fiţi încredinţat că ne vom pune scrisul în slujba marelui ideal de pace în lume, al înfrăţirii popoarelor de pe toate meridianele, al ocrotirii vieţii şi păstrării tezaurului spiritual al întregii umanităţi. Ne exprimăm deplinul acord cu politica de pace a partidului şi ţării noastre, cu dorinţa tuturor forţelor progresiste din lume de a se lichida bazele militare din Europa, de a se opri cursa înarmărilor, de a nu se produce bomba cu neutroni şi nici un fel de alte bombe care să ne ameninţe viaţa şi pacea”.

Asociaţia Cluj-Napoca

● Adunarea a avut loc la sediul Asociaţiei şi a fost condusă de prozatorul Vasile Rebreanu, secretar adjunct al Asociaţiei. Au luat cuvîntul scriitorii Ion Lungu, Mircea Vală, Szilagy Iulia, Marcel Constantin Runcanu, Letay Lajos, Gabriel Pamfil, Miron Scorobete, Constantin Zărnescu.

În telegrama adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU se arată: „Sintem mindri că România, prin vocea sa cea mai autorizată, a fost şi rămîne mereu de partea păcii, militază pentru o nouă ordine politică şi economică, se alătură oimnei publice tot mai largi care condamnă politica de forţă, spectrul unei conflagraţii pustiitoare. Vă asigurăm, mult stimat şi iubit tovarăse secretar general, că nu vom precupeţi nici un efort pentru ca strălucita dumneavoastră iniţiativă să-şi găsească în rîndul oamenilor de cultură din România un ecou pe măsura generoaselor dumneavoastră idei. Exprimîndu-ne recunoştinţa faţă de neobosită dumneavoastră grijă pentru destinele ţării şi ale omenirii întregi, scriitorii din Cluj-Napoca se angajează să contribuie prin scrisul şi arta lor la înfăptuirea înaltelor idealuri de pace şi înţelegere între oameni, de prietenie şi solidaritate internaţională”.

Asociaţia Craiova

● Adunarea a avut loc la Casa ziaristilor şi a fost condusă de poetul Ilarie Hinoveanu, secretar

adjunct al Asociaţiei. Au luat cuvîntul Mircea Pospal de la studioul de radio Craiova, Stefan Tunsoiu din redacţia revistei „Ramuri”, poezii Mihai Duţescu.

În telegrama adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU se spune: „Gîndirea dumneavoastră clar vizionară, fierbînta dumneavoastră dragoste de oameni, lupta pentru bunăstarea şi fericirea lor sînt tot atâtea surse de inspiraţie pentru noi, scriitorii. Vă asigurăm, cu deplină răspundere faţă de gravitatea momentului, de adevărată noastră totală la ideile cuprinse în Apel, angajîndu-ne, totodată, să răspundem acestor idei prin opere valoroase, capabile să definească omul nou al României Socialiste, munca şi demnitatea sa, dragostea sa faţă de oameni, pentru pacea planetei Pămînt”.

Asociaţia Iaşi

● Adunarea a avut loc la sediul Asociaţiei şi a fost condusă de dramaturgul Andrieş, secretarul adjunct al Asociaţiei. Au luat cuvîntul scriitorii Paul Balahur, Vasile Constantinescu, Ion Tăranu, Corneliu Sturzu.

În telegrama adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU se arată: „Scriitorii din Iaşi vă adresează, mult stimat şi iubit tovarăse secretar general, recunoştinţa lor fierbîntă pentru modul exemplar de aleasă omenie, de mare prestigiu internaţional şi de adîncă înţelegere în care, în numele poporului român, apăraţi principiile scumpe nouă, tuturor, ale păcii şi înţelegerii între popoare, ale independenţei şi suveranităţii naţionale. Ne angajăm în faţa dumneavoastră ca, prin cuvîntul nostru, inspirat de îndemnul pe care de atîtea ori ni le-aţi adresat, să contribuim la intensificarea forţelor iubitoare de pace, la condamnarea hotărîră a tuturor tentativelor care pun în pericol fiinţa omenirii, care primejdiesc acumulările altor veacuri de cultură şi progres uman”.

Asociaţia Sibiu

● Adunarea a avut loc la sediul Asociaţiei şi a fost condusă de poetul Ion Mircea, membru în comitetul de conducere al Asociaţiei. Au vorbit scriitorii Georg Scherg, Radu Ciobanu, Mircea Braga, Mira Preda, precum şi Alexandru Gătej, vicepreşedinte al Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă, şi tînărul poet Florin Predescu.

În telegrama adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU se arată: „Cînd considerăm posibil ca pămîntul să fie singura planetă locuită de fiinţe raţionale, impodobilă cu „trestii gînditoare”, care sînt oamenii, stingerea acestei podoabe uimitoare ar echivala cu preschimbarea nu numai a planetei noastre, ci a întregului univers, într-un deşert. În perfect consens cu vocaţia pentru creaţie şi pace a poporului român, scriitorii din Asociaţia noastră, români şi germani, întreaga noastră obşte scriitoricească, au pus şi vor pune de-a pururi, mult stimat şi iubit tovarăse secretar general, mai presus de orice, în creaţia lor, idealurile umanismului revoluţionar şi ale păcii, şi spun un

NU decis bombe cu neutroni şi altor diabolice invenţii ale forţelor întinericului, care, pentru înfrînarea în istoria umanităţii, aşează sub semnul morţii nu doar omul ca individ, ci şi omul ca specie. Vă asigurăm, mult stimat şi iubit tovarăse secretar general, că vom pune întregul nostru talent şi întreaga noastră putere de muncă alături de eroica noastră naţiune socialistă, pentru a spulbera odată pentru totdeauna spectrul morţii care ameninţă planeta noastră albastră”.

Asociaţia Tg. Mureş

● Adunarea a avut loc la Căminul de partid al Comitetului judeţean de partid şi a fost condusă de Eugen Trămbiţaşu, şef al secţiei de propagandă a comitetului judeţean de partid, şi de Ince Gabor, redactor şef al ziarului „Vörös Zászló”. Au vorbit Janoshazy György, secretar al Asociaţiei din Tg. Mureş, Tompa Miklos, de la studioul de radio Tg. Mureş, Anton Cosma, din redacţia revistei „Vatra”, Ion Bărbulescu, din redacţia ziarului „Steaua Roşie” şi alţii.

În telegrama adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU se spune: „Iniţiativa dumneavoastră pentru pacea şi libertatea popoarelor, pentru progres şi civilizaţie, dreptate socială şi naţională, constituie încă o dovadă strălucită a personalităţii dumneavoastră remarcabile, pilă de mare importanţă istorică, pe care Partidul Comunist Român — expresie a unităţii întregului popor, indiferent de naţionalitate — o aduce în faţa umanităţii ca pe singura soluţie ce poate duce la salvarea omului, a omenirii şi civilizaţiei noastre, din calea forţelor reacţionare, imperialiste, criminale, care continuă cursa înarmărilor pe umeri împovăraţi ai popoarelor, periclitînd viitorul nostru, al tuturor”.

Asociaţia Timişoara

● Adunarea a avut loc la sediul Asociaţiei şi a fost condusă de prozatorul Ion Arleşanu, redactor şef al revistei „Orizont”. Au vorbit scriitorii Sofia Arcan, Florin Bănescu, Lucian Emendi, Alexandru Jeleleanu, Hans Mokka, Pongraz Maria, Mircea Şerbănescu, Ondrej Stefanko, Svetomir Ralcov.

În telegrama adresată tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU se arată: „Cu sentimente de aleasă preţuire şi recunoştinţă, noi, participanţii la adunarea generală a Asociaţiei scriitorilor din Timişoara — români, germani, maghiari, sirbi şi slovaci — am luat cunoştinţă, împreună cu întreaga naţiune română, de Apelul pentru dezarmare şi pace al Frontului Democratiei şi Unităţii Socialiste, iniţiat de dumneavoastră, eminent conducător de partid şi de stat, excepţională personalitate a epocii contemporane. Acest apel reprezintă unul din marile documente ale timpului nostru, clădit fiind pe cele mai nobile tradiţii ale poporului român, pe cele mai profunde sentimente ale cetăţenilor patriei noastre. El sintetizează, în fraze înflăcărate, şi năzuinţele scriitorilor din Asociaţia noastră, speranţele lor într-o lume a păcii şi a raţiunii”.

Înalta răspundere

UNA din cele mai înalte răspunderi și îndatoriri ale guvernelor, ale statelor, ale oamenilor politici față de propriile lor popoare, față de cauza civilizației o constituie, în momentul de față, oprirea cursei înarmărilor, înfăptuirea dezarmării generale și, în primul rând, a dezarmării nucleare. Realitatea arată că ritmul cursei înarmărilor se accelerează continuu, constituind un factor de tensiune și conflicte, de frinare a procesului destinderii și colaborării internaționale. În repetate rânduri, România a prezentat la O.N.U. și în alte foruri internaționale propuneri pozitive relative la înfăptuirea dezarmării, la retragerea trupelor străine în interiorul frontierelor naționale, la lichidarea bazelor militare de pe teritoriul altor state, la reducerea treptată a trupelor și armamentului, la dotarea armatelor naționale, la renunțarea la efectua, în apropierea frontierelor sau pe teritoriul altor state, manevre militare și demonstrații de forță. Considerând anacronică existența blocurilor și alianțelor militare, țara noastră s-a pronunțat repetat pentru lichidarea lor, pentru desființarea simultană a N.A.T.O. și a Tratatului de la Varșovia.

Consecvența admirată de toate popoarele lumii a României și a președintelui său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, față de oprirea agresivei curse a înarmărilor, pentru întărirea cooperării și înțelegerii în lume, pentru garantarea dreptului popoarelor la dezvoltarea liberă, independentă și suverană, se manifestă din nou, cu un vast răsunet internațional, prin noul **Apel pentru Pace**, lansat la București, prin uriașele manifestări ale întregului popor român pentru colaborare internațională.

NOTIUNEA de pace exprimă pentru noi îmbinarea ideală a unor inestimabile valori cum sînt libertatea, independența, eliberarea de sub asuprirea străină, emanciparea individualității umane, eliminarea discriminării rasiale și culturale, înfăptuirea egalității, înrădăcinarea în cugetul popoarelor a sentimentului apartenenței la marea familie a omnității care împarte aceeași locuință comună — Terra — nutrirind aceleași vise de dreptate și lumină.

INFĂPTUIREA marilor valori amintite constituie însă mai mult decît ceea ce, în mod schematic, se înțelege prin pace — și anume starea de nerăzboi — intrucît însuși procesul realizării acestor valori semnifică notiunea dinamică de pace, determinînd atitudinea activă față de ea, ca o condiție sine qua non, a afirmării plene a adevărului ei conținut. Or, tocmai la procesul complex al realizării acestor valori au și trebuie să aibă o înaltă răspundere, o contribuție definitorie, intelectualii lumii contemporane, din a căror mare familie fac parte și scriitorii și ziariștii, oamenii de cultură, toți cei care, prin arta lor, prin puterea cuvîntului transmis în mase, prin intermediul cărților, al ziarelor, al ecranului, al scenei sau radioteleviziunii se adresează sufletelor, sentimentelor, convingerilor oamenilor, indiferent de apartenența lor filosofică, politică sau religioasă, tuturor celor ce luptă pentru a face din izbînda cauzei păcii pe continentul nostru și în lumea întreagă condiția vitală a propășirii omului, a înfloririi personalității sale, a atingerii plenitudinii unei vieți cu adevărat omenești.

Putem afirma cu hotărîre că n-a fost acțiune de anvergură în sprijinul păcii care să nu fi avut drept una din forțele ei motrice, contribuția nemijlocită a cărturarilor lumii contemporane, aportul lor plin de ardore în animarea maselor populare la cele mai nobile idealuri care se cer înfăptuite fără întîrziere — cooperarea, instaurarea pe continentul nostru și în lumea întreagă a unui climat de încredere reciprocă între popoare și a unei securități trainice.

Eforturilor pentru realizarea unei veritabile calități a vieții, li se opune însă o sinistru formulă a „calității distrugerii”, prin noile arme de nimicire în masă, prin armele nucleare a căror perfecționare este dusă la paroxism. Cursa înarmărilor este însoțită de creșterea tensiunii internaționale, de încercările celor interesați de a otrăvi climatul spiritual, de difuzarea a unor idei nocive, antiumaniste, de cultul violenței, al evadării din realitate, al alienării deliberate.

ADEVĂRATELE valori spirituale sînt expresia gândirii, talentului și personalității popoarelor, materializarea capacității și geniului lor creator, a idealurilor lor de pace și înțelegere. Oamenii de cultură știu bine că numai contribuind la schimbul unor reale valori, produse ale unei umaniste creații de gîndire și de artă, pot ajuta popoarele să se cunoască mai bine, să se stimeze mai mult, să se lege prin sentimente de respect reciproc, să-și dezvolte prietenia și să-și evedențieze conștiința răspunderii comune pentru salvagardarea roadelor muncii generațiilor de ieri și de azi, a destinului omnității, a idealurilor ei de viitor. Amplificînd colaborarea pe plan internațional, asigurînd accesul plenar al tuturor oamenilor la cuceririle culturii înaintate, la informația menită să unească și nu să dezbină, se stimulează propria creație a fiecărui popor, îmbogățindu-se totodată patrimoniul civilizației universale care se cere eliberat de spectrul războiului.

Tocmai de aceea oamenii de cultură consideră, prin prisma înaltei lor răspunderi, că trebuie intensificate eforturile tuturor forțelor progresiste, ale opiniei publice mondiale, pentru continuarea procesului de înfăptuire în lume a unei securități, nu doar declarative și de prezumtive bune intenții, ci bazată pe un autentic sistem de măsuri care să ofere garanții fiecărui popor că se află la adăpost de orice fel de amenințare, pentru dezvoltarea cursului colaborării și destinderii.

În România zilelor noastre cultura își determină finalitatea prin cucerirea științifică a realității, în cucerirea filosofică a adevărului și cucerirea artistică a frumuseții. Oamenii de cultură, apărători ai demnității umane și modelatori ai opiniei publice, sînt germenii stimulatori ai unei mișcări continue și ai unei transformări perpetue, echivalente cu întreaga efervescență a unui popor de constructori, aspirînd intens la conviețuirea liberă, în pace creatoare, activă, cu toate popoarele lumii. Aflați în slujba adevărului, ei au înalta răspundere de a modela omul contemporan, creator al unei lumi noi dominate de rațiune și umanism.

Alexandru Balaci

Vreau să trăiesc

UN ziar de dimineață a publicat următoarea știre: „Puterea distructivă a încărcăturilor nucleare existente pe glob este echivalentă cu circa 60 de mii de megatone — cite 15 tone exploziv convențional pentru fiecare locuitor al planetei”. Am luat drept serioasă această informație și — dintr-o veche meteahnă a mea, anume aceea de a face socoteli — am început să calculez. Deci, prin voia altora, fără să fiu întrebant, mi s-au pregătit pentru a fi ucis, eu locuitor al acestei planete, cincisprezece tone de exploziv convențional, adică cincisprezece mii de kilograme de... iarbă de pușcă, să zicem. Dar ce pot să facă aceste cincisprezece mii de kilograme de exploziv? L-am întrebant pe un „specialist”. (Ce întrebare năstrușnică l-am pus și eu!) : Ascultă, prietene, cită iarbă de pușcă trebuie să-mi așez la picioare pentru ca, aprinzînd-o, să fiu făcut bucăți, adică să mă mut pe lumea cealaltă care nu există? Cunoscutul meu a tăcut o clipă, însă știindu-mă că nu sînt amator de asemenea călătorii fără întoarcere, mi-a răspuns, ca un specialist ce se află : o jumătate de kilogram. I-am mulțumit frumos, l-am liniștit că nu am nici un gînd sinistru, că întrebarea mea a pornit dintr-o simplă curiozitate și am închis telefonul.

Prin urmare, am continuat eu să gîndesc, pot să mor cu o singură jumătate de kilogram de exploziv convențional. Dar am la dispoziție oferite de „binevoitorii” mei, treizeci de mii de doze pentru uciderea mea, fiindcă 15 tone = 15 mii de kilograme = treizeci de mii de jumătăți de kilogram de exploziv convențional! Deci, pot să mor, mai bine zis să fiu omorît, de treizeci de mii de ori! Fericit muritor! Cine s-a mai bucurat în trecut de o asemenea... onoare? Nimeni, absolut nimeni! Numai că, după cite știu, omul moare o singură dată și nu vîd de ce aș face eu excepție, muriînd de treizeci de mii de ori!

Nu, domnilor care mi-ați pregătit o asemenea soartă, care v-ați dovedit așa de generoși cu mine,

încît v-ați cheltuit și banii și energia și inteligența pentru a mă ucide de treizeci de mii de ori, vă spun categoric : nu vreau să mor nici măcar o singură dată, dar mite de treizeci de mii de ori! Eu am venit pe această lume să trăiesc pînă atunci cînd natura își va îndeplini rosturile ei în ceea ce mă privește și nu pînă cînd voiți domniile voastre. Cine v-a dat dreptul să-mi hotărîți moartea, să mă faceți să dispar pirjolit, nimicî, pulverizat de megatonele pe care le-ați fabricat numai pentru că așa ați voit? Nu ne mai ajunge pămîntul? Mai avem încă mult loc unde să trăim încă multe zeci și sute de milenii! Nu ne mai ajung resursele naturale ale planetei? Vreți să vă bateți pentru a le acapara pe cele care credeți că au mai rămas? Ce neștiutori sînteți, sau vă prefacți că sînteți neștiutori! Natura nu ne-a dat decît o infimă parte din nesfîrșitul rezervor de care dispune. Chinuiți-vă mintea să descoperim noi surse de energie, să scoatem la iveală noi materii prime, nu mai fiți atît de risipitori cu ceea ce avem, folosiți geniul uman pentru a smulge naturii marile secrete pe care le deține — oare energia atomică nu a fost unul din aceste mari secrete pe care azi, noi, oamenii, îl stăpînim? — și lăsați de o parte gîndul că pentru ca puțini să trăiască bine, trebuie să mă omoriți pe mine și pe toți semenii mei de treizeci de mii de ori. Sinistru idee, sinistru intenție, stupidă și aberantă soluție! Și pînă la urmă, imposibilă. Pentru că, să fiți siguri că nu mă voi lăsa ucis de armele voastre. Eu vreau să trăiesc! M-auziți? Vreau să trăiesc! Acesta este strigătul oricărei ființe umane — și sînt convins că este și al vostru, strategii ai morții noastre. Este strigătul celor patru miliarde trei sute de milioane de oameni citi sîntem astăzi pe această planetă. Credeți că veți putea trece peste voința noastră?

A sosit vremea să ascultați omenirea, vîietul ei, care vine, vine, vine...

George Macovescu

Desene de Radu Boureanu

Protest

Aud dilatat peste lume un strigăt de pace.

Dar gura mea nu vomează doar ura-mpotriva războiului,

încid în inimă ca într-o nedimensionată carapace ruinele, singele, toată densitatea noroiului.

Protest uriaș, proiectil rotund

să mă rostogolesc pînă la treptele marilor temple,

acele sanctuare-nchinăte destinului lumii

cu preoții gravi cumpănind rațiunea istoriei ;

Acolo să explodez, să-i cutremure muta durere.

Vreau să pansez cu toate stindardele gloriei

ultima rană a jertfei absurde a umanității.

Oceanul de albe aripi migratoare să spintece spațiul

să vînture negura ce înfășoară înaltele cranii,

să nu rătăcească rațiunea ca o tanagră decapitată,

printre timpane de piatră surde la muta-i durere.

E timpul să sece izvoarele spaimei cu negre litanii

vrem albe cetățile lumii nu capitale ale durerii ;

E timpul să ne audă preoții gravi cumpănind rațiunea istoriei.

Radu Boureanu

CORNELIU BABA : Schițe.

4 România literară

MIHAI RALEA

Între eseu și studiul de sinteză

MIHAI RALEA nu este pentru mine numai un gânditor, un autor stimat și îndrăgit pentru tot ceea ce reprezintă în cultura românească. Pentru mine este unul dintre mentorii spirituali. Mi-a fost profesor la Facultatea de filosofie într-o vreme grea, când profesorii adevărați erau foarte puțini. Mi-a îngăduit apoi să-i fiu aproape, și prin anii 1956-1959, fiindu-i redactor la câteva cărți (*Cele două Franțe*, cele trei volume ale *Scrisorilor din trecut*) eram de două-trei ori pe săptămână, dimineața, în biroul de lucru al frumoasei lui locuințe. În convorbirile noastre prelungite imi îndruma lecturile, imi oferea cărți (nu numai cu titlu de împrumut), mi-a indicat zone utile de studiu și cercetare, mi-a lămurit asperitățile înțelegerii dogmatice atotstăpînitoare atunci, mi-a lămurit, din interior, varii aspecte ale disputelor ideologice din perioada interbelică. Acest om fermecător, peste măsură de ocupat (îndeplinea în acei ani înalte demnități de stat), mă copleșea literalmente cu înfință răbdare în a-și cheltui timpul său drămuț pentru lămurirea cu un tânăr de curînd ieșit din amfiteatrele facultății. L-am frecventat apoi mereu pînă în preajma celui — pentru mine îngrozitor — august 1964 cînd a căzut fulgerat de un atac de cord departe de țară.

Mărturisesc cu mîndrie recunoșcătoare că îi datorez enorm profesorului meu. Și nu voi înceta să spun că înlînire cu Mihai Ralea, sfaturile sale îndrumătoare, în anii decisivi ai formației, au fost pentru mine, inegalabilul privilegiu al vieții intelectuale. Am considerat de aceea în deosebită înaltă datorie morală să-i comentez și să-i editez opera și imi reproșez mereu că, pînă acum, am făcut extrem de puțin din ceea ce i se cuvine. Aceasta cu atât mai mult cu cît am înregistrat stupefii, mai anii trecuți, unele grosolane ieriri denigratoare la adresa operei și personalității sale. Mi-am spus atunci (în discuțiile cu regretata prietenă Catinca Ralea) că cel mai potrivit răspuns este editarea operei sale. Din păcate, ritmul apariției editiei Ralea (începută încă în 1970) e intolerabil de lent și s-ar cuveni adoptate măsurile utile pentru grăbirea apariției integrale a acestei opere atât de necesare.

Deocamdată, ne bucurăm că putem consemna apariția, de curînd, a celui de al treilea volum din *Scrisorile lui Ralea* (titlul editiei, aparent prea modest, a fost preferat chiar de autor). Împreună cu *Explicarea omului* (care a constituit primul volum al editiei), acesta pe care îl comentăm are un caracter inaugural. Deschide reeditarea compartimentului sociologic, filosofic și psihologic din opera lui Ralea, care va ocupa — probabil — spațiul a încă două sau trei volume. E un compartiment, din păcate, ignorat de avizati și total neștiut de generațiile mai tinere, în ciuda faptului că, soliditatea lui, îl reprezenta pe gânditor prin una din dimensiunile importante ale personalității sale. Restituirea acestei dimensiuni cîrmă nu numai o controversă dar risipește — sper — o prejudecată. Prejudecata (acreditată răuvoitor și în ultimii ani) că Ralea a fost numai un eseist care a sacrificat investigația sistematică de amploare și adîncime în favoarea foiletonului intermitent și a fugacelui articol-evenimential, de atitudine. Că Ralea a fost și un excepțional eseist care a conferit strălucire genului, e incontestabil. Dar nu a fost numai asta. O dovedeste, printre altele, pilduitor, materia acestui volum. După o secțiune care intrunește pentru prima oară de la apariția în „Viața românească” din 1920-1923 a vestitelor *Scrisori din Paris și din Germania*, sumarul înscrie teza de doctorat (*Ideea de revoluție în doctrinele socialiste*) și acele complementare (*Proudhon și bibliografia analitică despre revoluție și socialism*). Cum se vede, acest remarcabil volum intrunește, pentru prima oară, scrisorile lui Ralea din perioada doctoranturii în străinătate (1919-1923). E, asadar, debutul extraordinar al acestui, atunci, tânăr de 23 de ani, cînd a debutat în „Viața românească” sau de 27 cînd și-a publicat teza de doctorat. Un debut deopotrivă în eseistică și în exegeza sistematică de sinteză, în critica literară și în investigația sociologico-filosofică. Avem deci întrunite aici, în spațiul acestui impunător volum de aproape șapte sute de pagini, toate acele ipostaze care au fost caracteristice personalității lui Ralea. Și, e necesar să adăugăm, acest debut neobisnuit de matur semnalează constante ideologice, filosofice și estetice ale scrisului inegalabilului spirit care a fost viitorul director al „Vieții românești”.

FORMAT ca intelectual în ambianța „Vieții românești”, recunoscîndu-și drept spirite tutelare pe Ibrăileanu și Stere, tânărul doctorand a găsit la „Ecole Normale Supérieure” de la Paris un climat ideologic asemănător celui creat de mentorii săi. Latențele s-au consohidat, devenind convingeri de o viață. Au fost convingerile unui distins intelectual care a ținut la mare preț demofilia, rationalismul, toleranța, înțelegerea materialistă a faptului socio-natural, anti-purismul estetic, ideea militanțului intelectual. Pe scurt spus, s-a format ca un intelectual de stînga și convingerile acestea au fost apărute, cu neînfîcăta consecvență, de-a lungul întregii vieți. Chiar alegerea temei pentru

teza de doctorat exprima nu numai o preocupare a tinărului Ralea, dar și atitudinea (id est ideologia) sa. **Ideea de revoluție în doctrinele socialiste**, tema tezei sale, mărturisea o opțiune simpatetică și verifică autoaprecierea sa de prin 1958 că a fost toată viața un socialist. Cu siguranță că numai un intelectual de stînga, cu marcate simpatii pentru doctrina socialistă, putea alege, imediat după război cînd cercurile de dreapta nu mai conțineau să condamne „anarhia revoluționară” europeană (Rusia, Germania, Ungaria), un asemenea subiect. Iar modalitatea tratării temei demonstrează și ea aceste marcate simpatii filo-socialiste. E adevărat că tratarea păstrează o iustă linie între descriere și analiză, după modelul tradițional al Școlii Normale Superioare. Dar chiar păstrarea în limitele acestei specificități universitare sorbonarde, strict obiective, lasă să se întrevadă ușor atitudinea autorului. Această lucrare de doctorat, însumînd peste patru sute masive pagini, se recomandă și azi, la șase decenii de cînd a fost publicată, ca o excelentă lucrare de sinteză, a cărei valoare teoretică și informativă nu a pălîit defel. Autorul pornește, sistematic, prin a defini conceptul cu care operează, după care îl urmărește modalitatea manifestării de la fazele sale preistorice pînă aproximativ în preajma primului război mondial. Să consemnăm amplitudinea capitolului (saizeci de pagini) consacrat analizei ideii de revoluție așa cum au propus-o Marx și Engels: „Karl Marx, precizează Ralea, poate fi considerat drept întemeietorul ideii moderne de revoluție, idee care, dacă lăsăm la o parte cîteva aspecte mai puțin importante, luminează și explică întreaga tactică a partidelor socialiste înaintate. Originalitatea ei stă în faptul că pune în legătură transformarea societății cu evoluția și soarta unei anumite clase, a cărei victorie finală constituie condiția de reușită a revoluției sociale. Această clasă trebuie să lupte și să învingă”. Urmează apoi un excurs insistent și informat în opera lui Marx și Engels, evidențiind istoricitatea procesului de cristalizare a ideii de revoluție și sensul ei filosofic și politic. Firește că nu toate aprecierile despre marxism sînt valabile. Destule dintre ele vădesc influențe ale acelei optici care reducea marxismul la o concepție scientistică despre complexul social. Ne grăbim să adăugăm că tinărul Ralea a putut accepta necritic asemenea opinii pentru că la data cînd și-a elaborat lucrarea importantă scrieri ale lui Marx și Engels se aflau încă nepublicate. (*Ideologia germană*, Ma-

nuscirile economico-filosofice, *Dialectica naturii*, *Bazele criticii economiei politice*). Apoi, prin publicarea lor — prin 1927 — conceptul marxist despre societate și dinamica ei s-a lîmpezit. Dar aceste deficiențe ale epocii nu diminuează valoarea monografiei lui Ralea. Impresionează, în întregă această carte, impozantul aparat bibliografic, comentarea sa critică, discernerea migăloasă a opiniilor rezistente de cele caduce sau viciate de partizanat, puterea asociativă și disociativă, capacitatea de a rosti un punct de vedere original. Totul e aici riguros, sistematic, temeinic, obiectiv și argumentat. Prejudicata despre foiletonismul exclusiv al lui Ralea, întretinută de adversari sau de necunoscătorii operei sale, se năruie de la sine prin această monografie de exegeză savantă. (Bibliografia analitică ce însoțește lucrarea, constituind la origine o teză complementară la susținerea aceleiași doctorat, întregeste această impresie de rigoare sistematică.) Iar lucrarea lui Ralea, apărută la Paris, în 1932, cu o prefață a sociologului Célestine Bougle, s-a impus în literatura exegetică de specialitate, fiind și azi citată în lucrări tratînd subiecte similare.

IN SFÎRSIT, cum am putea uita prima secțiune a acestui volum, adică cele extraordinare *Scrisori din Paris și Germania*. Editorul N. Tertulian a procedat bine, incluzîndu-le în sumarul acestui volum. Ele se integrează aici nu numai cronologic ci și prin disponibilitatea ideologică. Dar într-o clasificare ideală a operei lui Ralea, multe dintre aceste *Scrisori*, — poate chiar toate — ar trebui alăturate — datorită modalității și scriiturii — celebrelor sale eseuri din *Valori*. Pentru că aici regăsim intrunite — și încă pentru prima oară — toate acele calități care l-au impus pe Ralea drept unul dintre marii noștri eseisti. Adevărate bijuterii ale genului, aceste „*Scrisori*” dizertează despre literatură și artă, despre filosofie, sociologie și economie politică, despre teatru, muzicieni, reviste de notorietate, viața politică, despre oameni celebri și cei obișnuiți, despre procese care au făcut epocă (cel al lui Caillaux) și despre peisajul prozaic al vieții cotidiene. Filosoful, sociologul, criticul literar și artistul cu mari daruri expresive se întîlnesc — fără a se deranja defel — ba chiar complinindu-se fericit, în reconstituirea unui climat, a unei mentalități etnice, a unei opere sau unui destin. Iată, de pildă, un pasaj caracteristic care fixează tonalitatea și desținul operei românești a lui Jules Renard: „Ca și Mirbeau, Jules Renard nu poate

fiertă frumuseții că există, tineretii că trăiește, bunătații că se revărsă. Minciuni și iar minciuni. Ca rețetă, sarcasme. Anii trec, însă, și omul se simte sigur cu disprețul său. Un interior calm pe vreme de iarnă, o prietenie fidelă, o rază blîndă de soare toamnă, îl îndeamnă încetîncor să se imoace cu viața. Dezamăgîtu-l o va face, însă, cu o condiție: va continua să denunțe artificialitatea și proza vietii și nu va reabilita din natură decît lucrurile și persoanele sincere, primitive, nefăcute. Or, ce nu e ipocrit în convenționala noastră societate? Cooiii, tărăanii și lucrurile inanimate. Iată cum J.R. a scris cele mai emoționante pagini din viața cooiilor, a devenit prietenul bun al servitoarelor bătrîne păstrate de generații, al blînzilor tărăni. Curiozitatea a împins pe acest etnograf al primitivilor să le înțeleagă mentalitatea, să le guste mâinile, să le plîngă necazurile. Anarhistul e foarte aproape de umanitarist”.

Sau iată o memorabilă caracterizare etno-psihologică a mentalității generice a francezului: „Cetățeanul acestei țări nu poate pricepe că există o plăcere, de multe ori generoasă, de a cheltui ca să cheltuești. Vanitatea situațiilor false care va seduce pe un grec, spaniol ori italian nu-l atrage deloc. Nobletea improvizată într-o zi, nevoia de a risipi bani pentru a-ți da iluzia de confort ori de boierie măcar o noapte i se pare ridicolă. În locul unei seri grandioase, el preferă mai multe zile mediocre, dar sigure. Natural că forma politico-socială, adecvată unor astfel de moravuri, nu poate fi decît o democrație conservatoare. Forma intelectuală a unei astfel de mentalități nu poate fi decît „rationalismul”. Cu cum am putea ignora pandantul acestei caracterizări, răsfrîntă în determinarea formulei sufletesti a germanului de două războaie, dintr-o sclîntitoare *Scrisoare din Germania*, publicată în „Viața românească” din iulie 1922. Ralea propune drept indicator specific al germanului *tristetea omului de nord* („Neamtu-l e trist chiar cînd mîncîncă”), constată absența categoriei plastice în exorimare, compensată de auditiv și muzical. („Dar dacă forma spațială a culorilor și formelor le lipsește, acest popor poate exprima tot ce vrea în exoresia muzicală. Mobilitatea, intuiția schimbării în timp, nuanțele fragile și delicate ale intuiției, o lume întreagă care e dedesubtul și deasupra simțurilor se poate exorima pe această cale. Mai mult decît atât. Neamtu-l, care nu e spiritual deloc în literatură ori plastică, va reuși să fie în muzică.”). În sfîrșit, o altă caracteristică și identificată a fi impersonalitatea ansamblului acestui popor, la care, printre-o economisire a energiei, răsar geniile. („Se poate zice că celelalte țări pot produce talente. Germania e patria genilor. Kant, Beethoven, K. Marx, Goethe, Nietzsche sînt unici în toată lumea. Dar ei absorb toată energia națională, devin mari prin nulitatea celorlalți, consumă energia cetățenilor ordinari.”) Peste tot în aceste „scrisori” aflăm intuiții scăpărătoare, caracterizări memorabile, erudiție eliberată de scortosenie, har stilistic, duh expresiv care, toate, îl vestesc pe viitorul filosof, sociolog, psiholog, ideolog, critic literar și omul politic situat pe pozițiile radicalismului de stînga. Ochiul lui Ibrăileanu a știut să-l aprecieze cum se cuvine și să-l „selecteze” — de aceea — drept succesorul său de drept la conducerea „Vieții românești”.

N. Tertulian, cel care se îngrijește de apariția *Scrisorilor* lui Ralea, cu formația sa pluridisciplinară, e, în acest caz, un editor ideal (dorit — de altfel — chiar de autorul *Explicării omului*). O dovedeste nu numai adecvata distribuie a lucrărilor în volume, dar și inteligent-informatul studiu introductiv, ca și bogat-migălosul aparat de note care restabilește, după nevoie — fără panas, demonstrativ, cînd tacit, cînd explicit erori de date, nume sau corectitudinea citatelor. I-am reproșat numai — repetăm — excesiva lentoare a cadenței acestei munci realizată, ce-i drept, în chip exemplar. Oricum s-ar motiva această lentoare, trei volume în zece ani e un ritm îngrijorător de încet, riscîndu-se — dacă se menține — să avem o editie integrală a operei lui Ralea în două decenii. Ceea ce — vede oricine — e inadmisibil. Să sperăm că N. Tertulian ca și Editura Minerva vor găsi soluțiile necesare grăbirii ritmului de apariție a acestei editii vitale necesare. Nu uităm să menționăm excelenta traducere a lucrărilor franceze din acest volum realizată cu acribie și talent de Georgeta Horodincă.

Al treilea volum din *Scrisorile* lui Mihai Ralea constituie — prin ineditul sumarul și substanța lui — un adevărat eveniment editorial.

Z. Ornea

CORNELIU BABA : Maternitate

Teohar MIHADAȘ

Comuniune

Între mine insul și-acest grav molid,
Legături de taină-s în ocol perfid :
Cînd întîia oară-n lume ne-am ivit,
Eu eram un Ares, el — straniu Levit.

Cînd a doua oară fost-a să revin,
Eu eram o zare, el, foșnetu-mi lin.
Eu singurătatea bătrînului fur,
El, sub înstelare, frățescu-i murmur.

Căzut în vreo luptă, venea să mă ieie
-n pletele-i lui aspre și-adînci, de femeie.
Iar în crucea nopții, la vaduri oculte,
Săvîrșit-am negre fărădelegi, multe.

În patu-nnoptării, sub streășina-i deasă,
Cînd eu eram mire, duhul lui — mireasă.
Sau în zori, pe mături cu singurătate,
Ne prindeam de umeri : frate lingă frate.

Cînd mîhnirea-n mine se răzbună-n vis,
El îmi este scaun și masă de scris.
Iar dacă vreodată-ar fi să nu mai fiu,
El îmi va fi cruce, trupul lui — sicriu.

În memoriam

Prin locurile-acelea să nu mai treci
vreodată.
De vraja și chemarea lor nu te ispiti.
Le lasă-n frumusețea înalt îndoliată,
Cu-albastrul și-nstelările-asupra lor,
pustii.

Să nu cutezi cu pasul tăcerea să le-o
tulburi :
Îți va răspunde-o rană sub fiecare pas.
Sufletul tău atuncea se va trezi sub
colburi,
Și-n propria lui taină va arde de pripas.

Ca furul te strecoară, pe trecători secrete,
Și lasă-le-n pustia neprihănirii lor...
Și plînge-ți peste ape-nnoptatele-ți regrete,
Sub cetini, ca sub grele zăbranice de dor.

Dezlegare

De prin Sumer vin semne, și se pare
Că ele vin de dincolo de vremi...
Izvoare vechi renasc în noi, amare,
Oasele noastre strane-s, cu totemi.

Mă săgetează gînd c-aș fi fiind,
Ca niciodată, singur și străin
De acest pămînt, iar astrul celălalt,
Căruia-i sînt, îmi strălumină-înalt.

Cercul menirii noastre se închide.
Atitea mii de ani ne-au fost de-ajuns.
Zări se deschid cu înstelate-abside,
O clipă doar zăbavă și-am ajuns.

În crucea nopții

Încremenită noapte-m sihastre măreții !
Voi ape despletite-n alcovuri de granit !
Năluca neodihnei, lui Ducă-se-n Pustii,
S-a furișat afară, ca un nelegiuit.

Podșuri cotropite de aștri, ca de floare
De amarand !, cu luna—lințoliu
îmbălsămînd,
Ca pentru-o taină mare, ce hieratic doare,
Duhul ce mi se-arată-n vedenii rînd
pe rînd.

Ca-n mii de temple albe cu porțile-n azur,
Ori domuri cu tăcute buhe-n catapetezme,
Izvoarele oprite-n neconținut murmur,
Par clopote ce-mi umplu pustia cu
mîrezme.

Înviere

Grădina mea, priveghi lunar să-mi fii.
Trup alb întru liturgică-așteptare...
Tremurătoare, caste insomnii
Sub streșini cu-nstelări a destrămare.

Suris sub gri mătăsuri violenit.
Tăcerea purității întrupată...
Mumii — cîreșii — vii ca-ntr-un zenit,
Și-o torță albă-i inima mea toată.

Liduri vederii ! Imn toate-mpreună !
Transfigurată-i noaptea-n tainic cînt.
Orice durere-acum poartă cunună,
Iar lacrimile-o înflorire sînt.

Vasile IGNA

Pîriul

Ei l-au văzut de departe
printre crengile fagului (luminișuri
sticloase)
cînd sîta ruginită a norilor cernea peste
pleoape
lințoliu ceșos.

Ei au văzut pîriul
și fără o vorbă au luat
veșmintele zînei, dovada păcatului.

Ei l-au văzut de departe
șarpe sticlind în răcorile serii.

Cu gurile lor au sorbit
apa pîriului și goi au rămas
pe prundul țepos printre pești și ispite.

Ei puteau fi oamenii ploii sau copiii
vremii frumoase, cine să știe cui
îi trebuia firul de apă
acoperind albia îngustă și umbroasă.

De la fereastra aceasta murdară
nu se aude decît oftatul
izvorului și guraliva lui disperare.

Poveste de iarnă

A fost un aeroplan de hîrtie
au fost aripile lui ce se evaporau în bătaia ninsorii
coada limpezind aerul cu o diră de foc.

„Știu bine cine ești — ar fi vrut să spună —
știu prea bine de ce nu ești unde sînt toți
știu că trupul ți se usucă în bătaia Lunii“.

Nu l-am ascultat — nu l-am văzut
auzul era o scoică sinucigașă

văzul — petrecere, liman nisipos :

„Cere-lan, cere-lan

voi veni peste-un an

cere-loi, cere-loi

voi veni peste doi“.

Pîțigoi, am răspuns, mierlă — am zis

bufnița a văzut aeroplanul de hîrtie

eu doar aripile evaporîndu-i-se în ninsoare

coada limpezind văzduhul cu o diră de foc :

„Știu bine cine ești — ar fi vrut să-mi spună —

știu prea bine de ce nu ești unde sînt toți“.

Amintirea

pîriului

Cine consimte la pact cu vrăjmașul
poate fi silaba lipsind mesajului secret.

Mai mult decît atît, fagul, arinul,
frunzele plopului pot cerceta pe cel prins
cînd în apropiere pîriul duce cu el
dovada trădării.

Rînd pe rînd, izvorul,
albia cu bolovani șlefuiți, ripa
(cuiul sticletelui, mierla, presura)
pot vorbi despre o conjurație nedovedită.
Cine le poate sta împotrivă ?

Amintirea pîriului nu-i decît un alibi
parțial,
o parabolă în care nu cred nici copiii.
Izvorul nu-i mincinos, dar delta-i departe,
acolo gușile pelicanilor mai completează
cu peștii.

Iartă, doamne, gușterul ațipit
pe o piatră fierbinte,
sîngele lui e tot ce-a rămas din pîriu.

Un scriitor rămas țaran:

Eusebiu Camilar

ÎN literatura noastră, începînd cu Ion Creangă, nu puțini au fost scriitorii de origine rurală, dar care, ca și genialul humuleștean, prin cultura dobîndită, s-au afirmat plenar. Unii dintre ei s-au urbanizat deplin, rupîndu-se de matcă. Alții au păstrat mai departe, chiar în cadrul vieții citadine, deprinderile primordiale. Ce era în fond „bujdeuca” autorului lui Harab-Alb, decît o casă țărănească, zidită pe un dimb și sprijinită-n pari, în care stăpînul ei se răsfața — el spunea că „se proslăvește” — în cămașă de noapte cu alțițe și desculț? Cam aceeași era și purtarea lui Eusebiu Camilar, în ultimii săi ani de viață, cînd, membru corespondent al Academiei și laureat al premiului de stat, moștenind, după moartea mamei sale, casa părintească din Udești-Suceava, stătea în anotimpurile frumoase la el la țară, compăcîndu-se a trăi țărănește, așa cum apucaseră și neamurile lui, numeroase în comună și prin împrejurimi. Aceasta este revelația din interesantul volum, recent apărut în colecția *Restituiri*, îngrijită de Mircea Zăciu.)

Cartea se deschide cu o serie de tablouri, intitulată *Pădurea arsă*, cu un *motif* de Magda Isanos, regretata lui soție și înzestrată poetă. Și ele sînt interesante, dar voi vorbi despre ele mai la urmă, procedînd de la autor la operă, cale mai comodă și mai fructuoasă, iar nu de la operă la autor, unde firele sînt mai ascunse, ca și acelea ale providenței.

Așadar vom începe a spune că așa-zisa *Cartea de piatră* e un jurnal, între datele de 15 iunie 1960, — ajunul morții Nataliei Camilar, născută Motrici și decedată în vîrstă de 84 de ani, — și de 3 iulie 1965, cu opt săptămîni înainte de încetarea lui din viață, după o operație nereușită, a unui „neoplasm hepatic”¹⁾. Cu foarte puține excepții, însemnările zilnice se referă exclusiv la viața de la țară, în anotimpurile favorabile creației literare. Autorul lor se ferește să le includă frămîntările vieții scriitoricești din Capitală, sortite parcă să-i amărască existența, pe cînd micul lui domeniu rustic îi asigură fericirea și climatul prielnic scrisului. De altfel, autorul își amintește cînd și cînd că a pascut oile și vitele:

„Am fost la Călin acasă, astă-seară. L-am văzut pe taică-su și m-am bucurat: am pascut împreună oile, pe la Piciorul Brezei.”

Sau:

„Unul, Crupă, prieten din copilărie, m-a oprit pe imas la Popăscu. Mi-a luat mina în minile mari, calde.

Mi-a amintit că [odată] pe vremuri am pascut vitele împreună.”

Biografia lui are un caracter oarecum picaresc, de aventurier, în prima tinerețe, dar nu răbufnește cu nici o amintire în acest jurnal, pe care autorul îl subintitulează „adică însemnări zilnice, de la moartea mamei, 16 iunie 1960 și cit voi trăi pe-aici” (era așadar strict rezervat evenimentelor udeștene).

Jurnalul e lacunar pe tot anul 1961 și dă doar un succint repertoriu calendaristic de la 12 mai pînă la 31 august 1962. De fapt, reluarea, zi de zi, începe la 10 noiembrie 1962 și primește, ulterior, din partea autorului, sugestive titluri, uneori înaintea unei însemnări de cite un rînd sau două, ca de exemplu:

„Coțofana

A venit la geam o coțofană, cu coada lungă și cu șorț alb...”

Eusebiu Camilar jubeste păsările și crede în eresurile moștenite:

¹⁾ *Cartea de piatră*, ediție îngrijită, note și prefață de Constantin Călin, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1981.

²⁾ Datele acestea, ca și celelalte, biografice sau cronologice, le luăm după foarte bogatele note ale editorului, căruia prea-puține persoane l-au rămas neidentificate.

„De cînd sînt acasă, mereu vine și se așează în mălul din grădină, țarca... Oare ce veste are pentru mine?”

(16 martie 1964)

Țarca vestește musafiri. De aceea, la 13 octombrie, cînd aude cîntînd „muzica satului, a jale”... și se întreabă dacă „O fi murit un om tînr?” și la acest gînd, e și el chinuit, lată că:

„— Dar se aude țarca cîntînd... Poate... poate!”

Acest poate, repetat, menește a bine. Și sora lui preferată, țaranca Saveta, cînd e vestită că țarca îl cînta pe casă se bucură că-l „vestește oaspeți” și ca urmare o cîntește, punîndu-i „în nuc o bucată de mămăligă”.

Peste cinci săptămîni, cînd „înlege calm”:

„Țarca stăruia să cînte în virful mălului”.

Ba mai mult, la 29 decembrie, țarca „Dă mereu tîrcoale, aproape că mi se îngheșuie la ușa!”

Peste alte patru săptămîni:

„Din nou, țarca! Stă pe-o creangă, în fața geamului meu, și cîrîie tare — parcă mă ceartă, de azi dimineață, ca o leliță!”

Cucul, zice-se, ar aduce noroc, cînd îți cîntă din dreapta și nenoroc, din stînga. La Eusebiu Camilar, nici vorbă de acest *distinguo*. Aduce cîștig, din orice poziție:

„S-a acuiat cucul la mine în grădină. Îmi cîntă dimineața. Am stat și l-am observat; e sur, codat bine și mai mare decît un potumbel sălbatic.

Cum prinde să cînte, reflexiv (sic!)³⁾ îmi duc mina la buzunar, să văd dacă am bani...”

(10 mai 1964)

A doua zi, sub titlul: *Tot cucul!*

„Dacă-aș avea atîta noroc, cit îmi cîntă cucul, aș fi cel mai norocos om de pe pămînt.

Îmi cîntă aproape sub fereastră... L-am observat bine: cîntă cîntă își înfoaie coada și aripile, incit pare o pajură de pe banii vechi.”

La 1 iulie, scrie fericit:

„S-au împlinit toate prevestirile cucului...”

La 23 aprilie 1965, sîpînd în grădină:

„Cucul se tot apropie dinspre Poiana Siliionului. Un bine fără capăt mă cuprinde: ce are cîntecul cucului?”

Țineți minte cum anul trecut îmi cînta chiar sub fereastră, un cuc «gras ca pe-penele»?

Cînd vede [la 26 april 1965] *Cucul în prun la Oanea*, peste drum „cam 3 metri distanță”, ar vrea să-l prîndă:

„...să-l țin lîngă mine pe acest depozitar al norocului [nostru].

Însă, cum m-a simțit, depozitarul norocului mi-a arătat coada!”

O țărancă, dimpreună cu două fetițe, întîlnindu-l, și chemîndu-le,

„Tustrele și-au scuipat întîi, la picioare, și de cite 3—4 ori.

— Ca să fie cu noroc, să ne meargă bine! mă luminează fetița cea mică.”

Fata e „într-a treia” (clasă), dar îl asigură că i-a citit „mai toate cărțile” (25 april 1965).

Acasă, scriitorul stă desculț, dezamăgindu-și vecinii, care-l respectau cit timp îl credeau „domn”.

„A venit un stră-strănepot — «Camilar de la Jacotă» (?) L-am poftit în casă. S-a uitat lung la mine, că-s desculț. S-a uitat și rar, și în jur să vadă dacă nu cumva n-am deloc haine...”

La urmă mi-a cerut o țigară. I-am spus că nu mai fumez.

O fi gîndit că n-am bani nici de țigări?

S-a dus foarte decepționat, de întîlnirea cu «ruda lui, scriitorul» (12 april 1964).

A umbra desculț era pentru Camilar o terapeutică:

„Nimic nu s-a mai întimplat, decît că părăsesc locul unde epiderma, talpa mea

³⁾ Paranteza editorului. Corect: reflex!

TRAPEZ

XXVII

121. Un melc care ar străbate un kilometru într-o oră, ar putea vorbi mai mult decît un ogar, și cu mai mult entuziasm, despre viteză.

122. Știi cu ce seamănă, în prima zi, bobocul de lotus? Cu un pui de șarpe care ar scoate — avid de spectacolul lumii — capul din apă. Iar după ce oferă — el — lumii un extraordinar spectacol, își sfîrșește viața într-o fastuoasă desfoiere de petale, pe care n-ar putea-o egala decît patul de moarte al unei împărătese.

123. În afară de clipa în care ajungeam pe un virf de munte, în nici o altă împrejurare, n-am încercat un sentiment de biruință.

124. Rareori ochiul meu se încarcă de atîta ironie, ca atunci cînd îi privesc pe cei ce-și manifestă zgomotos entuziasmul. Doamne, și cit de zgomotos mi-l manifest și eu!

125. Blestem. Usca-s-ar rădăcinile copacului din care ar fi să ți se facă cruce!

126. De ce se vor fi plîns atîta, de ce vor fi umplut veacurile cu lamentația lor, cei care au avut de ales între bine și rău? O, dacă aș fi avut și eu de ales între bine și rău! Oriunde s-ar fi ascuns binele, sub limba unui șarpe, într-o ciupercă otrăvită, pînă la urmă l-aș fi găsit, nu se putea să nu-l găsesc. Și oricît de imbiator s-ar fi arătat răul, fie cu gust de stafidă, fie ca mireasmă a iasomiei, pînă la urmă l-aș fi descoperit, nu se putea să nu-l descopăr. O, dacă și eu aș fi avut de ales între bine și rău... Dar mi-a fost dat să aleg între rău și mai puțin rău, la toate rîspîntiile vieții, n-am avut de ales decît între rău și mai puțin rău...

Geo Bogza

goală, la contact direct cu puterile pămîntului și unde absorb prin toți porii optimism și putere creatoare. Chiar și surorile mi-au spus în față, la un cuvînt, că «nu-s ca alți domni», ci sînt «Eusebiu al nostru»... Mi-l inima plină de bucurie”. (7 mai 1963).

În ajun de Rusaliu, un vecin „și-a scaldat nevasta, într-un ciubăr. Pe urmă, l-a scaldat ea, și Moșneagu! striga de plăcere.

M-am scaldat și eu, bine, într-un ciubăr.”

(20 iunie 1964)

Nu prea vedem bine dimensiunile acestui vas, ca să poată încăpea în el omul întreg, ca într-o cadă de baie. Sînt însă, după cum se vede, ciubere și ciubere! Altele vindea, travestit în țaran, și tocmindu-se, Bălcescu, venit în Transilvania să-l impace pe români cu ungurii, în 1849.

Să ne întorcem însă la mentalitatea țărănească, încă primitivă. Într-o țărancă, „prășind lîngă calea ferată”, cînd ea și-a ridicat o clipă privirea, crezînd că-și recunoaște mama moartă, trece printr-o emoție mare și scrie în titlu:

„Chipul mamei; e posibil ca morții să reinvie și să trăiască în altă parte?” (21 iunie 1964).

Ca în vechile ceasloave, unde erau trecute fenomenele meteorologice memorabile, Camilar scrie la 31 august 1963:

„— A trîsnit-o în casă pe moașa Lențuca. Oamenii au îngropat-o în pămînt — și a inviat...”

— La Dumbrăveni, o fată de 17 ani, stă pe pat, în brațe cu sora ei mai mică. Fulgerul a ucis-o. Sora mică a scăpat.

— Pe dealul Jidiuțului, fulgerul a coborît și a stat pe pămînt, citeva clipe, ca un foc la înălțimea unui om.”

Citiți trîsnetul în loc de fulgerul.

În tot timpul șederii lui la țară, Camilar își revelă mari calități de gospodar. Plan-tează vie, transplantează fire de floarea-soarelui, ridică gard înalt la vecin și să-deste treizeci de răchiți, curățî pommii, vede de trandafiri etc. Il vizitează fete tinere, se îndrăgostește de una, mai ales simțîndu-l palma aspră, muncită, nutrește, în ajunul îmbolnăvirii, intenții matrimoniale. Își frînează însă temperamentul erotic, mărturisindu-și-l numai pe cel sensibil la schimbările meteorologice. Cînd ●

frig neobișnuit în luna mai, se hotărăște să plece, întrebîndu-se îngrozit:

„Reincepe Glaciariul?”

Azi-noapte a înghețat apa în troaca gălilor...”

(29 mai 1965)

În aceeași lună face o călătorie lungă: „Udești — București — Praga — Berlin — Weimar — Dresda — Berlin — Praga — Budapesta — București — Udești” dar notează, bucurînd de a-și regăsi căminul:

„[oare se află loc mai dulce pe pămînt?]”

Vierul în via sa, cum își spune după Jules Renard⁴⁾, pe care se vede că l-a citit și și-a amintit de el, notează:

„S-au prins 22 din cele 25 de «cîrlige» de viță de vie.

Peste 4 ani via va fi mare și rodnică. Eu, vierul, cum voi fi, oare?”

Peste mai puțin de trei luni, avea să fie în pămînt.

PRIM act interesantismul jurnal cu un bogat conținut etnosociologic, care ni-l înfățișează pe talentatul povestitor într-o curioasă întoarcere la condiția țărănească, în care vedea și climatul cel mai prielnic creației literare, ca să examinăm mai pe scurt prozele poetice din *Pădurea arsă*. Într-un imas se descoperă „stîrvuri uriașe de tauri”, ucîși de boala dalacului, pe atunci nevindecabilă, și „mormintul celei mai frumoase vite din copilăria mea”, Floreana, fără de care „ograda era strîmtă, urîtă” (*Căpriorul*). În *Trei singurătăți* se împărțea pădurea pentru „vechi căutători de bureți”. Hribil iau proporții de basm: „vinjoși, pintecoși, cu pălării uriașe”. Fetele, vara, căutau duminicile, în codru, floarea dumbravnicului și aceea care o găsea cea dintîi, avea să fie în curînd mireasă.

Haiduci ca Dîmbău-hotul prînd pe zapciu și-l ard barba. Alt hot, Cocoranul, e vîndut și, urmărit de poteră, se înecă într-o bulboană. Balta Moșneagului e raiul broaștelor. Un șarpe cu cap rotund ca de miță terorizează alte bălți. Milioane de cărăbuși își găsesc sfîrșitul, urmărit și mincați de furnicari, ei înșiși nenumărați, „răsmii”. Lupul îl răpește lui Petrea, vechiul cioban, berbecul cu „coarnele ferecate”, care nu-l slujiseră la nimic. Rupîndu-se „cumpenele văzduhului”, Mitru și Ioana, femeia lui, sînt luați de puhoale. „Vultureni roșii” nu răpesc numai păsările din ogradă, ci și pe pruncul ciobăniței Ileana. Apele seacă și pădurea ia foc, dar autorul cu viziuni apocaliptice nu pregetă să ridice în slavă „firea fără de moarte”.

Filosofia autorului era naturistă. Lîngă natură și în atingerea directă a pămîntului cu piciorul gol, scriitorul simțea, ca și miticul Anteu, pe care-l pomeneste, că prinde puteri noi. Arta lui era viguroasă și se emancipase de modelul sadovenian.

Șerban Cioculescu

⁴⁾ Parantezele drepte înseamnă pasagi sterse de autor, dar lizibile și restabilite, în acest fel, de editor.

⁵⁾ *Le Vigneron dans sa vigne*, 1894, ediție adăugită în 1900 cu *Noutăți de la țară și cu Tabletele lui Eloi*.

Adunare omagială

● Luni, 16 noiembrie a.c., a avut loc la Casa Scriitorilor din București adunarea omagială dedicată aniversării a o sută de ani de la nașterea lui E. Lovinescu.

Cuvîntul introductiv a fost rostit de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Personalitatea marelui critic a fost evocată de acad. Eugen Jebeleanu, care a citit și citeva pagini din jurnalul său referi-

toare la un moment din viața ce-naclului Sburătorul.

Aspecte ale operei și biografiei spirituale lovinesciene, ale posterității sale critice au fost relevate de Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, Alexandru George, Livius Ciocirlic, Mircea Iorgulescu, Ioana Postelnicu, Alexandru Husar, Pompiliu Marcea, Eugen Simion.

Liviu Rusu la 80 de ani

PROFESORUL Liviu Rusu (n. 9 nov. 1901) s-a afirmat ca estetician și comparatist, ca autor de studii privind literatura română, ca eseist, domenii în care a publicat lucrări fundamentale. Sintezele sale de estetică generală (filosofică) și literară, au atras atenția atât prin temeinicia elaborării, cât și prin originalitatea viziunii. Deși a debutat printr-o cercetare de psihologie experimentală (Selecția copiilor dotați, 1929), preocupările sale s-au orientat mai mult spre estetică, susținându-și doctoratul la Sorbona în 1935 cu teza *Essai sur la création artistique. Contribution à une Esthétique dynamique*, publicată în același an în editura pariziană Alcan (ediția a II-a la București, 1972). În teza de doctorat, se afirma o idee materialistă și anume că viața și realitatea umană generează arta, iar arta este rezultatul unui proces dialectic. Aici, tinărul estetician era mai sceptic față de raportul dintre „frumosul natural” și „frumosul artistic”, concepte pe care le considera ireconciliabile, socotind — ca și Tudor Vianu în *Estetica* sa — că numai ultimul concept face parte din preocupările esteticii ca disciplină. Într-o reluare a problematicei în volumul *Logica frumosului* (1946), reținând cu completări și precizuni în 1968, autorul nu se reneagă, dar se revizuieste în mod creator, socotind că, fără să identifice cele două

forme ale frumosului, „formele lui fundamentale se găsesc atât în artă cât și în natură”.

Liviu Rusu concepe valorile ca niște „apariții piramidale” bine individualizate, dar puternic legate între ele prin subsolul lor. Artă înregistrează opere frumoase în adevăratul înțeles al cuvintului, adică absorbind toate elementele altor domenii cu care are contingente. Valoarea estetică se diminuează prin neabsorbția factorilor ideologici (teoretici) sau morali, ajungând treptat până la anihilare. Concluzia: dacă predominarea factorilor teoretici sau morali duce la desființarea valorii estetice, frumosul nu prinde eliminarea totală a acestor factori, ci numai subordonarea lor prin absorbție.

Ca și la Tudor Vianu (cu diferențieri inerente) și ca în toată estetica denumită clasică, frumosul este înrudit cu adevărul și binele, diferențindu-se structural numai prin adeziunea noastră, care, în cazul adevărului, operează prin concepte, în cazul binelui prin practica vieții, în cazul frumosului învindu-se „pe cale intuitivă, în baza prezentării sub formă sensibilă, individuală și materializată, a esențialității lor”. În felul acesta și natura poate fi esteticeste frumoasă.

Partea cea mai originală a acestel micoestetică o constituie capitolul destinat discutării genurilor frumosului. Astfel, autorul fixează trei tipuri ale frumosului: 1) *Frumosul simpatetic*, stăpinit de o armonie ușoară, de joc, tinzând spre sfere superioare, ideale, dând impresia de diafan și inefabil, cu localizări în Rafael, Grigorescu, Mozart, Eminescu, Alecsandri. 2) *Frumosul echilibrat*, cu armonie mai gravă, mai neliniștită, cu un suflu epic mai pronunțat, cu predilecție pentru clar-obscur (localizări la Leonardo, Luchian, Bach, Debussy, Homer, Dante, Goethe, Valéry, Arghezi). 3) *Frumosul expansiv*, caracterizat prin impetuozitate, convulsie demoniacă, cu un dinamism descătușat, în forme dominate de obscuritate și mister (Michelangelo, Rembrandt, Van Gogh, Beethoven, Wagner, Shakes-

peare, Dostolevski, Baudelaire, Rimbaud, Rilke, Blaga, Bacovia).

Aplicate la frumosul natural, tipurile ajung să încadreze un peisaj campestru în frumosul simpatetic, un peisaj montan în cel echilibrat, pe cînd un peisaj dominat de viscole sau o mare în plin uragan oferă un frumos expansiv.

Într-o cercetare din 1938 își aplică ideile estetice la folclor (*Le sens de l'Existence dans la poésie populaire roumaine*) ajungînd la concluzia că poezia noastră populară are mai multe capodopere decît a altor spații europene. O versiune românească a acestei lucrări apare în 1967 (*Viziunea lumii în poezia noastră populară*). Cea mai cunoscută dintre lucrările sale de estetică este dedicată poeziei lirice (*Estetica poeziei lirice*, 1937, cu ediții completate în 1944 și 1937), cercetare metodică și severă, dezvoltînd prin aplicare sistemul său estetic. Ideea de bază a lucrării este definirea poeziei ca o artă a cuvintului; cuvîntul poetic revelează logoul celui original, față de vorbirea nepoetică, în care se redă o logică a eului practic, empiric, imediat. Dacă vorbirea nepoetică tinde spre formulări conceptuale (spre o mecanizare a limbajului), vorbirea poetică tinde spre crearea unei atmosfere, unui sentiment sau în cuvintele autorului unei „ambianțe generale în sinul căreia ideile vibrează cu prospețime, fiind ferite de mecanizarea din cîmpul conceptual”. Liviu Rusu polemizează cu cei care susțin „natura antiratională a poeziei și artei”, combatînd ideea de „adîncime obscură și haotică”: „Nu rațiunea ca atare este potrivnică poeziei, ci anumite forme ale ei”. Sau: „Eul liric, neavînd un conținut obiectiv precis, are nevoie de un contur precis, altfel s-ar consuma în convulsii infinite”. Și concluzia: „Poetul liric, datorită calității formale bine condensate, ne comunică secretele existenței în mod nemijlocit”.

Al doilea domeniu cărui l s-a dedicat Liviu Rusu este comparatismul, prin cercetări ce nu se depărtează de domeniul

esteticii (Eul creator ca izvor al comunicării poetice și al sociologiei literare, comunicare la Congresul de literatură comparată de la Bordeaux, 1970), sau prin studii în care este implicată literatura română (Eminescu și Schopenhauer, 1968, reluat în volumul *De la Eminescu la Lucian Blaga*, 1981). În ultima cercetare, comparatistul nu neagă influența filosofului german asupra lui Eminescu, dar o limitează și o condiționează punînd în prim plan ancorarea poetului în „straturile profunde ale creației noastre populare”. Preocupările comparatiste sînt evidente și în studiul ca: „Locul romanticismului românesc în sinul romanticismului european”, „Goethe în literatura română”, „Principiul analogiilor în domeniul literaturii și artei comparate, ilustrat prin raportul Eschil și Beethoven”, toate reunite în *Culegerea* din 1981, citată mai sus.

În domeniul cercetărilor de frontieră, mai exact în studiul concepției estetice și critice aparținînd lui Titu Maiorescu, Liviu Rusu prin îndrăzneală și tact a contribuit în mod esențial la reconsiderarea marelui critic. Volumul consacrat lui Titu Maiorescu în 1980 sintetizează aceste eforturi creatoare. Eseurile dedicate lui Blaga (*De la Eminescu la Lucian Blaga*, *Viziunea faustiană în opera poetică a lui Lucian Blaga*, *Cum era Lucian Blaga*) completează o altă latură a preocupărilor cu aspect istorico-literar.

La bibliografia de mai sus trebuie adăugate și alte opere, printre care *Goethe, Cîteva aspecte* (1932) și *Ma Dessoir, estetician și filosof* (1933).

Un nume în cercetarea estetică românească, un remarcabil comparatist, cercetător de pe poziții originale al literaturii române, spirit îndrăzneț, creator de sinteze, gînditor incitant, la cei 80 de ani pe care-i împlinește, profesorul universitar de la Cluj-Napoca, Liviu Rusu, se poate mindri cu o operă originală fără de care spiritualitatea românească ar fi mai puțin luminată.

Emil Manu

Luminile bibliotecilor

■ Sub auspiciile Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Vaslui, ale Comitetului de cultură și educație socialistă al municipiului Bârlad, în zilele de 9-14 noiembrie a.c. au avut loc, la Bârlad, festivitățile prilejuite de împlinirea a trei pîtrimi de secol de la înființarea uneia dintre primele instituții culturale de acest gen din România: Casa Națională de cetire a orașului Bârlad „Stroe S. Belloescu”. Realizată prin strădania și mecenatul generos și plin de jertfă al „profesorului onorific” Stroe Belloescu, îmbogățindu-și colecțiile prin donații numeroase, precum cele ale lui George Tutoveanu, N. Iorga, Alexandru Xenopol, Spiru Haret, N. Gane, Emil Gârleanu, biblioteca „Stroe Belloescu” a luminat timp de 75 de ani sufletele însetate de cultură ale multor generații de fii ai meleagurilor bîrlădene.

La festivități au participat Constantin Chiriță, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, Andrii Andrieș, Ion Boroda, Radu Cărnei, Gică Iuteș, Mihai Minculescu, Ion Murgeanu, George Nestor, Victor Nițu, Cornelii Sturzu, Ion Tăranu, Sterian Nicol, C. D. Zeletin, reprezentanți ai multor biblioteci din țară, un numeros public.

Au participat, de asemenea, tovarășii Elena Rânceanu, secretar al Comitetului județean P.C.R., membru supleant al C.C. al P.C.R., Elena Condrea, președinte al Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Vaslui, Panainte Nicol, secretar al Comitetului municipal Bârlad al P.C.R., primarul orașului, Eugenia Moldoveanu, directoarea Bibliotecii județene Vaslui, Eugenia Profir, bibliotecara coordonatoare a bibliotecii „Stroe Belloescu”.

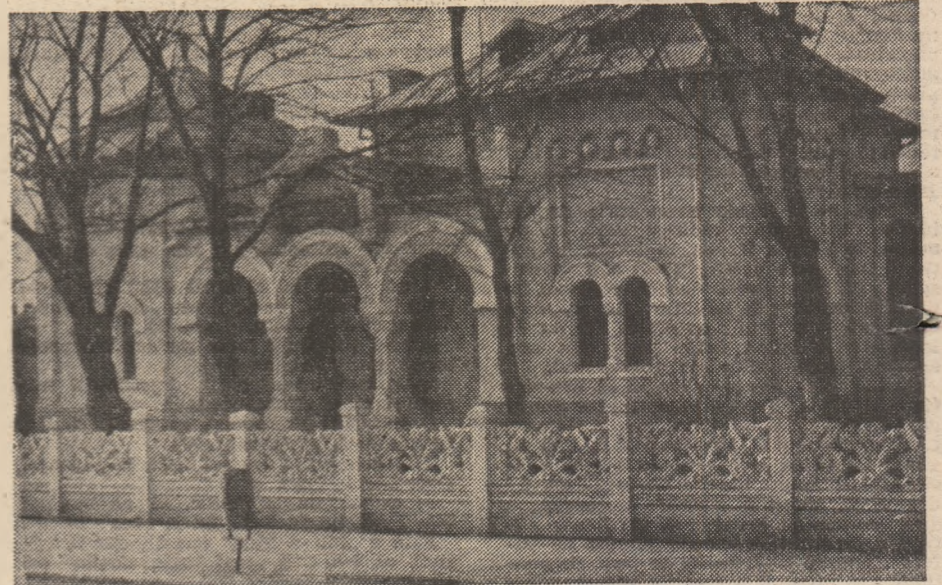
DACA n-ar fi fost această aniversare (împlinirea a 75 de ani de la înființarea Bibliotecii „Stroe Belloescu”) m-aș fi gîndit mai puțin la rolul bibliotecii publice, mai ales că ne aflăm într-o epocă a bibliotecii personale. Aceasta e un adevăr. Încă de pe băncile școlii am visat o bibliotecă a mea și astăzi tinerii o visează, și o doresc și mai mult și din fericire chiar o realizează mai repede. Dorința mea veche poate că era un accident, din cauza relațiilor personale cu cartea: îmi plăcea să citesc și voiam să am cărțile cele bune, pentru a le reciti, sau pur și simplu pentru a le ști ale mele, aproape ca pe niște ființe. Astăzi însă și cărțile sînt mai multe și mijloacele de a le apropria sînt mai numeroase: cartea e ieftină, chiar foarte ieftină, la îndemîna tuturor și mai ales dorința și nevoia bibliotecii personale au intrat în ceea ce am putea numi categoriile fi-rești. Tinărul de astăzi nu mai este un oarecare tinăr alfabetizat, chiar și stadiul de culturalizare e într-o măsură depășit, tinărul și cetățeanul de astăzi, nu în excepție, au mai depășit un prag, se află în proces de intelectualizare, calitatea de intelectual devenind o calitate de grup și de masă. El a făcut deja opțiuni, în literatură, știință, artă, își are preferințele, își alege cărțile, autorii, și le vrea sau și-l vrea alături, pentru noutate sau reimpresă, pentru inedit sau pentru repetarea exclamației, pentru refugiu și intimitate, pentru propagare și societate. Sau dacă sublimăm în acea metaforă argheziană a cărții frumoase, pur și simplu pentru a fi posesor de frumuseți. Pentru noi, ca scriitori, mai ales această ultimă atitudine e inviorătoare: știindu-ne într-o bibliotecă și știindu-ne iubiți într-o bibliotecă, știindu-ne amărați sau chiar numai amintindu-ne de acea mină a lui Demostene Botez care se poate lăsa odată pe cartea noastră, prietenă, fraternă, duioasă, fără ca poi să știm, în fata, deci, a acestei posibilități, multiple, relația noastră cu cititorul devine mai puternică,

mai vitală, responsabilitatea noastră mai vie și mai profundă, iar gîndul la cartea scrisă mai nervos, mai neastîmpărat, mai fecund.

E frumos deci să ne știm în bibliotecă, în biblioteca necunoscutului sau cunoscutului, în bibliotecă individuală, în bibliotecă omului. La urma urmei așa se întîmplă, așa se prilejuiește întîlnirea discretă și sinceră dintre două suflete: al nostru și al semenului nostru, cititorul.

Dar mai există și biblioteca publică și mi-ar fi și chiar îmi este simplu să-l dezvolt rolul, gîndindu-mă mai întîi la număr, apoi la zonele de specialitate, apoi la acea fraternitate a cărților răsfoite, citite și răsclitite, cu unde ei poate de invidie și gelozie, de orgoliu și superioritate, la fraternitatea psihică sau socială a cititorilor, la întîlnirea dintre generozitate și nevoie, dintre ofertă și cerere și mai ales la duratăa cărții, la conservarea ei. Sînt cuvinte și poate și adevăruri aici; nu știu cînd și nici nu sînt sigur că biblioteca publică se va transforma, poate, într-un depozit, într-o arhivă, într-un locaș al tăcerilor rar răscolite. Poate că mai e mult pînă atunci, sau poate, cine știe?, nu se vor întîmpla acestea ci contrariul lor: animație, frenezie, dominație.

PENTRU mine însă biblioteca publică ține în primul rînd de amintire, e adînc împlîntată în acest domeniu al amintirii și ea se numește Biblioteca Stroe Belloescu. Am cunoscut-o, nu-mi mai amintesc clar împrejurările, înaintea bibliotecii Liceului Codreanu, și aceasta bogată, frecventată, de mulți și de mine. Mi se pare că am cunoscut-o într-o iarnă, poate pentru că era frig acasă, sau poate pentru că prietenului care m-a dus prima dată acolo îl era frig sau știa că mie îmi este frig, sau, și mai aproape de adevăr, nu sînt foarte sigur, pentru că învățătorul meu, Constantin Dabija, uimit că am învățat într-o oră și i-am recitat în fața clasei o poezie de vreo douăzeci de strofe, m-a luat de mină și m-a dus într-o lume a cărților, ca să mă sperie sau să mă ispi-

Clădirea Casei Naționale „Stroe Belloescu”, azi Biblioteca municipală din Birlad

tească. Erau perioade cînd veneam în fieceară după amiază la bibliotecă, și citeam de la ora deschiderii pînă la ora închiderii, poate că se și prelungea ora închiderii din cauza spaimelor sau fericirilor care mă traversau, citind și crezînd ceea ce citeam: sigur, de citeva ori s-a întîmplat asta, așa cum se poate să se fi întîmplat și chiar s-o fi întîmplat că unele pagini, fără de care nu puteam trăi, pe atunci, s-au transferat, printr-un vandalism duios, din Biblioteca publică Stroe Belloescu în biblioteca mea personală. Îmi cer scuze tirzii pentru asta, și bibliotecii, dar și cititorilor necunoscuți pe care i-am oprit astfel la cîteva centimetri de piscuri și pe care, fără să vreau, i-am pus în fața unor mistere. Să fi fost totuși acesta primul act, înconștient, de scriitor?

Pot spune că un elev slitor că aici mi-am făcut ucenicia, că aici m-am inițiat în tainele scrisului, poate că nici n-ar fi un neadevăr și apoi am și făcut, în scris, o asemenea declarație. Profesiunea aceasta e mult mai complexă și mai complicată. Nu poți să știi cînd al început-o și nici măcar nu poți să știi dacă a început cu tine sau înaintea ta. Eu întotdeauna cînd mă gîndesc la cărțile scrise mă gîndesc la mama și la bunicul meu, fost învățător la Ibănești. Fi datoriez totuși ceva acestei biblioteci. Nu numai emoția cărților citite și recitate. Cel mai grozav lucru, pe care poate că-l descopăr acum, în amintire, este nu doar că intram sau intrasem într-o lume a cărților, ci că mi se ofereau aceste cărți, aproape că erau ale mele, și unele, pe care le învățasem pe dinafară, chiar că deveniseră ale mele. Și eu cred că a poseda o carte este totuși primul pas pe calea cea cumplită, încărcată de chinuri, aproape sinucigașă, calea creației. În mod sigur, la Biblioteca Stroe Belloescu mi-am visat primele cărți, în pauzele cînd tremuram și cînd se uitau cine știe cum alții la mine, le-am visat, sau am visat că voi scrie, sau poate mi-am

zis: ce frumos e să scrii! gîndindu-mă că în scris se află toată fericirea lumii, fără să știu că în scris se află și tot chinul ei, trăit pînă la ultimele cuante de cel care n-a știut asta și s-a apucat să scrie.

Dar indiferent că unii ne-am apucat de scris, alții de altă viață, cei care am trecut prin bibliotecă, ajungînd sau neajungînd în rafturile ei, trăind sau murînd acolo, toți, toți ne-am înscris-o în biografie, ca un act major, sau ca o trecere firească sau doar ca o amintire, bună, înduioșătoare. Nu poate fi decît amintirea unei lumini, a unei mirezme, a unei învîluri calde, poate, gîndindu-ne la întîlnirea copilăriei noastre cu ea, la acel joc de iezi pe morminte înalte, cum spune Blaga.

IATĂ, deci, pentru orașul și împrejurimile lui, pentru oamenii care au trăit și trăiesc, un lăcaș care n-a făcut nici un rău, mai curat și mai zidit spre bine decît chiar o biserică în care, totuși, unii se roagă pentru nenorocirea altora, uneori. Mi se pare, alături de Liceul Codreanu, cel mai frumos dar care s-a făcut acestor meleaguri și țării. Oare poate fi un gest mai frumos decît al acestor doi mari români care și-au dat tot ce au avut pentru învățătură și carte? Ca și Gheorghe Rosca Codreanu, fondind biblioteca, precum celălalt liceul, Stroe Belloescu s-a gîndit că oamenii, cei mulți, au nevoie de lumină. Și a văzut această lumină în carte, în sute și mii de cărți pentru toți.

O, carte frumoasă, desigur: cînte cul te-a scris, dar cînte și celui care ni te-a oferit, cu atîta generozitate și cu atîta încredere în frumusețea ta contagioasă, adică în frumusețea celui care te citește.

A fi frumos prin carte l ne-a lăsat Stroe Belloescu.

Constantin Chiriță

Studii clasice

„ÎNTREBAREA nu e dacă elevii școlilor medii vor avea sau nu să învețe verbele grecești în mî, sau pe cele latine defectiv. ci dacă o școală de cultură generală își poate atinge telul cită vreme nu subliniază îndestulător valori morale și intelectuale legate indisolubil de o perioadă de glorioasă ascensiune a umanității [...] Firește, nici un om serios nu se va gândi să tăgăduiască valoarea morală a unui învățămînt științific: rezerve se pot face doar asupra spiritului în care asemenea materii au a fi predate, în sensul că dacă altădată concepția umanistă despre lume se cerea întregită cu luminile oferite de știință, astăzi rezultatele atinse de aceasta nu pot fi valorificate decît în cadrul unei viziuni umaniste a existenței. Acest avertisment îl găsim la începutul cărții lui D. M. Pippidi, elenist reputat, într-o convorbire cu Ion Biberi despre **Miracolul grec. Vechi și mereu nouă** temă de dispută pedagogică — între „științifici” și „umanisti” — care la **Variații** pe teme clasice îl aduc cîteva lămuriri importante. Voi mai reține una singură: „De aici decurge o importanță deosebită în atitudinea noastră față de moștenirea antică, în comparație cu atitudinea oamenilor din vremea Renașterii sau a neumanismului. Pentru acela, apropierea de cultura greco-romană era o legătură de subordonare, în cel mai bun caz de imitare. Pentru noi, o atitudine independentă, în sensul că pentru a ajunge la Omenia rivnită, ceea ce propunem contemporanilor nu mai e cutare valoare culturală elaborată de cei vechi, ci pilda unei lumi ale cărei activități erau toate îndreptate spre desăvîrsirea individului.” În aceeași ordine de idei, merită să fie citit (și recitit de cei care-l cunosc) **Răspunsul** dat de autor lui Paul Zarifopol în problema raportului dintre clasic și modern. Un răspuns la un articol postum intitulat **Clasicismul în școală** și la care criticul **Idelilor gingașe** n-a mai putut, se înțelege, la rîndul lui, să răspundă. Scris prin 1939 sau 1940, **Răspunsul lui Paul Zarifopol** își păstrează întreagă actualitatea. Ce spusese primul director al „Revistei Fundațiilor”? El acuzase pe clasiștii de a ne pretinde „să ne pierdem vederile, cîteodată și bunul simț și judecata dreaptă, pe texte antice”, denunțîndu-i deci ca pe niște „fanatici” care nu vor să admită că obiectul lor de studiu a devenit cel mai plictisitor din toate. Sigur, toți știm, și autorul **Răspunsului**, la fel de bine, că Paul Zarifopol iubea astfel de provocări paradoxale, semănînd, aș zice, destul de

D. M. Pippidi, **Variații pe teme clasice**, Ed. Eminescu; Petru Creția, **Epos și logos**, Ed. Univers, 1981.

bine cu acel pamflet sarcastic și plin de vervă pe care personajul lui Huysmans din **A rebours** îl îndreaptă contra scriitorilor latini din epoca clasică. Dar apărarea spiritului clasic nu este la D. M. Pippidi mai puțin subtilă și inteligentă, speculînd îndrăzneț în marginea cîtorva remarci ale ilustrului filolog italian Augusto Rostagni.

Lectura micii culegeri de studii a lui D. M. Pippidi este, în totul, încântătoare, ca orice întîlnire cu o minte limpede, neuitătoare de amăgiri, deprinsă cu exigențele laboriosului exercițiu filologic, dar în stare și de acel zbor înalt de pasăre, cum ar fi zis T. Vianu, care așează detaliile într-o perspectivă mai adevărată și mai durabilă. **Introducere la „Iliada”** este o istorie a „originilor și transmiterii poemelor homerice” la fel de palpitantă pentru cititorul adult cum este pentru adolescenții războiului troian însuși. În **Locul „Odiseii”** autorul demolează cu aplicație poziția acelor „chorizontes”, despărțitori, care, de prin secolul II al erei noastre, au încercat să răpească lui Homer cea de a doua epopee, urmați în acțiunea lor de „analizii” din secolul XIX, emulii lui Friedrich August Wolf. Despre profesorul de la Halle care a publicat în 1793 o **Pre-euvintare la Homer** de un uriaș răsunset (în unele vremuri filologia s-a dovedit în stare să ațîțe ambițiile și focul polemicii ca o disciplină foarte populară), Goethe (citat de două ori cu plăcere de D. M. Pippidi) va spune într-o zi lui Eckermann: „Wolf l-a putut distruge pe Homer, dar nu și poezia acestuia, dăruită cu miraculoasă putere a eroilor din Walhalla, care dimineața se sîrteacă în bucăți iar la prînz se așează la masă cu toate măduarele tefere”. La fel de instructive sînt și studiile consacrate liricii și teatrului, și mai ales artelor și ideilor poetice (veche preocupare a specialistului în Aristotel, pe care-l citeam în anii studenției mele).

DINTR-O generație mai nouă, Petru Creția stringe în **Epos și logos** un număr de studii publicate în reviste de specialitate sau ca prefețe începînd de prin 1959, adăugînd altele inedite. Dubla lui specializare se observă imediat, de la titlu și de la gruparea materiei: este filolog și filosof. A predat la Universitatea greacă veche, apoi s-a ocupat de etica teoretică la Institutul de filosofie. Traducerile i-au deschis un orizont care cuprinde și literatura modernă (engleză, franceză) și, în fine, ca orice filolog care nu mai are catedră, s-a consacrat de citiva ani unei ediții critice (Eminescu). **Epos și**

logos este cartea unui om fin și instruit, care, pe lângă metoda strictă a disciplinei sale, posedă darul expresiei literare. (Norii a fost o revelație). Nu mă pot pronunța în privința contribuției științifice propriu-zise, deși o bănuiesc remarcabilă, și voi evita să analizez introducerea la Platon (**Hippias minor**) ori studiile despre stoici și Plotin, în care n-am decît competența unui diletant. Rămîn textele cu obiect literar.

Între acestea, **Comparațiile „Iliadel”, Marea homerică și Zeița și eroul** mi s-au părut de un extraordinar interes. Ca și studiul despre epigrama greacă. O schiță pentru o eventuală cercetare originală conține **Între asfințit și eternitate: despărțirea de sine a Eladei** („Lucru ciudat, nu avem încă nici măcar rudimentele unei cărți despre conștiința greacă a sfîrșitului”). Calitatea principală a autorului — talentul literar — își arată în alte cîteva studii reversul (în cele despre **Elena și Cassandra**, precum și în parafraza **Ahile și Pentesileea**): un stil cam afectat, rod al unui efort de literaturizare, care risipește prospețimea frazelor ca un vînt rece petalele florilor.

Ocupîndu-se de comparațiile din întîiul poem homeric, Petru Creția remarcă, între alte funcții ale lor, pe aceea de a furniza puntea de legătură între scena luptei (cîmpla stearpă și vîntoasă din jurul Troiei, în care se îndeasă corturile aheilor, carele lor de luptă etc.) și lumea mare a Creției, care revine în mintea luptătorilor, ca o prezentă vie, deși îndepărtată. Pagina care descrie bogăția materială pe care **Iliada** o datorează comparațiilor ei ar merita să fie reprodusă în întregime: „Iată pămîntul, cerul și marea, mineralele, plantele și viețuitoarele; viața omenească. Sînt acolo stele și nori, fulgere, neguri și curcubeie, geruri, ploa, ninsori și incendii; nisipuri, pulberi, stînci, bolovani tîrîți de suvoaie; frunze și flori, pleavă spulberată, lanuri coapte tălăzuite de vînt, arbori: stejari, frasin, plopi negri și albi, ulmi, pini, brazi, măsline; sînt viermi, pești, șerpi și delfini, muște și lăcuste, viespi și albine, lebede și cocori, porumbei, găște, sturzi, ulii și vulturi; trec, dar niciodată la fel, oi, tauri și boi, cîini de stînă și de vînătoare, măgari, catiri, cai și armăsari, cerbi, căprioare, lupi, mistreți, pantere, leopardi, șacali, lei, foarte mulți și foarte frumoși lei. Și oamenii: trelerînd, arînd, secîrînd, împărîindu-și ogoarele; tăietori de lemne, dulgheri de case și corăbii, zidari, meșteri de securi și de scuturi, ciobani, grădinari, pescari, cufundători în

mare; femei care torc, țes, cîntăresc lînă, vopsesc, cu purpură, fildeș, sau care nasc, se găsesc, se ceartă, sînt slabe și fricoase, plîng; sînt și copii, primii copii din poezia lumii noastre”. Același procedeu al inventarului sugestiv este folosit spre a indica întinderea materială a lumii din epigrame: „Cum aproape fiecare epigramă din cele vrednice de a fi reținute este o mică lume poetică în sine, nu se pot da definiții de ansamblu iar grupările rămîn exterioare. Singura soluție este lectura poetică a fiecărei epigrame [...] dînd cititorului fără acces la textul grec prilejul să se bucure de aceste scurte poeme de demult și să-și aleagă după gustul său, trainice în amintire, cite o imagine, cite o emoție, cite un vers din marea diversitate a **Antologiei grecești**: [...] linia pură și ostentivă a unei sulite lungi sprijinită de înalta coloană a unui templu; [...] foșnetul adormitor al vîntului, bătînd prin pini desupra unui izvor; un mort tînăr și gol bătut de mare la piciorul unui stînci; [...] greierii, cîini și prieteni trăind în sau dureros în amintire; albine nebune de florile primăverii; [...] zarvă de copii jucînd arșice

la școală, sub masca rîzătoare a bătrînului Chares; Nico, mincioasa, care nu mai vine deși e miez de noapte și-o să stingem lampa” etc. Sigur, specialistul are la îndemînă trimiterea exactă. Nespecialistul intră însă în universul epopeii ori epigramei pe calea magică a inventarului de obiecte, cu atmosfera lor inefabilă care-l dă o idee de, cum spune norocos autorul, „spațiul mereu mai îndepărtat și mai însonor al poemelor homerice.” O adevărată bijuterie critică este studiul intitulat **Zeița și eroul** în care Petru Creția examinează raporturile dintre Atena și protejatul ei, Ulise. El repovestește de fapt o „legătură” intermitentă deși sigură, în care o vedem pe zeiță cînd grijuie, cînd absentă, și pe erou, cînd încrezător, cînd luîndu-și orice speranță de ajutor; în care intră și tandrețe, și iubire (deși pură erotic), și calcul; în care, în fine, Petru Creția are ocazia să noteze umorul, simțul psihologic și inteligența lui Homer. Niciodată o zeiță nu mi-a părut mai demnă de a fi socotită personaj literar în carne și oase decît această Atena, în interpretarea magistrală a lui Petru Creția, care, apropiindu-se de Ulise, după ce l-a adus adormit în Ithaca, încearcă să-l convingă că nu visează: „Ii mingiile ușor și găgalnic cu mina, tachi-nîndu-l, pe el, vicleanul, pătîlul și de atîtea ori mințitul grec rătăcitor.

Nicolae Manolescu

Filosofie și cultură

Principiul echității în relațiile internaționale

OCARACTERISTICĂ majoră a lumii moderne și contemporane o constituie amplificarea și intensificarea fără precedent a raporturilor dintre țări și popoare, a eforturilor de cunoaștere reciprocă și conlucrare. Relații între state și diferite comunități umane au existat dintotdeauna, dar, despre o adevărată istorie mondială și despre un nivel planetar al unor probleme fundamentale de ordin economic, ecologic, demografic, energetic, cultural etc. poate fi vorba numai în epoca noastră. Se transformă radical însăși strategia acțiunii de edificare a raporturilor internaționale, deoarece subiecții de drept și de fapt ai acestor raporturi nu se mai limitează la cîteva mari puteri, la cîteva centre de inițiativă și de decizie în rezolvarea unor probleme mondiale, regionale și chiar naționale, ci cuprind întreaga familie a comunității mondiale, dintre care zeci și zeci de popoare asuprite și-au dobîndit independența politică abia în perioada postbelică.

Multiplicarea considerabilă a nucleelor naționale pe deplin autonome de creație istorică liberă, conștientă, economică, social-politică și culturală aduce cu sine nu numai relații internaționale tot mai complexe, dar și conștientizarea, în sfera acestor relații, a unor valori politice și morale altădată — cînd un grup restrîns de țări își asuma responsabilitatea de a decide soarta lumii precum și a țărilor mici — de neconcepuit.

Democratizarea și eticizarea relațiilor internaționale (între state, popoare, organizații etc.) este azi un deziderat imperios pe care aproape nimeni nu-l contestă. Valori ca: dreptate, justiție, egalitate, echitate, libertate se bucură de o largă

recunoaștere, drept criteriul de evaluare a faptelor, a actelor și proiectelor ce vizează cooperarea în soluționarea problemelor cardinale ale umanității, ca factori de călăuzire a tuturor celor ce-si propun să acționeze pentru ca societatea viitorului să fie mai bună, mai dreaptă. E drept că de la recunoașterea acestor valori la acțiunea consecventă pentru realizarea lor practică există o mare distanță dar însăși recunoașterea lor quasiunanimă este un simptom al timpului nostru.

Aceste reflecții mi-au fost prilejuate de o remarcabilă lucrare — **Echitate și justiție în viața internațională** (Editura politică), a prof. dr. Dumitru Mazilu, eminent iurist și filosof al dreptului, autor a numeroase alte lucrări de filosofia statului și dreptului, precum și în domeniul dreptului măriei, ce i-au adus deja o reputație internațională. Este, după cîte știu, primul studiu monografic consacrat unui amplu examen critic al tendințelor și proceselor contradictorii de democratizare și eticizare a vieții internaționale, de promovare a valorilor de justiție și echitate în raporturile dintre state, fără de care este cu neputință construirea unei lumi mai drepte și mai umane.

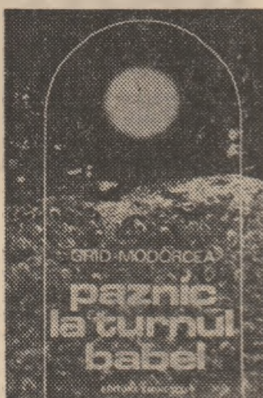
Postulatele cercetării sale — cum singur o mărturisește — se află în concepția marxistă dar și în umanismul profund consecvent al politicii externe a partidului și statului nostru socialist. În concepția Președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, apreciată superlativ pretutindeni în lume, despre necesitatea unei noi ordini internaționale — economice, politice și morale, despre „imperativul unei cotituri istorice în viața internațională”, al cărei sens fundamental îl reprezintă afirmarea politicii noi, de principia-

litate, de echitate și justiție”. Dumitru Mazilu îmbină admirabil abordarea filosofică și sociologică a relațiilor internaționale cu analiza lor în perspectiva dreptului internațional, exigența sincronică, structurală în tratarea conceptelor de echitate și justiție cu exigența filosofică a istoricității (Partea I a lucrării este chiar consacrată **Conceptului de echitate și justiție în istoria gândirii politico-juridice și etico-filosofice** — dar spațiul nu-mi îngăduie să mă opresc la ea).

Astfel, dimensiunea obiectivă a echității și factorii obiectivi ce o condiționează și o constituie (decolonizarea, dezarmarea, democratizarea) — respectiv accentuarea interdependențelor și creșterea participării țărilor mici și mijlocii la viața internațională, „recunoașterea dreptului egal al tuturor la dezvoltare, la pace și securitate, lichidarea politicilor de dominație, de asuprire și învîrăbire, dezvoltarea în lumina unor relații multilaterale întemeiate pe dreptate și justiție, pe egalitate și echitate” — sînt analizate în corelație dialectică cu latura subiectivă a proceselor menționate, cu gradul de conștientizare a valorilor aferente echității în viața internațională. Una din ideile de bază ale cărții constă tocmai în definirea conținutului specific al acelei valori axiale ce reprezintă pentru întreaga lucrare un centru de referință — echitatea: „Echitatea în relațiile internaționale își află expresia, înainte de toate, în reciprocitatea sau echivalența între diferiți subiecți participanți la conceperea și înfăptuirea actului de politică externă sau internațională”. Este necesară dar nu suficientă recunoașterea dreptului egal al fiecăruia de a-și promova și apăra interesele na-

ționale, sînt necesare de asemenea adoptarea și aplicarea consecventă a unor măsuri privind: lichidarea subdezvoltării prin valorizarea optimă, în interesul fiecărui popor, a resurselor materiale și umane, de care dispune, a produselor științei și tehnicii, organizarea cooperării dintre state pe baze noi, înlăturarea practicilor restrictive, discriminatorii și protecționiste, condițiile de echitate și eficiență ale acordării de ajutor țărilor subdezvoltate sau în curs de dezvoltare, în concordanță cu specificul, cu structurile, cu prioritățile și vocațiile fiecăruia. Deși dezamăgitor prin efectele concrete de pînă acum, dialogul Nord-Sud a avut cel puțin meritul de a pune în lumină faptul că este chiar în interesul de perspectivă a țărilor superior dezvoltate (în bună măsură pe seama exploatării crîncene a celor dinții) să facă din echitate o pirghie a mecanismelor de sprijinire a țărilor sărace, în curs de dezvoltare, o valoare cadru a noului ordin economic internațional. La nivel O.N.U. și al organismelor sale se înțelege tot mai mult, sub influența forțelor sociale, progresiste, democratice și umaniste, că echitatea „vizează realizarea unui raport just între cerințele cooperării și cele ale unei dezvoltări proprii” și că amplificarea și adîncirea interdependenței, „nu trebuie să fie obose — cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — politici de independență, ci, dimpotrivă, aceste două aspecte ale activității fiecărei națiuni constituie o strînsă unitate. Cu cît un popor este mai independent, se dezvoltă mai rapid, cu atît el poate să participe mai activ la colaborarea internațională. Colaborarea internațională nu trebuie să limiteze, ci, dimpotrivă, trebuie să contribuie la afirmarea personalității fiecărei națiuni și popor.”

Al. Tănase

Intrarea în oraș

ISTORIA dislocării unei colectivități rurale și adaptării ei la mediul citadin de viață constituie nucleul epic al romanului lui Grid Modorcea, **Paznic la turnul Babel** (*). Un mare șantier în construcție are nevoie de terenul mic și pitorescul așezării de pe malul Dunării. Populația, în majoritate pescari, caracterizată printr-o clocotitoare vitalitate, trăiește un moment de cumpănă: părăsirea Bădălanului cu locuințele lui insalubre și cu natura lui capricioasă înseamnă, totodată, despărțirea de meseria lor străveche și de obiceiurile lor puternic înrădăcinate. Bădălanenii sînt oameni ai tuturor păcatelor, mici, dar dese, pofta lor de viață se manifestă printr-o libertate veselă față de normele morale și, fără a săvîrși lucruri cumplite, se complac în abaterea constantă de la lege: sînt coțcari, vicleni, bețivi, au bucuria înșelătoriei, un egoism mărunț și adesea păgubos, mincinoși, leneși, mindri cînd pot trage pe cineva pe sfoară, dar totul neviolent, într-o atmosferă de bună înțelegere și lipsă de ranchiună, o toleranță și o seninătate fără adîncime. Doar urgia naturii îi sperie și mai ales ploile torențiale care se abat uneori asupra lor, înundîndu-le curțile, casele, sechestrîndu-i în virful patului zile și zile cu pături

(*) Grid Modorcea, **Paznic la Turnul Babel**, Editura Eminescu.

în cap și aducîndu-le aminte de Dumnezeu și de pedeapsa divină. În asemenea momente se trezesc în ei sentimentul păcatului și nevoia de rugă. Atunci popa Turturică (preot sucit, excentric pe măsura acestei colectivități năbădăioase) le poate reproșa viciile lor blinde fără a fi luat în răspăr.

În fața trimișilor statului care le cer strămutarea, bădălanenii pun condiția de a fi scăpați, la oraș, de „arătările lui Dumnezeu” (vor să fie mereu liberi și nepăsători de preceptele morale, fără teama sancțiunii divine) și de a locui toți, împreună, într-un singur bloc-turn.

Si astfel începe epopeea comică a exodului. Pentru a păstra amintirea dragă a Bădălanului se botează din nou luînd nume legate de civilizația lor de baltă. Popa Turturică îl bagă în Dunăre și trimite la oraș oameni purtînd nume bizare: Cahulă, Zătun, Hățaș, Ghimia, Papură, Caracudă, Tipirig, Somova, Gîrla Oil etc. Scena botezului are, cu tot relieful ei comic, o ciudată grație năvă. Bădălanenii își descoperă astfel candoarea, sînt niște păcătoși inocenți. Odată intrați în Turnul aflat încă în construcție, o mare febră pune stăpînire pe ei. Împreună cu boarfele își aduc și metehnele, vitalitatea lor își găsește un nou spațiu de afirmare. Eliberați de „arătările lui Dumnezeu” își reiau furtisagurile, birfele, șmecheriile, năravurile, ascîndu-și meseriașii care încă își mai fac treaba în apartamente. Emulația civilizatoare îi împinge spre vanități absurde. „Balamucul” Bădălanului se mută în Babelul orașenesc. Episoade de un comic consistent se succed.

Febră cu care personajele își iau în primire noul mediu de viață, inventivitatea lor în a găsi metode mai rapide și mai eficace de adaptare, limbușia lor nestăvilită, aproape buimăcătoare, toate încearcă să ascundă sentimentul dezrădăcinării și violenta nostalgie care răbufnesc în curînd. Apartamentele pe care le ocupă nu li se par „ale lor”; pe lângă locuința de chirpici, acoperită cu cartonul asfaltat în care răpăia ploala, aceste camere reci, strîmte, în care aud vocile vecinilor și zgomotul țevilor le dau sen-

zația provizoratului. De aceea și încep să se mute între ei, schimbînd etajele, în goană după avantajele iluzorii, creînd o babilonie desăvîrșită. Locurile natale îi cheamă (Dumitru rătăcește prin șantierul ce și-a întins halele pe vechea așezare și simte pămîntul gemînd sub el, Cahulă e apucat de o apatie bolnăvicioasă, descoperind absența naturii din oraș, un bătrîn se roagă unui Dumnezeu pe care îl crede ucis în lift, Bocacioca meștește coșciuge în apartamentul lui pentru răposății viitori...). Unii, însă, excepțiile, ca Tudoriță, Momiță sau Costică Basarabeanu, sînt perfect adaptați.

Și în această atmosferă, înstrăinați și cuprinși totuși de frenezia libertății față de normele morale, un cutremur de pămînt zguduie turnul bădălanean, reamîntînd nepăsătorilor lui locuitorii de „arătările lui Dumnezeu”. O imperioasă nevoie de solidaritate și de purificare morală pune stăpînire pe ei. Scăpați din urgie rămîn cu senzația că cineva îi privește mereu, cîntărindu-le faptele, judecîndu-i și au revelația că în ei stă puterea izbăvirii. De aceea primul mort, Costică Cahulă, miroase a baltă și a pește, a verdeață și „ambrozie de rai”, ca un prim semn al fătărilor și al recuceririi naturii proprii și a seninătății lor candidă.

Romanul lui Grid Modorcea îngemănează observația realistă și sugestia fabuloasă, anecdota comică și lirismul psihologic, concretețea atitudinilor și înălțarea imaginației într-un foarte natural ton al povestirii. Verva personajelor se transmite autorului, limbajul lor spontan și colorat întretine dispoziția ironică a lectorului, fără a pierde totuși sub această efuziune de pitoresc problematica etică și socială. Scriitorul este înzestrat deopotrivă cu percepția realului și cu o savuroasă fantezie care poate fi periculoasă prin exces. Portretele schitate în roman reușesc să dea imaginea particulară și memorabilă a unei colectivități de o expresivă vitalitate. Dramatismul orașenizării forțate a acestei felii de umanitate rurală transpare prin bogata frenezie epică și prin volubilitatea dialog al eroilor.

Dana Dumitriu

Prietenul, gînditorul, savantul

LUI Sergiu Al-George nu-i era frică de moarte. Aceasta explică fermitatea ireproșabilă a caracterului său. Prea firească teamă de moarte e în ultimă instanță cauza micilor sau marilor noastre lașități și tranșății, absolut străine lui Sergiu Al-George, absolut inimaginabile la el. Dar nu era cituși de puțin înfruntat sau bătos, ca acei ce-si fac din „caracter” o fală compensatorie în lipsa altor calități. Etica lui decurgea normal din credința nebranabilă în anumite ordine de valori, ce s-ar putea rezuma prin doi termeni: obrazul și sufletul. Era gata oricînd să piardă totul, dar în nici un caz pe acestea. „A-ti pierde fata” era în ochii lui ceva insuportabil, ceva de neconceput; a-ti pierde sufletul însemna pentru el cel mai iremediabil dezastru. Stia, bineînțeles, cit e de greu omenește să ți-l păstrezi intact, cit de primejdii e în fiecă clipă și poate mai ales cînd se simte mai sigur. Obișnuita nepăsare față de propriul suflet, neluarea lui în seamă, îi apărea însă în toată lămențabilita ei stupiditate, ca o autoexcludere din ordinea universului. Salvarea obrazului și mai ales a sufletului nu au, nu trebuie să aibă o efect prostescă multumire de sine, ci libertatea. O libertate invincibilă, cum și-a dovedit-o Sergiu Al-George pe a sa cînd i-a fost pusă la încercare.

Lui Sergiu Al-George nu-i era frică de moarte pentru că învățătura și gîndirea lui îl duseseră la această concluzie: moartea de fapt nu există, viața e indestructibilă și eternă, moartea este o reintegrare în ordinea cosmică. Sergiu Al-George, comentator al lui Platon și al Upanișadelor, admirator al lui Novalis, al lui Poe și al lui Eminescu, avea față de moarte o atitudine de consimțire; aș putea spune că într-un fel chiar cocheta cîteodată

cu reprezentarea ei, ceea ce, mărturisesc, nu totdeauna eram dispus să apreciez. Nu mai puțin însă avea o imensă dragoste de viață. Era ceva totodată dionisiac și contemplativ în felul său de a o asuma. Nu știu dacă am mai întîlnit la cineva, în tot cazul nu la mulți, o asemenea putere de exaltație față de bunătățile și frumusețile Creațiunii. Era de fapt la el o formă de adorație și de grațitudine. Soarele amiezii de vară, marea albastră, cherhaneaua și curțile cu flori de la Doi Mai, cîmpurile de maci și de floarea soarelui, străzile vechilor cartiere din București îi inspirau o bucurie irezistibil comunicativă și considerată de o incantantă elocvență; aceeași bucurie o manifesta și în convivialitatea disertă cu prietenii. Tot atît de mult îl incitau și discuțiile cu femeile de la care tirguia în piață. Avea nu numai cultul dar și un har al prieteniei; aș putea spune că desfășura o poetică a prieteniei. Celor cărora, nu totdeauna pe drept, nu le acorda încrederea sa, le opunea o politețe impenetrabilă; dar miile de pacienți pe care i-a îngrijit ca medic de policlinică, oamenii de toate categoriile care intrau în contact cu el, apăsăți de o nevoie sau îndemnați numai de sociabilitate, au putut cunoaște inepuizabilitatea lui căldură și amenitate omenească. Iar noi, prietenii lui apropiați, ne-am putut cu adevărat socoti niște aleși. Omul acesta, de o extraordinară forță intelectuală, în plan speculativ, era totodată de o dezarmantă candoare (ceea ce nu-l împiedica să fie adesea de o necruțătoare, chiar clinică, luciditate). Ochii lui negri, adînciți sub arcadele proeminente de tip asiatic, aveau o privire neobișnuit de intensă, pătrunzătoare, persuasivă, prin care conversația lui căpăta o rară putere de comunicare. Era un vorbitor unic. În afară de Alice Voinescu, nu mi-a fost dat să văd și să aud alt conferențiar de același calibru. Privea publicul cu un suris plin de limpede simpatie și-i dădea sentimentul că știința, ideile, argumentarea, se nasc acum, acolo, de față cu toți, prin căldura virilă a cuvîntelor vorbitorului. Pauzele pe care le făcea în căutarea formulării celei mai exacte tîneau auditoriul în suspensie, dîndu-i apoi impresia de a fi colaborat la captarea gîndului și la ducerea lui către o încheiere coerentă și sporitoare a cunoașterii.

La emulația tatălui său Vasile Al-George, care tradusese după o versiune maghiară un fragment din *Mahabharata*, a învățat singur, în anii adolescenței, limba sanscrită, apoi și tibetana, ajungînd, prin pasiune și muncă, să fie astăzi unul din savanții domeniului, acreditat pe plan mondial la paritate cu cei mai iluștri. Studiile sale publicate în revistele de specialitate din India, Franța, Italia, Statele Unite, Germania, i-au adus o consacrare internațională de care forurile și cadrele de resort din patria sa încep abia de cîteva vreme să ia act. Totuși regretatul Aram Frenkian, profesorul Alexandru Rosetti și profesorul Valeriu Papahagi i-au recunoscut de la început valoarea și i-au prețuit cum se cuvenea. Sergiu Al-George nu a fost doar un eminent specialist; a fost și un stimulator al vocațiilor tineresti în prea scurtul timp cit i s-a îngăduit să predea un curs la Universitate. A format cîteva tineri, pe care i-a urmărit și ulterior. Există azi la noi o școală de orientalistă ce-si recunoaște în el maestrul. În prelungirea studiilor sale de indianistică Sergiu Al-George a dat lucrări de exegeză filosofică ce depășesc strictul domeniu al disciplinei. Traducînd din sanscrită poemul metafizic *Bhagavad Gita*, poemul didactic *Samkhya Karika* și tratatul de logică *Tarka-Samgraha*, le-a însoțit de studii introductive și note prin care le situează în perspectiva gîndirii europene moderne, pe urmele lui Nietzsche, Malraux, Camus, Montherlant (cf. *Filosofia indiană în texte*, 1971). În recent apărută sa carte *Arhaic și universal* reușeste ca, după toate exegezele eminescienle de pînă acum, să aducă precizări inedite asupra surselor indiene ale poetului, precizări fundamentale pe care singur el era în măsură să le facă, atît prin știința lui de indianist, cit și prin profunzimea lui competentă filosofică generală. Nu spun mai mult; critica are cuvîntul de acum înainte.

Abia întors de cîteva zile de la un congres internațional de sanscritologie ce a avut loc în India, la Benares, vorbind într-o seară la telefon și-a lăsat interlocutorul să-i audă la un moment dat ultima suflare. Apoi nimic. Avea 59 de ani.

Alexandru Paleologu

„Lumea într-un degetar”

■ FOAMEA de a ști a copilului nu este probabil egalată decît de nevoia sa de zîmbet. De aici, pentru destui scriitori seductia prelectiei burlesci, a comunicării solemn-trăznite. Secretul constă în a perplexa... perplexitatea. În a credita incredibilul. Lumea, proiectia acesteia în mintea copilului nu are coerență logică și de aceea oricînd un dram de plauzibilitate o poate re-ordona. Cel mai adesea copilul nici nu dorește pentru de ce-urle, sale explicație, ci conversație. Pedagogia inițierii sale se poate asadar constitui și din spectacolul cuvîntului, din punerea în scenă a acestuia într-o logică animistă, oricît de năstrusnică. Copilul prizează „gozosiile” servite, se zvîrle cu plăcere pe toboganul aiuritor al (răs)tălmăcirilor. De fapt, din acest gen de glume-conversație, copilul este invitat la un joc, la unul din cele mai gîngase și exaltante jocuri ale vîrstei: un șotron al concepțelor. Nu întîmplător cărțile de acest gen au aerul de vademecum hitru. (Vezi *Unde fugim de acasă sau Ocolul infinitului* mic de Marin Sorescu). Lumea într-un degetar de Lucia Olteanu (Editura „Ion Creangă”, 1981), atîngînd performanțe de ingeniozitate, face parte din aceeași familie de lucrări. Lucia Olteanu stăpînește la perfecție patentul de fabricație a lumilor nebune-nebune, a lumilor-iucărie, le investeste cu farmec și humor, cu o vervă inepuizabilă. Autoarea decupează cele mai familiare realități, le îmbină, le combină într-un suvoi de surprize, inocent dar perfect supra-realist. Iată *Rîul din eprubeta-degetar* a Luciei Olteanu: „M-ati întrebare ce e rîul? Răspunsul e prea ușor: un covor umblător. Cine-l pune în mișcare? După cum spun unii, morunil. Dar nu ne așteptăm, ci și alte soluri de pești. În crîdă argintii peștii mari și mici vin și vin, iar pește ei apa alunecă lin.

Cum de nu se duce rîul cu totul? În primul rînd îl ajută în tot și apoi îl răci săracii, să stîti și voi. Il aduc înapoi.” Banalul cuier se animă și el: „Ce e cuierul? Un pom. Fiecare brat a fost o ramură cu muguri, cu frunze lucioase și noi, iar ici-colo aruncate ca pălăriile, purta cuiburi de pitigoi. Noaptea avea agățat drept clopotel, un cîrpin din cine stie ce vis ivit.” Ce e telefonul? „Cînd pe sosea vedeti alinate păsărele pe fire, e limpede, sînt cuvinte iesite la aerisire.” Sau: „Voi stiați că orice casă, ca orice floare, trebuie îndreptată spre soare?”

S-ar putea desprinde zeci și zeci de asemenea autentice diamante șlefuite din materialele cele mai diverse și chiar refractare la poezie. Mă opresc aici din teama de a nu accentua asupra aspectului de „trouvaille” cîtea vreme în carte avem nu outline adevărate poeme-basm, ca de ex. „Geneză posibilă”, „Lecție de desen”, „Moda”, „Munții și marea” s. a. Dincolo de izbînda poetică, important mi se pare și exercitiul la care cartea Luciei Olteanu obligă: de dezanchilozare a fanteziei, alîndu-si cititorul să se miște printr-o rețea de gumilastic, să sară permanent la trambulina asociațiilor și disociațiilor, să escaladeze orice ipotetă, să surisul pe buze. Mă rîdesc chiar din acest punct de vedere că pentru adultul cu nepoți și odrasle, zilnic osîndit la povești și renovestiri, cartea este o metodică și o dalestră.

N-aș putea încheia aceste gînduri fără a elogia totodată fundalul grafic asigurat de cîrțile de vînelul proaspăt, admirabil personal, al tinerei Doina Botez.

Mircea Sântimbreanu

SIMBOLIC

● Nicolae Ioana — **PAVILIONUL**. Debutul în roman al poetului. (Editura Cartea Românească, 352 p., 8,50 lei).

● Ioana Diaconescu — **POETICA**. Un nou volum de versuri al poetei. (Editura Eminescu, 62 p., 4,50 lei).

● Alexandra Indrieș — **SPORIND A LUMII TAINĂ**. Subtitulată „Verbul în poezia lui Lucian Blaga” această a doua lucrare pe care autoarea o dedică liricii blagiene este o abordare din perspectivă semiotică a subiectului. (Editura Minerva, colecția Universitas, 274 p., 9,50 lei).

● Cornel Moraru — **SEMNELE REALULUI**. Volumul reprezintă debutul editorial al criticului. Cuprinde capitolele: „O altă stare de grație”, „Convenție și libertate în proza actuală”, „Paradigmele realului”. (Editura Eminescu, 300 p., 7,75 lei).

● Scaerlat Niculescu — **SIMFONIA HIMERELOR**. Al patrulea volum de versuri al poetului, după *O nopțe cu Hamlet*, *Caleidoscopul de aur* și *Dimineți și amurguri* (Editura Litera, 126 p., 10 lei).

● Toma Roman — **CARTEA CU IMMANUEL**. Volum reunind două cicluri de poeme: *Stația terminus* și *Meditațiile lui Immanuel*. (Editura Albatros, 88 p., 7 lei).

LECTOR

Despre „Scrierile” lui E. Lovinescu

INTRUCIT revista „Luceafărul” (nr. din 31 oct. a.c.) manifestă interes și îngrijorare, prin George Sucu, față de ediția Scrierilor lui E. Lovinescu, dau aici câteva lamuriri. Ediția Scrierilor a fost începută în 1969 la inițiativa Editurii Pentru Literatură, după un proiect care părea singurul realizabil atunci: ca ediție de texte reprezentative. Nimeni nu credea că poate fi publicat vreodată, cu toate textele, E. Lovinescu. Mai târziu s-a putut constata că teama editurii nu era întru totul întemeiată, cel puțin pentru unele opere ale criticului. Volumul Scrieri, I, cuprinde o selecție largă din Critice I—X, iar volumele II, III însumează, cu mici omisiuni, cele patru volume de Memorii scrise de marele critic. Editura Minerva a preluat această ediție și, schimbându-se concepția privitoare la tipărirea scriitorilor din trecut, am putut gândi că este posibilă publicarea integrală a scrierilor lui E. Lovinescu. Spre satisfacția mea și, în primul rând, spre satisfacția publicului au apărut Istoria literaturii române contemporane (1937), monografia T. Maiorescu (1940) și T. Maiorescu și posteritatea lui critică (1942) fără ca un singur rind în aceste cărți fundamentale să fie lăsat de-o parte.

Se află sub tipar volumul al IX-lea de Scrieri și el cuprinde T. Maiorescu și contemporanii lui (I—II), precum și P.P. Carp, critic literar, mai puțin paginile din Epilog. Cum prevăd indignarea lui Gh. Sucu, judecând după intransigența pe care o arată în articolul din „Luceafărul”, îi țin la dispoziție paginile respective și, dacă revista „Luceafărul” vrea să le publice, îl rog să-mi comunice și mie. Dacă nu, să scrie în continuare articole pline de minie în aceeași revistă că tot nu servesc la nimic.

Cu volumul al IX-lea se încheie ciclul studiilor junimiste. Urmează alte opere (Istoria civilizației, scrierile beletristice, corespondența și, de va fi posibil, Jurnalul lui E. Lovinescu). Nu este vorba, precizez și acum ceea ce am spus limpede și în nota la volumul I al Scrierilor, de o ediție cu variante, note etc., greu de realizat și, la drept vorbind, prematură cită vreme textele capitale (definitive) ale autorului n-au fost încă publicate. Noi luptăm de câteva decenii pentru reînvierea Istoriei literaturii române de G. Călinescu și, dacă apare, să fim indignați că n-are o ediție cu note, variante, o ediție științifică (termen mistic pentru unii, observ) ! Ce variante ? Ceea ce a avut de spus criticul a spus în textul pregătit pentru tipar. Ca și G. Călinescu, E. Lovinescu scrie mai întâi în presă despre un autor, o carte, și reia, apoi, vechiul articol și îl toneste într-un text nou, adesea unel istorii a literaturii. Textul ultim este esențial și, înainte de a-l vedea reînviat în forma lui fundamentală, este o pierdere de vreme să discutăm de variante, note etc...

Intenția mea este de a da, întâi, Scrierile definitive ale lui E. Lovinescu și, într-o Anexă, de a reproduce textele abandonate de critic (Pași pe nisip, primele ediții din Critice, articole rămase în presă, puține și neesențiale). Într-o discuție avută cu redactorul-șef al Editurii Minerva, am convenit să reluăm volumul de Scrieri I cu un sumar, de data aceasta

complet (e vorba de cele zece volume de Critice, dintre care șapte în redactare definitivă). Este mult, este puțin ? Este puțin, evident, ritmul de apariție al Scrierilor ar trebui să fie mai rapid. Asta nu depinde însă de mine. Depinde de foarte multe lucruri care depășesc posibilitățile unui critic, vorba eruditului Gh. Sucu, impresionist.

Acestea fiind zise, n-aș vrea să las necomentate câteva remarcări ale indignatului Gh. Sucu din articolul pe care îl semnează. Referindu-se, de pildă, la faptul că, în afara ediției de Scrieri, au fost retipărite și alte opere de E. Lovinescu, el scrie : „Și apoi, volumele acestea de dincolo de serie sînt mai bine fasonate în ceea ce privește normele științifice de editare (vezi, de pildă, Istoria civilizației române moderne [...], ediție, studiu introductiv și note (și indice) — sub. n. — de Z. Ornea)”. Trebuie să-l spun lui Gh. Sucu că, citindu-l, nu știu ce să cred : ori n-a avut niciodată în mină volumele „bine fasonate” (bine zis !) despre care vorbește, ori, de la-a avut, le-a avut degeaba pentru că n-a avut curiozitatea să se uite prin ele. Ar fi observat ușor că Istoria civilizației române moderne, de exemplu, a apărut fără un mare număr de pagini față de ediția din 1924—1925. Cum rămâne, atunci, cu editarea științifică a operei, cu „fasonarea” (mai ales „fasonarea” textelor), la ce mai sînt utili indiciile, ce ne mai pot spune variantele (care, de altfel, nici nu există în cazul operelor „încheiate” ale lui E. Lovinescu) dacă opera nu-i reproduc în totalitate ? Pentru aceasta nu-i de vină, desigur, Z. Ornea, editor învățat și prob, de vină sînt prejudecățile care au existat în sistemul nostru editorial și care au stînjinit apariția satisfăcătoare a unor texte ca Spiritul critic sau Istoria civilizației... Cum edităm un text critic (sociologic) care poartă semnele gândirii din epoca în care a fost scris ? Lată o problemă esențială ce merită a fi discutată în primul rînd de aceia care dețin o rubrică privitoare la ediții. George Sucu ocolește însă astfel de chestiuni. El este încântat de „fasonarea” Istoriei civilizației și, cu o suspectă grijă față de E. Lovinescu, vrea numai decit cele peste 90 (nouăzeci) de cărți tipărite de critic. Le vrea, se înțelege, cu note, variante și indici, mai ales indici.

George Sucu aduce vorba și de Revizuirile lui E. Lovinescu. El crede — din naivitate, desigur — că numai faptul că n-au fost retipărite toate Revizuirile criticului ne împiedică să ne înțelegem azi asupra lui Lovinescu. Căci lată ce scrie el : „Și apoi mai este o chestiune : un text lovinescian a circulat cînd, zece sau mai mulți ani într-o anumită formulă cu un anumit înțeles. Cu acest înțeles textul a intrat în dialog cu mișcarea artistică a vremii. Reproducînd doar ultima variantă se produc confuzii de istorie literară : noi cei de astăzi avem impresia că un Ibrăileanu, Iorga, M. Dragomirescu au polemizat cu un personaj fictiv, din moment ce nu-l avem, în ediția pe care-o comentăm, decît pe cel revizuit...”

Ce se poate înțelege de aici ? Se poate înțelege, întâi, că Gh. Sucu are despre revizuirile lui E. Lovinescu o idee foarte confuză. El crede ceea ce cred adversarii

de ieri și de azi al criticului și anume că E. Lovinescu și-a schimbat convingerile după cum bate vîntul. Am arătat într-o carte, cu toate textele pe masă, care este înțelesul exact al procesului de „revizuire” la E. Lovinescu. Revizuirea nu este o inconsecvență morală ci „un act adînc de deliberată critică” (G. Călinescu), dovada lucidității spiritului și exemplul cel mai grăitor, pentru un critic, de conștiință morală. Termenul a fost și este însă interpretat într-un mod absurd și jignitor pentru E. Lovinescu. Alții înțeleg însă ce trebuie să, în acest sens, aș cita un admirabil articol scris recent de Ion Simuț în „Familia”.

Nu pot să știu cît de sincer și cît de instruit este Gh. Sucu în privința revizuirii criticului, dar din articolul său înțeleg că și-a făcut o părere falsă despre ideile lui Lovinescu și despre circulația lor în edițiile din Critice. Tîm să-l fac să înțeleagă că E. Lovinescu nu și-a „revizuit” ideile, le-a reformulat cel mult, le-a nuanțat, cum se întîmplă în mod curent în critica literară. Ce autor, republicînd și o carte, nu și revade textul, nu îndreaptă ceea ce e de îndreptat ? Polemica dintre E. Lovinescu și alți critici din epocă n-a pornit din cauza unei „anumite formule”, cum crede, iarăși cu naivitate, Gh. Sucu. Polemica a pornit și a continuat cît tîm a trăit Lovinescu din pricina idelilor criticului, aceleași, în fond, în toate edițiile. Înțelegerea și neînțelegerea în privința lui Lovinescu nu s-au modificat de la o ediție la alta a Criticelor, nu s-au schimbat nici cînd a apărut Istoria civilizației, operă unitară (fără „variantă”), nici atunci cînd materia Criticelor a fost trasă în cele cinci volume ale Istoriei literaturii române contemporane (1928—1929) și, apoi, în compendii din 1937. Atacurile cele mai puternice față de Lovinescu au fost provocate de aceste scrieri definitive, mai ales de acestea. E suficient să le citim pentru a vedea de ce s-au înțeles și nu s-au înțeles E. Lovinescu și G. Ibrăileanu, E. Lovinescu și N. Iorga, E. Lovinescu și M. Dragomirescu etc. Și, mai ales, de ce unele publicații din deceniul al IV-lea nu l-au „lertat” deloc pe E. Lovinescu. De ce ? Mai bine să ne spunem.

Pentru a înțelege, la rîndul nostru, azi, natura exactă și formele acestor confruntări nu-i absolut necesar să avem în față dosarul „revizuirilor”. Ideea lui Gh. Sucu că „ultima variantă” nu ne-ar lămurii în privința dialogului dintre Lovinescu și contemporanii săi este absurdă. Textul definitiv (esențial pentru că reprezintă ultima voință a autorului) nu produce nici o confuzie : merge direct la țintă, spune limpede ceea ce Lovinescu gîndește despre literatură și despre concepțiile pe care se sprijină literatura. Nu cred nici în rîndul capului că, de am avea în față toate textele lui Lovinescu, de la Pași pe nisip la testamentul său critic din 1942, s-ar schimba ceva în atitudinea față de marele critic. George Sucu poate crede altfel și în viitor ne va comunica, desigur, opiniile lui în această privință. Dar constat că, după ce ne-a lămurat în privința lui Lovinescu, el a trecut deja la Kant. Are și aici ceva de spus.

Eugen Simion

Centenarul nașterii lui E. Lovinescu

■ SERIA manifestărilor omagiale organizate de Uniunea Scriitorilor cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui E. Lovinescu a fost inaugurată sîntămîna trecută la Fălticeni, orașul natal al marelui scriitor, printr-un simpozion literar consacrat vieții și personalității sale creatoare. Lucrările au fost deschise de tovarășul Costică Arteni, primarul orașului Fălticeni, care a adus un vibrant omagiu operei și personalității lui E. Lovinescu, reliefind totodată modul în care îi este cinstită memoria în oraș în care s-a născut. A luat apoi cuvîntul Alexandru Toma, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Suceava, subliniind importanța momentului aniversar ca expresie a grijii pentru valorificarea deplină a patrimoniului cultural național. În continuare, Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, a relevat semnificațiile sărbătoririi lui E. Lovinescu, și a prezentat asistenței grupul scriitorilor participanți la simpozion. Criticii și istoricii literari Mircea Tomus, Dan Culcer, M. Ungheanu, Mihai Iordache, Cornel Ungureanu și Mircea Iorgulescu au făcut apoi ample expuneri despre viața, activitatea și opera lui E. Lovinescu, subliniindu-i caracterul monumental al creației, devotamentul față de cultură și literatură română, contribuția la înnoirea expresiei critice și artistice, rolul proeminent în mișcarea literară și culturală românească din prima jumătate a acestui secol. În încheierea simpozionului, Dumitru Radu Popescu a făcut o emoționantă evocare lirică a spiritului lovinescian.

Tot la Fălticeni, la Liceul „Nicu Gane”, fost gimnaziul „Al. Donici”, unde a învățat E. Lovinescu, a avut loc o sezătoare literară dedicată marelui cărturar, la care au participat Dumitru Radu Popescu, Anghel Dumbrăveanu, Nikolaus Berwanger, Traian Iancu, Mircea Tomus, M. Ungheanu, Cornel Ungureanu, George Damian, Mihai Iordache, Marcel Mureșanu, Dan Culcer și Mircea Iorgulescu. A fost vizitată, de asemenea, Galeria oamenilor de seamă, un veritabil muzeu literar grupînd lucrări literare, documente și manuscrise avarîind lui E. Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Ion Creangă și altor scriitori a căror existență și operă sînt legate de orașul Fălticeni.

Manifestări omagiale au avut loc și la Suceava. La Institutul de învățămînt superior, studenții și cadrele didactice au avut o întîlnire cu grupul de scriitori participanți la solemnitățile prilejuite de aniversarea centenarului nașterii lui E. Lovinescu, în cadrul unei adunări festive care a fost deschisă de conf. univ. dr. Mihai Iordache și de Alexandru Toma, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă. A luat apoi cuvîntul Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, referindu-se la importanța și actualitatea operei lovinesciene. În continuare, Mircea Tomus, Cornel Ungureanu, Mihai Iordache, M. Ungheanu și Mircea Iorgulescu au vorbit despre o serie de aspecte ale operei de prozator, memorialist, sociolog, critic și istoric literar a lui E. Lovinescu, încheindu-se astfel un adevărat portret caleidoscopic al creației sale. În a doua parte a întîlnirii, poezii Anghel Dumbrăveanu, Traian Iancu, Nikolaus Berwanger, George Damian și Marcel Mureșanu au citit versuri în cadrul unui veritabil recital liric. Tot la Suceava, la Liceul pedagogic „Emil Bodnăraș”, s-a desfășurat o sezătoare literară ce a cuprins o dezbateră despre actualitatea operei lui E. Lovinescu (susținută de Mircea Tomus, M. Ungheanu, Cornel Ungureanu și Mircea Iorgulescu), precum și lecturi din creația proprie făcute de Dumitru Radu Popescu, Nikolaus Berwanger, Traian Iancu, Anghel Dumbrăveanu, Marcel Mureșanu și George Damian.

Vineri, 13 noiembrie a.c., la sediul Comitetului județean Suceava al P.C.R., tovarășul Traian Girba, prim-secretar al Comitetului județean Suceava al P.C.R., a primit grupul de scriitori participanți la manifestările consacrate omagierii personalității lui E. Lovinescu, condus de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România. În cadrul întîlnirii, la care au mai luat parte tovarășii Floarea Leuștian, secretar al Comitetului județean Suceava al P.C.R., și Alexandru Toma, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Suceava, a avut loc o discuție privind activitatea culturală și literară din această străveche parte a țării, precum și perspectivele de amplificare a colaborării dintre forurile județene și Uniunea Scriitorilor.

M. I.

Critică și utopie (II)

INTR-ADEVĂR, Citînd sau trăind literatura (1977) reprezintă momentul unei „mutări” critice veritabile, nu atît neașteptată (implicarea criticului în orizontul operei era previzibilă după volumul de debut) cit promițătoare de un „joc” plin de surprize într-o „partidă”, a foiletonului critic, cu multe „variantă” tocile și cu puține posibilități de inovație. Dan Culcer este, teoretic vorbind, destul de aproape de ideea lui N. Frye despre o critică literară a literaturii, la care ar vrea, să ajungă însă nu prin desprinderea modului literar al criticii de modurile filosofice, psihologice, sociologice etc., ce se regăsesc mai de-a dreptul sau mai subtil în orice acțiune critică de tip tradițional, ci prin însumarea diverselor moduri extra-literare într-un tot a cărui semnificație intersecțiază mai vechiul deziderat utopic al criticii totale : „moralistul, psihologul, filosoful, criticul și sociologul — afirmă el — trebuie să se întîlnească în aceeași persoană cu scriitorul” ; ceea ce propune această frază e mai curînd imaginea scriitorului total decît a criticului total, tot așa cum visul unei cărți ideale „în care sociologia, critica, teoria literaturii, estetica, analiza stilistică și analiza moravurilor obștei scriitoricești și a obștei naționale să se împletească” nu promite o critică totală ci, eventual, o literatură totală ; dar o asemenea punere în teorie a statutului criticii n-ar fi fost decît **uno dissertation bateau** dacă el, criticul, nu ne-ar fi făcut să înțelegem că sub banala formulă a totalității (cu privire la critică sau cu privire la literatură) domnia-sa travestește un temperament, iar nu o profesiune. Esecurile sale critice, avînd ca obiect literatura contemporană, sînt, cu de tot puține excepții, autopsicii și auscultări în care opera comentată e doar un ecran Röntgen sau un stetoscop, așadar un instrument al cercetării de sine ; nu o critică de identificare practică el, ci una de reflectare ; cu cit în urma lecturii reflectante informațiile despre sine sînt mai bogate, cu atît examenul critic e mai fa-

vorabil operei. Aspectul de meditație pe temă dată, propriu unei critici ce nu se mulțumește să rezume literatura, este o evidență a eșecurilor.

Deplina maturizare a tendințelor foiletonistice lui Dan Culcer s-a produs în ultimii ani și e convingător ilustrată de sumarul cărții Serii și grupuri (1981), o carte despre eseu (critică și eseist), critici, despre proză și prozatori, despre literatură și viața literară, perimetrul investigat fiind cel al anilor 76—80. Nevoia de sistematizare e acum recunoscută chiar din titlu, deși în întregul ei cartea trădează titlul, vreau să spun că propune o altfel de sistematizare decît aceea sugerată în el în ciuda faptului că, dintr-un impuls ambiguu, poate juvenil, poate ironic, criticul transcrie pe o pagină de început definițiile de dicționar ale celor doi termeni, iar la urmă atașază „în loc de epilog” o istorie cu timbre în serii complete, de o prea transparentă plasare sub cerul analogiei. Adevărata sistematizare e de natură ideologică iar nu formală, calitativă iar nu cantitativă și numai în măsura în care „grupurile” și „seriile” comportă un sens nonstatistic, evocarea lor e semnificativă pentru acțiunea critică. Dan Culcer e interesat în fiecare capitol al cărții tocmai de acest sens nonstatistic al noțiunilor titulare, deși privind istoric și sociologic el vede inevitabil și statistic. Totul e o chestiune de accent și la el accentul cade pe ceea ce trebuie să cadă în cazul unui critic, adică pe relația textului literar cu subiectivitatea receptoare, chiar dacă adeseori judecata de valoare e difuză în comentariul analitic. Considerațiile de alură teoretică pe care criticul le face pe marginea unor cărți de critică și de eseuri devin operante în analiza romanelor sau a prozei scurte, după cum scrutarea din unghi sociologic a soațiului critic produce concluzii teoretice valabile pentru întreg fenomenul literar contemporan.

Analiza unei cărți fie ea de proză sau de critică, începe sau sfîrșește printr-o fixare în pelsaj, de regulă din unghi sociologic,

ceea ce face ca texte critice foarte diferite, prin obiect ca și prin natura reflecțiilor, să se compună pentru cititor într-o imagine unitară și integratoare, de felul sintezelor. E în acest artificiu compozițional o sfidare a limitelor foiletonului critic care este, mai mult poate, o supralicitare în utopie a respectivei specii critice. Seriiile, spune undeva Dan Culcer referindu-se la filatelie, dar gîndindu-se la literatură, au valoare dacă sînt complete ; e sigur adevărat pentru timbre, ar putea fi adevărat și pentru literatură dacă noțiunea de „serie completă” ar acoperi aici o realitate. Nu acoperă pentru că în literatură, dacă nu cădem în amăgitoarea atotcuprindere a reducției tipologice, nu există serii complete, există numai serii în completare. Un critic poate, fără indoiială, să considere drept completă o serie pînă la momentul în care a rostit prima propoziție despre ea, socotind că tot ce vine după, chiar de privește cumva seria, nu-l mai privește pe el ca subiect prin care seria însăși se conturează ca identitate. Chiar în asta constă latura utopică a sintezelor critice în general (atunci cînd nu se mărginesc la monografia unui autor) și dacă o sesizăm mai ales în arhitectura foiletoanelor lui Dan Culcer e pentru că în critica de reflectare practică de el puncta ce desparte posibilitatea probabilă de posibilitatea improbabilă are, ca să zic așa, o consistență mai mare decît la alți, mai neutri, mai detașați, partizani ai acelelași fluzii a „seriei complete”. Vreau să spun că Dan Culcer recunoaște el însuși traseul utopic al „seriei complete” atunci cînd adaugă noțiunea de **grup**, care, în accepțiunea din matematică, poate opera eficient în critică. Și apoi textele critice din această carte, în ciuda, poate, a intențiilor criticului propun nu **serii** complete, ci **grupuri**. Iar ca propunere de grupuri ele dovedesc adevărat că foiletonistul nu și-a lăsat strivite nici spiritul de sinteză, nici imaginația critică. Si-a însușit asadar constrîngerea și frustrarea proprii foiletonului critic pentru a le refuza. De acum încolo putem aștepta de la el sinteze critice propriu-zise.

Laurențiu Ulici

CORNELIU BABA : Stihii (I)

Pace

Aș sta-n genunchi dac-aș mai fi copil
Și-aș implora toți oamenii cuminți
Să-mi lase liber jocul de april
Și casa, țara și pe-ai mei părinți

Stau între oameni buni ca un bărbat
Și-i chem din lumea largă să m-asculte
Războiul nu mai trebuie lăsat
Să-și zângănească-oțelurile multe.

Nu neutronii bombelor haine
Și nici o pace îmbrăcată-n zale
Ci PACE fără arme care ține
Departe hidra orelor fatale.

Acesta e Apelul Țării mele
Al celei mai alese frunzi a ei
Să crească griu-nalt pină la stele
Neînfricat pe culmi de stei.

Neamenințați de rană și de moarte
Să înălțăm al lumii viitor
Cu steaguri albe-n inimile toate
Prin muncă și prin cîntec și prin dor.

Să îngropăm în nopțe vinovată
Uneltele de groază și război
Să și uităm că le-am avut vreedată
C-au fost izvor de singe printre noi.

Altfel, altfel... dar nici nu ne gîndim
Sînt oameni pe pămînt și va fi bine
Nu ne dorim planeta ținîrîm
Ci floare-ntr-o grădină de destine.

Dumitru Mălin

Pax Magna

Vibrează azi Pămîntul de-un strigăt fără margini :
Popoare ale lumii, vă stringeți la un loc !
Să nu vă pierdeți viața-n pirjol și în paragini,
Învingeți mai întîi în cuget asprul foc,

Ce stă să se pornească din pîntece de bombe,
Mai sumbru, mai cumplit din cîte s-au văzut.
Impiedicați prăvala în vis hecatombe,
Puneți-vă voința îndemn, putere, scut,

Chemați la masa Păcii guvernele, să vie
Să-și scrie legămîntul pe-a vremii noastre zare,
Să jure pe lumină, pe-a vieții cheazășie,
Să crească o Pace nouă-ntr-o popoare.

Să fie o Pacea-a lumii mai mare decît toate
Pe care le-a văzut în veac istoria,
Să-și aibă-n Pace timpul nostru și-n dreptate,
Eternă biruînța și tinerețea-i gloria.

Să poată trece mindră, splendidă mai departe,
Planeta noastră unică în Univers,
Albastră să se vadă din orișicare parte
Unde umanul cîntec își poartă al său mers.

Dumitru Bălăeț

PACEA ÎN ISTORIA

ISTORIA depune mărturie păstrînd în letopisețe sau în mari fapte ale contemporaneității românești voința de pace și independență, grija pentru pămîntul strămoșesc, veritabilă chintesență a spiritualității poporului, a țelurilor sale prin vremuri. Românii, oamenii acestui pămînt din timpuri imemorabile, l-au cunoscut palmă cu palmă, i-au simțit pulsul și căldura datătoare de viață, au știut să-l fructifice rodnicia, au năzuit din adîncul simțirii să-l păstreze neatîrnat, udîndu-l cu lacrimile și singele lor.

De-a lungul istoriei sale mult milenare, poporul român a fost nevoit să înfrunte de atîtea ori pe dușmanii liniștii și vieții sale, care se prăvăleau asupra sa cu intenții hrăpărețe și doar atunci și-a scos sabia din teacă pentru a se apăra.

În vremuri de liniște, întotdeauna dorită, întotdeauna căutată, oamenii acestui pămînt străvechi au cultivat floarea înțelegerii, atît de necesară înălțării țării, dezvoltării sale. Inscriptia lui Acornion care amintește de primul mare rege al dacilor, Burebista, consemnează dibăcia soliei sale pe lingă reprezentanții Imperiului roman, relevînd că „nu numai și-a îndeplinit însărcinările ce avea de la rege, dar a purtat și cele mai frumoase negocieri în folosul patriei sale”. La temeiul tuturor acțiunilor diplomației geto-dacilor s-a aflat întotdeauna rațiunea păcii, dorința nu de a cîștiga sau subjugă alte popoare, ci de a apăra și consolida țara. Deși învingător în războaiele cu Domițian, Decebal se gîndea la pace. O pace demnă și folositoare nu numai poporului său, dar și romanilor. „Decebal, regele dacilor — scria Dio Cassius — a trimis solii lui Domițian și-i făgăduia pacea”.

După cucerirea unei părți a Daciei de către Imperiul roman, între civilizația geto-dacilor și cea a romanilor s-a realizat o profundă simbioză, dînd naștere unui nou popor, mindru și demn, poporul român, care a preluat și a dezvoltat cele mai strălucite virtuți ale strămoșilor săi. Acestea au fost forța și puterea care au făcut ca poporul român să țină piept invaziilor populațiilor migratoare, să-și creeze puternice formațiuni politice, care au opus o dirză rezistență tuturor celor ce au încercat să-l cîștige țara. Au înscris pagini minunate de eroism în apărarea păcii marii voievozi Basarab I, Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Iancu de Hunedoara.

Pe drum de legendă vin spre noi marile fapte ale lui Mircea cel Bătrîn pentru apărarea pămîntului străbun al țării. Cît patos, cîtă mîndrie simțea Mihai Eminescu în nedeazășita dragoste de pace și demnitate a lui Mircea: „Eu? Îmi apăr sărăcia, și nevoile și neamul... [...] N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid /, care nu se-nfiorează de a ta faimă, Baiazid”. Pe columna istoriei românești, măreția lui Ștefan cel Mare, care timp de aproape o jumătate de secol a cîrmuit Moldova, este înscrisă de Xenopol prin cuvintele: „Care a fost ideea conducătoare în viața întreagă a eroului moldovean? A fost apărarea neatîrării și a vredniciei țării lui”.

În „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie”, înțeleptul domnitor evidențiază necesitatea negocierilor pentru evitarea războaielor, iar pentru cazul luptelor de apărare subliniază justiciile acestora, glăsuind: „numai în pămînt străin să nu te duci, ci rămi în țara ta”.

În lupta pentru înfăptuirea idealurilor de unitate și neatîrnare, Mihai Viteazul și-a înscris cu glorie fapta și voința în istoria noastră. Sabia lui Mihai Viteazul a căzut grea și necruțătoare asupra dorințelor nesătule de a îngenunchea voința unui popor dornic de libertate, de pace, însetat de unire. Călugărenii depun mărturie pentru marea etapă a luptei pentru independență a unui neam mindru și demn.

Politica de pace și neatîrnare a poporului român a necesitat multă iscusință și pricepere. Grăitoare este epoca lui Brâncoveanu — strălucită expresie a împlinirii luptei pentru independență cu vocația de pace a poporului român, pe-

rioadă de puternică înflorire a culturii românești dar și de intensă activitate politică și diplomatică pentru apărarea libertății patriei.

Pacea, ca formă de existență constantă a poporului român de-a lungul zbuciumatei sale istorii, s-a exprimat nu numai în politica internă și diplomația conducătorilor săi: ideea de pace a fost o componentă a gândirii umaniste și liberale, a fost mereu prezentă în practica și teoriile generațiilor de revoluționari de-a lungul istoriei moderne și contemporane. „Românii n-au iubit războiul de cuprinderi, scria Nicolae Bălcescu. Misiunea lor era să apere țara... cele mai multe ale lor războaie au fost defensive în politică, deși ofensive ostășești”. Atunci, în înflăcărutul an 1848, pe cîmpia de la Islaz, încă o dată s-a exprimat năzuința de pace a poporului român, rostindu-se: „Strigarea românilor e strigare de pace, strigare de înfrățire. La această mare faptă a mintuirii tot românul are dreptul...”.

Ideaurile de care a fost insuflit poporul român în împrejurările războiului de independență din 1877—1878 au avut ca țel pacea. „Noi — spunea atunci Mihail Kogălniceanu — dorim independența noastră doar în scopul de a asigura o dezvoltare pasnică și nestînjită a țării noastre... noi nu dorim să devenim o sursă de teamă sau neplăcere pentru cineva. Noi avem nevoie de independența noastră, pentru ca să trăim prin noi înșine...”.

Mîșcarea muncitorească, socialistă din țara noastră a ținut seama constant de adevărul că un popor nu este liber dacă asuprește alte popoare. În raportul la Programul Partidului Social-Democrat din România, din anul 1910, se spunea: „Luptăm pentru asigurarea păcii între popoare, căci numai această pace este cheazășia progresului național”. Făurirea în 1918, a statului național unitar român a fost actul energic al întregii națiuni române, al aspirațiilor sale de pace și libertate.

ÎN CRONICA vie a luptei pentru pace și independență Partidul Comunist Român înscris pagini de neamăuită dragoste de țară, de fermitate în apărarea dreptului înalt al poporului român de a fi el însuși stăpîn pe vatra sa, de a se dezvolta în pace, de a-și făuri prin acțiune revoluționară societate nouă, demnă și dreptă.

Comuniștii români au promovat cu consecvență o concepție militantă cu privire la apărarea păcii și înlăturarea războiului de pe scena istoriei, luptînd în același timp pentru coalizarea tuturor forțelor patriotice, democratice, în lupta pentru salvarea ființei naționale, grav amenințată de agresivitatea statelor revizioniste-fasciste, pentru statornicirea țării. În același timp, personalități ale vieții politice românești din perioada interbelică — Nicolae Titulescu, Armand Călinescu, Nicolae Iorga — au exprimat cu hotărîre dorința fermă de apărare a păcii. „România — spunea Nicolae Titulescu — e avîdă de pace ca mai toate națiunile ce au fost încercate de războiul mondial. Dar nu există pace fără o ordine internațională și nu poate fi ordine fără o absolută încredere în statornicirea ei”.

Pagini memorabile de eroism, de atitudine revoluționară, au rezultat din marile demonstrații antifasciste și antirăzboinice din anii 1935—1936 și 1939 desfășurate sub semnul luptei împotriva pericolului de război, pentru pace. În cele mai grele condiții ale acțiunilor agresive de lăncuite de fascism, după cîștigarea Austriei și Cehoslovaciei, cînd norii încremenți de ciumă brună amenințau cu moarte Europa întreagă, Partidul Comunist român a organizat marile acțiuni de luptă de la 1 Mai 1939, manifestare pregnantă a unității de luptă a comuniștilor și aliaților cu socialiștii, cu alte forțe democratice, pentru a stăvilă ascensiunea fascismului, instaurarea dictaturii fasciste în România. În fruntea militanților care au desfășurat o neobosită activitate organizatorică s-a aflat tovarășul Nicolae Ceaușescu, neînfricat revoluționar, căl-

OMÂNII

marle bătălii de clasă din deceniul al treilea, al cărui exemplu de dăruire revoluționară pentru apărarea păcii, împotriva fascismului și războiului, pentru independența țării, a însuflețit masele, le-a mobilizat puternic în acțiunea unită pentru făurirea unei Români noi.

Odată cu începutul revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și împotriva imperialismului, marcat de victoria insurecției din august 1944, poporul român, r-o impresionantă unitate, animat de dițiile luptei eroice împotriva fascismului, pentru independența patriei, s-a găsit cu întregul său potențial în războiul drept, antihitlerist. Armata română, îndată sprijinită de trupele hitleristo-horthyste, numele păcii, al hotărârii de a participa la lupta de izbăvire a popoarelor de la fascism, cel peste 540 000 de ostași armatei române au străbătut dispoziția inamic pe o distanță de peste 1 700 km, de la Marea Neagră până în Boemia, invocând dușmanului pierderi ce s-au ridicat la peste 136 000 de prizonieri și răniți — echivalent cu 14 divizii —, elidind peste 3 800 de localități, între care de orașe.

Pacea cucerită la 9 mai 1945 a fost obținută cu uriașe sacrificii umane și materiale. Aproape 170 000 de ostași ai armatei române și-au adus prinos de sînge pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, apoi a Ungariei și Cehoslovaciei. Toate cheltuielile militare făcute de statul român pentru întărirea și lupta forțelor armate în războiul antihitlerist în perioada 24 august 1944 — 1 mai 1945, pentru înfrângerea Germaniei hitleriste și a garii horthyste s-a ridicat la uriașă sumă de 470 miliarde lei (la cursul monetar din luna mai 1945), echivalând cu peste 15 ori bugetul statului din anul 1939.

Victoria asupra fascismului, cel mai înverșinat dușman al umanității, al păcii, a dat satisfacție deplină și poporului român, în eroismul și jertfele ostașilor români pentru descătușarea fruntarilor patriei și înfrângerea trupelor hitleristo-horthyste se întipărea încă o pagină nerărită în îndelungata și zbuclumată noastră istorie...

INĂLTIND temelii trainice ale noii societăți, poporul român a împletit munca creatoare cu activitatea dinamică pe plan internațional alături de toate popoarele iubitoare de pace, pentru promovarea acestui spirit în lume. Socialismul conferea tradiției luptei pentru pace și independență o dimensiune nouă, înalt umanistă. Socialismul, prin însăși esența sa, reclamă pacea, respectul independenței, al demnității ca o componentă fundamentală, ca o condiție prioritară împlinirii sale.

A înălța marile obiective ale industriei socialiste, a moderniza și revoluționa agricultura, a dezvolta știința și a o pune în slujba omului, a înflori personalitatea umană și a o apăra de furia oarbă a zbroaielor înseamnă, pentru poporul român, să-și clădească viața nouă în liniște, pace. Partidul Comunist Român a dat orientare nouă, profund umană, politicii externe; ea relevă însemnătatea păcii și a independenței — într-o unitate dialectică — pentru realizarea marilor obiective de făurire a noii vieți, a bunării și fericirii poporului român.

Pacea și independența sint astăzi, mai mult ca oricând, în condițiile încordării internaționale, fundamentale pentru dezvoltarea omenirii, pentru merrul firesc, dorit de popoarele lumii, spre viață, spre civilizație. Apelul pentru dezarmare și pace al Frontului Democratice și Unității Socialiste, strălucită inițiativă de pace a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a României socialiste, este în același timp un vibrant îndemn pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare, pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor, al națiunilor — dreptul la viață.

Sarcina primordială a epocii noastre a devenit, în mod vital, asigurarea dreptului omului la viață, la liniște, la pace: dreptul de a fi beneficiarul marilor sale capacități de a crea în libertate, la adăpost de aripa distrugătoare a forței oarbe, în folosul său, al civilizației pe planeta noastră. Acestui țel fundamental, acestei cerințe contemporane îi sint dedicate acțiunile de politică externă ale României purtînd pecetea de aur a gândirii și acțiunii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră, o lume fără arme și fără războaie, o lume a păcii și înțelegerii. „Astăzi mai mult ca oricînd — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — pe primul plan stă asigurarea păcii, independenței, a dreptului popoarelor de a fi libere, a dreptului omenirii la viață și la pace. Se discută mult în lume despre drepturile omului: dar se uită, sau nu se vrea să se ia în seamă, dreptul fundamental al fiecărui popor, al omului la independență, la pace, la viață. Orice fel de drepturi ar fi discutate, nimic nu e mai de preț decît libertatea, pacea și viața! Si, cu aceste drepturi nu putem face nici o concesie! Vom face totul în numele dreptului la viață, pentru a înfrînge pe cei care doresc să ia dreptul fundamental al omului — viața, pentru a asigura pacea — dreptul fundamental al omului!”

Din nou deasupra Europei și a lumii întregi se adună norii negri ai războiului. Situația internațională este din ce în ce mai încordată datorită tendințelor de reîmăoartire a lumii în sfere de influență și interes, de folosire a forței și a amenințării cu forța, care creează pericole grave pentru destindere și pace. În arsenalele militare se depozitează tot mai multe arme dintre cele mai sofisticate și mai distrugătoare. În alaiul lor se tocesc sume fantastice, care sfidează jocul imaginației. Milioane de dolari sint aruncate în gura nesățioasă a înarmării și în mod deosebit a înarmării nucleare, a realizării și amplasării bombelor cu neutroni. Rachețele cu încărcături nucleare, arme moderne puternice amenință să brăzdeze cu plugul morții Europa; această Europă de două ori lovită numai în acest secol de criza nimicitoare a războaielor.

În atare condiții, cînd soarta umanității se află în cumpănă iar o simplă apăsare pe buton poate să determine o conflagrație cu consecințe dintre cele mai cumplite, dezarmarea, și în primul rînd dezarmarea nucleară, devine o cerință imperioasă a păcii și independenței popoarelor.

Lumea de astăzi este străbătută de flagelul foametei și al bolilor sociale neeraudicate. Sint încă țări bogate și țări sărace, despărțite de o prăpastie care se adîncește mereu. Inegalitatea moștenită datorită politicii colonialiste generează neîncredere, reprezintă surse de conflict care pun în pericol pacea a zeci și zeci de state care au pășit cu încredere pe calea dezvoltării de-sine-stătătoare. Concentrarea într-un singur torent a tuturor forțelor înaintate ale contemporaneității, a tuturor oamenilor de bine din lumea întreagă, fără deosebire de concepții filosofice sau religioase, pentru oprirea cursei nebunești a înarmărilor, pentru pace, pentru independență, este un imperativ al epocii noastre.

Acțiunile constructive ale Partidului și Statului nostru privind dezarmarea, încetarea cursei înarmărilor, lichidarea războiului, edificarea unei noi ordini politice și economice mondiale, împlinirea securității și asigurarea cursului destinderii, unitatea tuturor forțelor care se pronunță pentru apărarea păcii și independenței popoarelor izvorăsc din marile aspirații de pace și libertate pe care poporul român le-a nutrit de-a lungul istoriei sale și pe care Partidul Comunist Român, conducătorul țării și Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-au așezat în rîndul valorilor perene ce îmbogățesc patrimoniul luptei pentru pace și independență pe planeta noastră.

Ion Ardeleanu

CORNELIU DABA : Meditație.

Acest tumult

În ceasul amplu, tainic și fecund
cu noi e țara, soarele rotund
care a încrustat în brazda ei
mortarul și sămînța, flori de tei,
metafora acestor zile pline,
stup harnic și neobosit de-albine.
E timp de zămisliri, de muncă vie
ce urcă în faptă ca o ciocirle,
e vremea cînd sculptăm contur de țară
nu doar cu vreo străbateră ușoară.

Acest tumult, această-nvăpăiere
din veacuri ne e-ntreaga noastră-avere,
e ploaia ce se cerne-n cimpuri deasă,
e vremea trudei harnice, mănoasă,
care imprimă-n fiecare sprinceană
incandescența vieții suverană.

Pentru ce-avem, zidind încă-nainte
să fim soldat al vremii și pămînt
stînd strajă la nevoi, lovind stafia
care mai zăngăne din arme cu stihia
rețelelor de sirme și rachete
ce-amenință cu foame și cu sete,
cu hecatombe-n liniștea cetății,
a zorilor senini ai libertății.

În ceasul tainic, amplu și fecund
cu noi e țara, soarele rotund,
sirena muncii dirze-n orice oră,
săgeata ce ne urcă-n aură.

Al. Raicu

Nevermore

Părinții știu totul...
păstrează cu grijă iubirea.
În fiecare zi își pun cămașa albă
liniștind omenirea.
În fiecare seară aprind luminări
cu numele morților,
pentru jertfa lor, pentru visul lor...
Un corb croncănește : bomba cu neutroni, ruine,
cadavre, cadavre, cadavre...
Mama îmbătrînește brusc de spaimă,
Tata în haine de gală,
Își ține mina dreptă-n foe,
dar ea nu arde, nu arde...
Eu cu lauri pe frunte
stau surizînd în fața lor...
Planeta nu uită, le spun.
În toate limbile se strigă doar :
nevermore, nevermore !

Valeria Deleanu

1954, spre toamnă. Bătrînul cărturar vorbise de nonviolenta, sinceritate, cinste, curatenie, dominarea simțurilor, milă, autostăpânire, dragoste și iertare într-o vreme când unii gîndeau cu totul altfel. A fost condamnat la muncă silnică pe viață pentru uzurparea ideologiei de stat și propovăduirea a misticismului. Învățăutul avea să-l aleagă pe Canior drept emul *).

Lumea puscăriilor, adunătură din cele mai peșterite țărme — afaceriști, „frontieriști” de-ai regelui Carol, sau numai tentați de trecerea frauduloasă a frontierei, maniști fascistați, istorici puși la fezandat, economiști vegetativi cu culpa de a se fi pus în slujba lui Antonescu, sau chiar fără culpă, sau filosofi cu credințe surpate, foști demnitari vindecați de desertăciune — toți, toți aveau să-i dezvăluie lui Canior o altă față a țării, chipul acela de după gratii, dar nu mai puțin adevărat, al „călcătorilor de lege”. N-ar fi știut nimic despre această lume, dacă n-ar fi fost condamnat, — era o lume care îl primise, în toate penitenciarele pe unde avea să zacă, cu cele mai imbiatoare cuvinte: „Ținere, cunoaște-te pe tine însuși”...

Era îndemnul cel mai frecvent în pușcărie. Nu se șfiau nici să-l la în deridare pe nătarăul ăsta care are un nume atît de ciînesc.

— Hei, Canior, ținere, cunoaște-te, ajci ți-l locul !

Dincolo de gratii era îndemnul la aer liber și drumetie, la cunoaștere și natură.

Ținere, cunoaște-te pe tine și prin tine — lucrurile !

Cunoaște-te pe tine prin fapte, da, așa ar fi fost mai bine, mult mai bine. Învăță să cunoști chipul cel, cu două fețe al lui Janus, al tuturor lucrurilor.

DOCTORUL Hodea răsfoise cu grijă sporită ultimele însemnări ale psihiatru-lui Balcea în dorința vie să întâlnească și să afle, deci, dezlegarea unui alt leit-motiv risipit în pagini. Întîlnise arareori numele lui Chișlapoși și numai în termenii : „vezi cutare — Orașul de pe Someș”, notat în fugă și totdeauna în legătură directă cu un eveniment (jucători de fotbal premiați fără a avea dreptul, un ospăț prelungit sau citeva bruioane despre morală etc.). Necruțat de treburi, a călătorit totuși. S-a oprit și în orașul care însoțește adesea numele lui Chișlapoși, al lui Ioșom și chiar al lui Balcea.

A întrebat oamenii. Și oamenii i-au răspuns.

„Chișlapoși ? Care Chișlapoși ?... Nu cunoaștem.”

Mult mai tirziu, eliberat de treburi, doctorul Hodea avea să găsească ultimele două convorbiri ale lui Balcea cu Ioșom, ambele, rod și ele al somnului în stare de veghe.

Somn în stare de veghe (ultimele convorbiri)

...Orașul e mic.

Cîteva metri, și de la gară ajungi în centru. (Horvath îmi spunea, în timp ce mă aflam la Turda : Te duci acolo ? Pierzi timpul. E un tirg, o piață, e ceva între astea, am văzut sate mai frumoase. Poate că femeile... — și-mi făcu semnificativ cu ochiul). Da, de la gară ajungi în centru. În care oraș nu se întîmplă așa ? După ce străbați o parte din bagatelizatul corso, ajungi în centru. Gara e veche, joasă — o construcție tip vagon și totdeauna mirosind a vechi și a bradolină și a lemn ud și a nu știu ce dracu altceva, că miroase urit totdeauna. Castanii sînt bătrîni, viguroși. În pieptul dealului din față stau așezate casele noi din Cocosvar. Printre brazii legănîndu-se și sfîchîind departe, castelul de apă gîlgiile împacă : orasul are apă potabilă și canalizare „de la Combinat Incoace”. Așa se spune, marcîndu-se o nouă dată în istoria orașului, ca un descălecat.

„A WEMBLEY CIGANYKEREK”... „Moara, moara noastră necrutoare de la Wembley...” se aduse în difuzoarele de zeci de megawați, instalate în cele patru vînturi ale pietii, și în alte patru vînturi, ca într-o roză a vînturilor... (vîntul este acela, el laudă firea noastră haină, maimarele imnului, Foibos l-a înzeștriat să cînte). „Moara” noastră de la Wembley... ceadașul înfocat de la Wembley... — e vorba de o figură de stil, e dansul accelerat al celor din pustă — Gyozni jöttünk ?... întreabă Szepesi. Am venit să vă batem... nu ? Az első „nagy” percek... primul „mare” minut...”

Oamenii ascultă înfrigurati. „Nu” nuuuu... strigă enervat temperamentosul crainic al radiodifuziunii maghiare. Nu ! Băieții noștri nu mai sînt cei de la Wembley. „Moara” noastră fantastică există ! Ce se întîmplă cu această drăcească inversare de roluri ?

Oamenii stau în dreptul megafoanelor și ascultă. În restaurant nu-i nimeni (lumea-i spune Coroana, deși pe firmă scrie clar : Centrocop ; da, simplu, Centrocop, așa cum rostesc eu această împreunare de sunete.) La restaurant nu se servește nimic. Nu are clientelă. Toată lumea e mobilizată : ospătari, grataragii, responsabili, parlagii — pină și micul Weinstein (ce caută el acolo ? Să-și vadă

*) ...și știința acestuia îl va fi lui Canior „învățătura fundamentală — străveche și totuși proaspătă, cum nu se poate mai omenescă, mai proprie tuturor oamenilor de oriunde și de oriunde și astfel cum nu se poate mai adevărată...”

Romulus ZAHARIA

Simbăta morților

■ ROMANUL din care a fost extras textul de față e o scriere dintre acelea care evocă, vibrant, cu forță artistică, în spirit revoluționar, momente și perioade încordate din istoria patriei. E vorba, anume, în Ademenirea, de momentul imediat următor reînălțării administrației românești în patea de nord a Transilvaniei, ajunsă în toamna anului 1940, prin sinistrul diclat de la Viena, sub ocupație horthystă. Frământările ardeleni, clujene în special, din anii 1945—1946, sînt reconstituite cu exactitate în desfășurările lor semnificative. Pentru asigurarea calității literare a evocărilor, Romulus Zaharia a recurs la procedeul derulării în amintirea unui martor ocular și participant la evenimentele a unor secvențe ale convulsiilor din anii amintiți, luminînd astfel pe deplin dramatismul și extraordinara complexitate a procesului de restructurare a societății românești, începută prin revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă.

Romanul Ademenirea are calitatea de a revela noi dimensiuni ale unuia dintre momentele cheie ale istoriei noastre contemporane.

Dumitru Micu

de apa lui chloară, de sifoanele lui, să dea drumul la acid și să facă o apă gazeasă bună, da, să aducă apă din parc, să nu umple sifoanele cu apa din fîntina lui imputită !) ei bine, pină și șoricelul acela fricos, Weinstein-sifonarul, ăla care vinde ceasuri... (Ori de cite ori întîlnește pe cineva, adică un om, scoate un ceas Doxa din buzunar — pe cuvînt — vrea să i-l vindă ; a vindut fel și fel de ceasuri Doxa, toți profesorii de la liceu își cumpăraseră, și cei de la stat și tovarășii de la miliție și-au cumpărat, prin altcineva binecîntele, nu chiar de la Weinstein, — o valiză plină cu ceasuri Doxa are acasă !) Ei bine, Weinstein e la masa mare, lingă cele patru megafoane așezate de pieptul obeliscului ca niște mărtisoare. Și crainicul vorbește, vorbește... Toți sînt lingă obelisc, și obeliscul e alb. l-a zidit neamul Moldovanilor, zidarii ăla din Candie, bătrînul Moldovan — curatorul de 35 de ani al bisericii, membru de partid. El și feciorii lui l-au zidit. Pentru comunistii îl ridicaseră, că nu era nimic în piața asta, caldarimul și atita, nici o statuie, nimic-nimic, doar biserica armeană mare și grea, cu tabloul lui Rubens — coborîrea aia de pe cruce — cumpărat de instăritii armeni ai orașului tocmai de la Maria Tereza sau de la Ioșca, nu știu sigur de la care dintre stăpînitari. Da, pentru comunistii îl ridicaseră curatorul și feciorii lui. Are obeliscul patru muchii lucrate la vîntu, nu-i prea frumos, dacă te uiți bine n-are nimic frumos, dar e maret și lucrat poate cam din topor ; n-are nimic suplu, seamănă cu Aron, feciorul mai mic și lălu al curatorului. Pe creștet, sus de tot, i-au așezat obeliscului o stea de fier cornier de patru, cu geamuri vopsite în roșu — cu fier tot de patru ca să țină toată viața vieților, o stea roșie de unasutăpatruzecisoot de fîntime între colțuri. Cîteodată becurile nu se arînd, că se strică uziua electrică... Ei bine și Weinstein, omul cel mai neabăgat în seamă din tot orașul, mai neabăgat în seamă decît, hai să luăm pe oricare... nu, nici vorbă ! Dobi-baci ? Nu-l căvîtați. Numai dimineața urcă Dobi-baci pină aici, în centru. (Costum de stofă englezescă de pe timpuri : melon ; par-tofi de lac ; baston cu cap de cobră, argint curat, de la Budapesta, sigur ! La butonieră, larna-vara, da'n fiecare zi, da, în fi-e-ca-re zi, înțelegi — o garoafă roșie). Dobi-baci iubește garoafele. Si uite că-s de atîția ani și-n fiecare zi îl vede cu o garoafă proaspată la butonieră... Calcă demn, pășete ca un grof. Își răsucește mustața, e domn ! — o mustață de oală, cîntă și pieptănăta des la Gobani. l-a murit calul, s-au desfăcut spițele, nu mai are trăsătură ; stii, Dobi-baci e singurul birjar cu adevărat birjar din Candie, da' azi nu mai plimbă pe nimeni de la gară pină la Băita, lui Dobi-baci l-a murit calul. Da' cînd tere în oraș, e domn ! Se plimbă pe dumnealul, își plimbă melonul vechi, îmbrăcat de praț, bastonul cu cap de cobră, pantofii de lac, garoafa roșie totdeauna proaspătă... Nu, el n-are nimic cu șoricelul ăsta, cu sifonarul. Uite, îl și toarnă sifon bicherul, da, îi spurcă paharul tovarășului prim-secretar. Cine i-a dat vole ?

Mesele au fost rînduite cap la cap. La mijloc — obeliscul ; mai în dreapta, grătarul incins ; mititei, fleici — deasupra cărbunilor. O sută de porci s-au tăiat — așa se vorbește în Candie ; o sută de porci — meci mare, toată lumea e la obelisc. A fost Sabina-neni, i-a văzut pe toți și Terco-neni a fost — Azmondia... așa, a spus ! Dacă spune Terco-neni !... Ea știe totul. Știe să gătească cele mai bune mîncăruri, exact ca la Budapesta. Știe să pună prînsine și să usureze cu clișmă. Curatorul lui Moldovan cine-l făcea ? Ea, sigur, ea îl făcea cliștrul, ca și Erj-neni, amîndouă. Da'Terco se ține mai

doamnă, ea e Terco. Cînd l-a venit feciorul din armată, l-a dezbrăcat și l-a scos gol-goluț afară. la lumină, era prin noiembrie, și l-a privit mult. „Da, bine, arăți bărbat” — i-a spus. Așa e Terco. Ea le știe pe toate, pină și cite antinevrăgice poți să bei într-o zi, cîinci pină la sase, și că Diana e mai bună dacă se bea decît dacă faci frecții. Lui Șoni-baci cine-l dă să bea Diana, cine ? Are 10 000 de sticlute goale, în spaia, și alea toate au fost pline cu Diana, el le golise, pină și-a bătut proteza dentară cu ciocanul, fărimînd-o.

Da, o sută de porci s-au tăiat, Terco spune, ea a văzut, ea știe, că s-a dus la primul secretar. l-a cerut pentru Gyuri, pentru gînerile ei Gyuriko, postul de gestionar ; și pentru Mathe, celălalt gîner, ceruse ea un post de gestionar. Și tovarășul prim i-a dat lui Terco două posturi de gestionar. Sigur, amîndoi au fost angajați gestionari deși Mathe a avut o prăvălie, era un mare speculant. Dar i-a pus pe amîndoi gestionari, știe Terco ce face. Și de-atunci cară și cară. Făină, zahăr. Orice. Crește cite trei-patru porci odată. Cum să nu cară dacă ai atîtea ? Nu, acum nu mai cară, a divorțat la bătrînețe de bătrînul Sebestyen, bărbatu-său, că se uitase ghluju la fata din casă, o chiburoaică, dracul s-o ia, una din alea pe care statul le-a mutat aici ca să stea dracul și nu să-și mestece bucle, Sebestyen bătrînul s-a uitat la ea și Terco n-a avut încotro, a divorțat. Dar nu-i adevărat. Îl dor picioarele, nu poate să umble și, Terco nu-i proastă, îi place să se odihnească.

O sută de porci s-au tăiat. Fleici și fleici. Grătare incinse și o masă lungă-lungă, frîntă în patru, dată după obelisc și toată lumea ascultă la megafoane bătută aia mare la fotbal cu tara nemtească. Mînîncă, bea și ascultă la megafoane. La început cîntase orchestra lui Ambrus. Cînd a început să vorbească ăla în difuzor, Ambrus tăcuse, n-a mai scos un sunet din vîloară. Au tăcut și ceilalți. Acum ascultă, toată lumea ascultă — a văzut cu ochii ei, Sabina, schioaia de Sabina, și aia nu minte. S-a tras ostentiv în casă, o casă mică. Peretii sînt olini cu fotografii tălate din reviste ; Ioșca — împăratul e în tablou. Toți regii și împărații lumii sînt pe peretii ei. Acuma l-a urcat pe basileul însuși sus și l-a așezat jos, lină pat, pe Ioșca. A auzit că basileul e mai mare decît Ioșca.

Stau și alții pe pereti.

Și ea îl așează cum îi trăznește prin cap, dracu stie ce e în capul schioanei. Lingă tablourii așează fel de fel de vase — adună vase si le așează pe toți peretii ! De la cele mai mici pină la cele mai mari. Cite nu are ea pe toți peretii...

Are și motani. Patru motani. Dar nu pe pereti. Lui Ioșca-motani, feciorii Doinei, Sandu și Mircea, îi tăiaseră coada și au țițat-o în fîntină și apoi au scos-o de acolo și de-atunci, seara motanul sperie coofii. Băieții dau pe la nasul altora coada motanului. Cînd isi vede coada, Ioșca mîiaună, urlă de durere, se zvircolește pe toate acoperșurile, de parcă i-ar fi tăiat-o atunci, în clina aceea.

„Trağıkus időszakom a W.B.-utan...” se aude în megafoane vocea stînsă a lui Szepesi, crainicul sportiv. „Ne-au bătut... ne-au bătut... Cum se poate ? Cum s-a putut ?... Hungaria !... Hungaria !”

Jarul se stinge încet, mîncat de o spusă cenușe. Grătarul nu mai scoate fum. Fleicile se chircesc sleite în farfuriile de portelan, zeci și zeci de farfurii rînduite frumos în așteptarea victoriei. Zoftul încremeneste în usturoi și piper zdrobit. Vinul de Teaca rămîne și el în sticle. În piață nu mai e nimeni. Doar femeile. Adună fețele de masă. Și grataragii mai e. Curăță cuptorul lui negru, acum fumegînd leneș. Și șoricelul, da, șoricelul

acela de Weinstein, e și el acolo. Îi arată lui Bondi un ceas, un ceas Doxa. „Nu, spune Bondi, nu mai vreau. Dacă se ținea zăiafetul mergea, scoțeam și eu ceva. Acum nu”. Weinstein adună sifoanele într-un cărucior. Împinge de hulube. „A fost o zi proastă, ce le trebuia nemților victoria asta ? — se miră el. Ce nevoie aveau de ea ? L-au supărat rău pe tovarășul prim, foarte rău l-au supărat, și pe Turcoș l-au supărat. Pe toți ne-a supărat înfrîngerea asta... E bine să nu asculti meciurile la radio. Dacă așa au vrut el...”

Dinspre Coroana-Centrocop vine Șandor. În mina dreaptă ține o glajă de pălîncă. Miinile sînt ca lopețile, noduroase, bătucite, crăpate. „Picase” cu trenul de 8,23, vine de la Cluj, lucrează la Cimpia Turzii, la blocuri. Se uită la megafoane, se uită la obelisc. Obeliscul e alb. Nu s-au aprins becurile în steaua roșie. Femeile adună plictisite tacimurile în cosuri mari de nuiele. Șandor ascultă muzica sculpată din megafoane, e un bărbunc turbat. Prinde pașii fecioarei, ca la nuntă. Zbic, zbic — zbic ! Unu-doi-trei-patru-zbic ! Joacă în ponturi, ca pe Someș. Cu glajă în mînă. Și chiuie. Bărbuncul e dat dracului, mai al dracului ca jocul de bită, îl răsucește în piruete. Șandor are o detentă excelentă, parcă ar fi Grosics. Saren'n-sus, lovește cu palma lui mare tot negrul nopții. Se oprește între femei. Femeile stau și se uită. Și bărbuncul ăsta e turbat, e dat naibii Șandor ăsta, bea și mînîncă acum, l-au dat femeile. Stă singur Șandor între atîtea mese și bea și mînîncă. Și iar joacă. Își fluteră și joacă. Cîntă și femeile.

Badea Șandor, badea Șandor

Are-o mină cit un hantor...

La Terko în Candie nu arde lumina. Pentru prima dată, de mulți ani, azi și-a îmbrăcat rochia de zile mari, o rochie neagră de mătase grea. A îmbrăcat-o degeaba. Băieții n-au invins.

Iese la fereastră. Sporovălește. Vecinele ascultă. Nu, nici poveste. Cine v-a spus, vouă, că s-au tăiat o sută de porci ? Unul singur, unul a fost tăiat doar, atîtica, n-ati văzut ? Slăbina era cit o jumătate de deget, toată lumea stie.

Nu, vecinele n-au văzut. Nici pe tovarășul prim nu-l văzuseră. A dispărut, a plecat acasă cu Tînde, cu soția, cu Zina lui. În piață a rămas doar badea Șandor, bețivanul ăla... val de păcatele lui ! Ce rău e că s-a tăiat doar un purcelus, unul atîtica, un purcel roz, de laote, nici nu l-au mai pus pe grătar, ce rost avea, s-ar fi ars. Grătar ? Oamenii mînîncă și pe la casele lor, pentru că este de mîncat, uite, și cite o mreană sau un crap. Nu, crap nu se mînîncă, ăla trăiește în lac, la Taça. Poate cite o găină ?

Si Ambrus a plecat. Și-a luat vîloara și-a plecat. l-au pregătit o surpriză tovarășul Tînde. Volau să-i dea o serenadă, da, fix la miezul nopții, stii, după ceasul de la biserica mare. S-ar fi auzit pină aici... egy oblak-nal... „La o fereastră cîntă un țigan și ochii lui mă ard.” nu ? „Cercul țigănesc de la Wembley ?”

Chișlapoși fusese instalat secretar doar de citeva săptămîni și Dobi-baci se întoarce pe partea cealaltă. În cap îl urlă megafoanele. El nu le-aude. La butonieră îi înfloresc garoafa roșie. Ca-n fiecare zi.

E vorba de spiritul timpului, doctore, înțelegi ?

TÜNDE a fost numită responsabilă cinematografului. Opt sute capoată, piață, spuneau femeile din Candie. Si cu cit mai are el... Au casă mare. Numai chîlmuri persane. Si Nusca stie ce sînt covoarele persane, multe zile a stat ea anlecată, a bătut cu furculița lina din tesătura lor. „Lîneste-te de Chișlapoși. Ioni dragă, că vezi ce om bun e, cheamă-l o dată la masă, zice Nusca, e popular, foarte dîn ponor, tovarășul prim secretar, si o să vină. Trebuie să mărităm fata, poate-i dă și el o casă...”

Si l-au invitat.

Zile în sir s-a pregătit Nusca. O masă împăratească. Au băt și au mîncat pină în zor. Bobi nu era măritată cu Salomie și Chișlapoși se uită la ea cu ochi turbați. Se îngrășase. Chișlapoși, o'hii erau doar o linie dreaptă de la o timolă la alta. Avea fata roșie, lucioasă, simțea că plesnește, că dă guta-n el. Dar se ridica în picioare, de parcă n-ar fi băt nimic. Setlă, ăsta era. Își îmbrăca haina de piele o haină croită din piei tăbăcite clandestin, la Matrôl, și pleca. Își dăduse cuvîntul lui de secretar — da, fata o să aibă casă. Va interveni și la scoală ca să-i dea examenul de maturitate. — îl mai dăduse Bobi de două ori și nu izbutise. l-a găsit și o slujbă bună. „Stii bine, Ioni dragă, pe citi am pus eu în slujbe, mulți, foarte mulți, spune Chișlapoși. Acuma trebuie să facem curățenie mare la spital — acolo doctorii se mînîncă între ei ca șerpii și p'ormă...”

L-au mai chemat.

Chișlapoși a venit, a băt, a mîncat, și din nou a făgăduit. Făcea asta cu usurință. Făgăduia la toată lumea. Nusca a prins de veste prea tirziu că lucrurile stau așa și de asta continuase să-l invite și să-i vorbească frumos. „Uite, miine plec la Beclean, zicea Chișlapoși. Cînd mă întorc, gata” (avea o sintaxă aproximativă). A plecat la Beclean cu speranțele Nuscăi. Cel mai bun prieten al lui era toată lumea însăși, și din toată lumea cel mai bun prieten al lui Chișlapoși era numai Feri-soferul. Cu el alerga în tot ralonul. Lui Feri îl murise bătrînul. Și trebuiau să-l îngroape. Chișlapoși s-a oferit să-l îngroape și să țină o cuvîntare. De aceea au plecat la Beclean.

Bătrînul zăcea pe năsalie. În curte aștepta fanfara. L-au scos cu picioarele

Așteptare

Înainte, cum se scot morții. Chislapoși plîngea de parcă toți care erau acolo ar fi rupt bucăți din carnea lui. Plîngea și bea. Au purtat mortul cu alai mare prin tot Becleanul, doar fecioru-său era șofer la partid.

Fanfara îl urma legănat pe bătrîn. Cimitirul e pe o coastă de deal. Ca să ajungi acolo, treci pe o uliță îngustă, urci niște pripoare. A urcat și Chislapoși. În cămașă, cu părul vilvoi. Ptru, ptruu... ptru-putu-putuu-putuu, îngina fanfara.

Stătea în fruntea fanfarei cu spatele la mort și dirija. Ptru, ptru, ptru, ptruu... mai tare, mai tare... striga Chislapoși, mă, Ionci, dragă, nu s-aude gorduna, se vîicărea el. Mai tare, ca s-audă și bătrînul sâracu'... s-aude ?!

Fanfara cînta de trăsnea în măsura de trei pe patru. Se valsa. Și cîntii hămălau. Chislapoși se cătara în călcile pe pripoarele din coastă, se cătara și bătea măsura de trei pe patru și îngina fanfara. Avea părul vilvoi, era în cămașă și mincile le avea suflecate; nădragii erau așezați cu betelia mult sub burta, nu-l mai încăpeau. Un ciine flocos, un dulău ciobănesc cu negru pe bot și în cerul gurii îl prinse de cracul pantalonului. Smuci cu furie. Chislapoși rămase în ismene.

A fost singura îngropăciune unde s-a ris. Era bătrîn, tot trebuia să moară mortul odată și odată, și s-a ris.

Nusca nu l-a mai invitat la masă, nu iesise bine la socoteală.

Prim secretar la regională era tot tovarășul Șerb, Zosin Șerb.

MASINA biroului regional fusese trasă în curte. Instructorul Horvath explicase clar: „Miine dimineață nu pleci pe teren, tovarășe Chislapoși, așteptați pe trimisul biroului regional”. „Nu plec, dar ai să-mi faci tu treburile? Cine-o să-mi facă treburile în raion?” se răstăea Chislapoși. Horvath și-a văzut de ale lui. Cu cine să discuți, n-ai cu cine. Se întreabă și totodată se și liniștește el. Chislapoși plecase de cu noapte. Era pe undeva într-un loc anume din raion, nu se știa unde.

Și trimisul biroului regional era nevoit să aștepte.

Se făcuse ora două. Aștepta de șase ore. (Era într-o simbrătă, ziua se scurgea cenușu, cu un parfum funebru de crizanteme.) Pe Chislapoși l-au găsit tirziu. N-a fost pe teren. Au dat de el peste deal, la Nicula, tocmai la mănăstire, la cinul călugăresc. Bea vin chihlimbariu, vin ca aurul și minca de post: pită cu slană și cu ceapă. Bea de dimineață. Feri îl aștepta afară. „Primu” se îmbătase, se îmbătase rău de tot. Atît de tare, că pe la două pe, spune Feri, a făcut una de-am rămas trăznit. Tovarășul Chislapoși s-a îmbrăcat cu o rasă de călugăr și umbra așa și se pocăia, uite colo... Cum se pocăia? Își bătea capul de lespeze... Și iar bea.”

„L-au dat afară. (Prim secretar al regionalei de partid nu mai era Zosin Șerb).

Și orasul a bătut din palme. Nu le trebuia un om ca ăsta, l-a făcut de risul lumii. Și tot raionul a bătut din palme. (Era într-o simbrătă, mirosea funebru a crizanteme.) Noaptea s-a lăsat dintr-o dată. Oamenii s-au îmbrăcat cu haine bune. Și se scurgeau așa, pe drumul Mintiului. Și acolo, în stînga, se opreau cu toții. Se opreau și aprindeau la căpătîlul morților luminări. Sute și sute de luminări. Era ziua luminatelor. Și e un obicei aici ca o dată pe an să se cîntească cu luminări aprinse amintirea morților. Și erau acolo fel și fel de morminte. Pe unul din ele nu găseai loc să pui o luminare. Ardea ca o tortă. Acolo-s oasele lui Roja Șandor, haiducul. A zăcut în temniță, în cetate. Și l-au băgat în groapă ferecat la picioare și la miini, că se temeau de el, mort de-ar fi fost. Și porocul îl cînsteste și azi. Pînă la Roja fusese cînstit. Nu-l uitaseră, fusese brav. Un om. Și semenii lui cînsteau pămîntul sub care dormea necunoscutul, legendarul haiduc Roja Șandor. Iarba ardea ca o tortă. Mormintul ardea. Și altă iarbă avea să crească din cenușa asta. Mai înaltă, îngîinind vîntul cu tînguiri de giac, cîntîndu-i balada. Oamenii nu-l uită.

E simbrăta morților

(Fragmente din romanul Ademenirea)

AMURGUL coborît violent pare mai scurt decît un tipăt. Un praf fin amestecat cu ceața albăstrie a înserării plutește în aer, în vreme ce coșurile bucătăriilor de vară fumegă alb.

Copiii își mai cufundă picioarele în căldura colbului gros din mijlocul uliței lăsîndu-se pradă nopții ce abia începe, urcînd din pămînt, din umbrele copacilor, ale gardurilor, ale caselor. Din miezul acestora, noaptea urcă spre cer, acolo unde mai pîlpiiie lumina strivită de dealuri.

Sinziana își strînge șuvițele de păr într-un coc. În felul acesta, în fiecare seară, își lasă copilaria în ulița caldă, o leapădă dincolo de pragul cămăruței ca pe o piele fermecată în care a viețuit un timp și la care va reveni abia cînd își va fi sfîrșit ultimele obligații ale zilei.

Se mișcă în salturi, spărgînd surcele, aprînzînd focul, trăgînd în piept fumul înecăcios, frecîndu-și ochii într-o pornire nestăpînită. Trage cu urechea la zgomotele uliței și la cele venite din casa cea mare. Privirea îi alunecă temătoare peste cele șapte trepte ale casei. În orice moment, de acolo poate să țîșnească strigătul bătrînului.

Miinile ei subțiri au fragilitatea crengilor de salcie. Se leagănă, se frîng, își recapătă forma în mișcări ritualice. Miinile ei gîndesc în vreme ce mintea-i de copil se tirăse pe urmele ei ca un abur fierbinte. Miinile și trupul ei mărunț trîiesc în afara ei, a zilelor și nopților, rămase continuu într-o suspensie incertă, într-o legănare domoală de neștiințe, vise și întîmplări neîntelese. Reușește să se adune pentru scurtele clipe cînd să fugă în uliță să se cufunde în jocul copiilor, dărîndu-se prafului, zgomotului, cu o frenezie ce aproape o îmbolnăvește. Numai așa reușește să aibă grijă de bătrînul din casa cea mare, în preajma căruia se simte ca într-o copcă din care anevoie poate ieși.

Fintina cu cei trei pești roșii o reține o clipă. Rezemată de ea, cu miinile tremurînd de încordare, rămîne nemîscată cu găleata oprită la mijlocul urcusului, cu ochii ridicați spre cer, așteptînd parcă o lămurire ce-ar trebui să-i vină din înalt, un alt de depărtat. Ceva nu e în ordine, nu se potrivește cu ceasul acesta, ceva întîrzie să se împlinească, ca de atîtea alte ori, dar fata nu-și poate da seama de asta.

Dintr-odată, simte liniștea ce se prelinge din casa cea mare, se varsă în curte, peste iarbă și pietre, peste fintină și frăgarii despuși de rod, peste lesurile fragililor strivite de pămînt, înnegriindu-l cu zeama lor mușcătoare, peste sura goală a căreia ușă din spate încetase să se mai izbească ritmic zgîlțit de curenții ce treceau subțiri și repezi exact deasupra pămîntului. Liniștea pipăie toată curtea, bijbiie în girliciu plîvnitei, se poticnește de a treia treaptă, acolo unde moșu' obișnuia să-și aplece capul pentru a trece în umeda întunecime cu iz de butoaie, de curcubeie burtoase, de vedre îmbibate de aroma vinurilor. Ca un trup inform se izbește de gardul grădinii și-l face să geamă abia auzit, se întoarce spre poartă și acolo se ridică nesfîrșită ca un zid făcînd să amuțască larma copiilor. Cu găleata suspendată în golul negru al fintinii, Sinziana simte cum liniștea nefirească o desparte de bucurie. Scapă găleata din miini și ecoul căderii ei în adînc se suprapune țîpătului mut din pieptul fetei care se repede pe cele șapte trepte ale casei mari.

Din două salturi urcă treptele, apoi zăbovește o clipă nesfîrșită în pragul ușii, în fața pinzei ce-o acoperă apărînd încăperea de muște și țîntari. Încearcă să prîndă vreun zgomot. Dintr-o smucitură, fără a-și mișca picioarele din loc, dă cu amîndouă miinile pinza la o parte și ră-

mine în așteptare ca și cum un duh înfricosător stă gata s-o tragă în întunericul odăii. Are buzele încleștate și trupul firav se topește și curge în jos pe scări ca o leșie caldă. Pic, pic, îl aude cum o lasă, se duce și o lasă singură, neapărată, o biată respirație întretăiată.

— Moșule, moșule! se aude strigînd și, în clipa aceea, se prăbușește peste patul înalt, cu brațele desfăcute, căutînd respirația bătrînului ca pe o alinare.

— Moșule, moșule, mă auzi ?

Fata ar fi avut dorința să plîngă, dar n-a găsit în ea decît vocea pierită de încordare.

— Nu mă zgîlții prea tare, feto !

Slavă domnului, moșu' fusese adormit, avea vocea hîrșită de după somn. Cu mișcări repezi, Sinziana dibuie chibriturile și aprinde lampa.

— Îndată îți fac ceaiul, se însufletește ea. Am și aprins focul, mă duc să pun apa la fier.

Se pornește val vîrtej pe scări. Mai mult simte decît aude chemarea moșului.

— Fato, am nevoie de tine. Adă-mi apă pentru ras.

— Ce-ți veni, moșule ? Lasă pină miine, pe ziuă.

— N-am timp, feto, pină miine e prea mult. Hai, adă ce ți-am spus.

Fata aduce totul și-i pune și lampa pe un scaun alături de pat și-i întinde peste genunchi un ștergar.

Cu siguranță și liniște, moșu' își săpu-nește barba albă și cu mișcări largi dă apoi jos săpunul. Obrajii îi rămîn mai trași, mai palizi.

— Sinziano, ia tu foarfeca și-mi îndreap-tă părul.

Fetei îi vine să ridă. Că țicneală l-o fi apucat pe moșu' ca tocmai seara să se îngrijească de felul cum arată.

Părul e sîrmos ca mătasea porumbului bătrînă și ea abia reușește să-l descil-cească. Fără milă, ca într-o joacă, foarfeca lunecă prin el. Pe pernă cad smocuri mari și fetei i se pare că întocmai așa își tăia moșu' viața din grădină. În joacă, fără milă, cu siguranță. Cu o măturice curățată asternutul.

— Acum mă duci la privată și pe urmă îmi pregătești de spălat.

Moșul e înalt și slab. Fata e mică și plîpîndă, dar s-a învățat să minuiască neputînta bătrînului. În curte, el se oprește și spune :

— Afurisitele astea de scări au omorît-o pe mamă-ta. Bună-ta nu le-a mai coborît vreun an înainte de a muri. Eu, noroc cu tine.

Tace și-și ridică ochii spre cer. Apoi, ca pentru sine, zice :

— După seninul ăsta, s-ar zice că le pot ajunge din urmă. Cine poate ști ?

După ce l-a urcat în casă, l-a așezat pe laviță de sub fereastră și l-a adus bastonul să se sprijine cu amîndouă miinile în el. Îl aduce de spălat și se așează pe ultima treaptă de sus în așteptare. Oboseala îi zvîcnește în picioare. Cerul își mai strigă lumina lui văroasă, înepenită pe acoperișuri. Moșu' o strigă și ea strînge totul. El așteaptă pe laviță. Grijiule, îl ajută să se urce în pat.

— Să-ți fac ceaiul.

— Lasă-l încolo. Stai aici și la aminte la ce-ți spun.

Sinziana se așează îngrijorată. Se pregătește pentru spaima ce-i dăduse tir-coale toată seara. Cu zgomot sec, bastonul moșului cade pe podea. Pe laviță nu mai este fata, doar o ureche uriașă captînd vorbele în nestire.

— Într-o oră eu n-am să mai flu. Ai grijă să încui totul, la îngropăciuni se fură și tu ești singură. În lada cu haine găsești ștergare, merîndu-te și luminări. Am scris ce și cui să le dai. E și o hîrtie cu cei care să ducă praporii, crucea, coșciugul. Onel va avea grijă de toate, dar e bine să știi și tu. Nu-ți pierde firea. Mă duc numai puțin, așa cum e vorba. Mă petrec dincolo. Sinziană, să nu plîngi. Aprinde o luminare și cheamă-l pe Onel. Dacă nu ți-i greu, ar fi bine să mergi chiar acum.

— Nu, moșule, nu te las. Nu merg nicăieri și nici pe dumneata nu te las. Unde să te petreci ? Nu te las ! Stau aici și aștept.

FATA așteaptă ca și bătrînul. El nu poate ști dacă se gîndeste și ea la moarte, dacă se teme. Nu-i poate vorbi. Nu dorește să moară. Nu e nici sigur că și-ar dori să mai trăiască. Poate, privind obrazul îngust al copilei, o slabă vîntă de amina totul se iscă în conștiința lui. Pentru un moment scurt. Însă, căci recade în absența lui, unde nimic nu mai are preț în afara liniștii ce-l ocrotește și de sine. Nu știe dacă iluminările de scurtă durată sînt gînduri sau simple în-

cercări de a-și face mai ușoară trecerea. Lipsa de aer e o suferință cu care se poate obișnui, dar totul durează prea mult, tresările intermitente îl fac prea viu.

Sinziana privește încrămănită fața zbîrcită a bătrînului, gura subțiată, pleoapele grele și uscate, miinile noduroase cu mari pete cafenii și nu-și îngăduie să se miste. Așteaptă ca moșu' să-și deschidă iar ochii. Mișcarea lentă a pleoapelor o fascinează. Ghiceste prețul efortului prin care muribundul își eliberează privirea. Clipele acestea fac să renască în ea speranța. Deodată, aude iar larma copiilor întîrziată pe uliță. Îi ascultă ca dintr-un loc îndepărtat, simțîndu-se separată de el prin apropierea patului în care bătrînul dădea o lup-tă pe care n-o înțelegea. Se chircesc înfrigurată și o nevoie de somn pare să se desfacă din miezul aceluia frig, străină ca respirația sacadată a moșului. De acolo izvorăște totul, sîlerăturile neobișnuite sînt colturoase, sfîrîmicioase ca turturii de gheată. Un aer cald le topește într-un hîrîit continuu și asta este și mai insuportabil.

Copila ar trebui totuși ferită de toate astea, gîndeste, pentru o fracțiune de secundă, bătrînul, redevenit lucid, vînzîndu-se pe sine întins acolo, în vreme ce ochii săi își regăsesc, sub pleoapele închise, privirile istovite, ca și cum, după o rătăcire îndelungă prin apă, într-o perfectă nuditate, întors la mal, și-ar fi aflat hainele, inutile, căci goliciunea este ea însăși o haină, un vesmint la fel de bun, de neimportant pentru uscatul ce nu-i mai oferea nici o surpriză, nici o teamă. Îl sîrăie însă prezenta tăcută, nedumerită a fetei. Din pricina ei, moartea e un lucru istovitor, fără sfîrșit. O piclă invitorată de care nu izbuteste să se elibereze.

Deschide ochii și-si lunecă într-o parte capul. Încearcă să găsească în conștiința lui o amintire, imaginea unui obiect familiar, dar, în cătînarea fără no mă, nimic nu-si mai păstrează nici loc, nici formă, lucrurile cad unele în altele, se contopesc cu respirația lui fără nici o durere. Într-o liniște completă. Se scufundă fără ca vreun zgomot să-l mai atingă. Propria sa voce se descompune, se îmbibă cu nepu-tință. N-o mai poate aduna, cuvintele înseși sînt acidul ce-o dizolvă, pină ce devine o pastă cleoasă în care limba se înțepenește. Își vede mina ridicată în aer. Grea ca însăși osia lumii și, istovit de greutate neașteptată, o lasă să cadă. Odată cu mișcarea ei, tăcerea se sparge, despicată de un zgomot înfundat, tot mai apropiat ; propria horecîială îi ricile auzul, străină și neliniștitoare. De unde vine, ce poate fi acest zgomot ce îi îndurerează urechea ?

Imobilă ca o luminare, Sinziana veghea-ză. Străina moarte scobeste un gol în sufletul ei, o subterană de întuneric în care zace strivită ca sub dărîmături. Abia mai respiră, cu ochii rînți de imaginea bătrînului ce se sfîrșeste. Niciodată pleoapa ei nu va putea vindeca arsura acelei privelști, niciodată ochiul său nu-si va recă-păta transparenta inocentă. Moartea bătrînului se va săvîrși în continuare în pupila ei îngrozită, va forța în adîncurile limpezii, va trăi mereu ca un cariu nevă-zut, despărțînd-o de lume, ca și în clipa aceasta, făcînd din singurătatea sa un tipăt mut, răscuit în adîncul ființei ca o plantă ce și-a întors florile în pămînt.

Fata se îndreaptă spre bastonul bătrînului, căzut pe podea. Atinge cu teamă minierul lustruit de vreme și de căldura miinilor uzate și, abia prin atingerea acesteia, se prăbușeste definitiv în spaimele ca într-o viltoare. Ceva din nemiscarea moșului se prelungește în bucata de lemn. Fata își mută privirea de la unul la altul, încercînd să descopere drumul secret prin care cel întins îi transmitea lemnului moartea sa. Bastonul e rece și Sinziana bănuie aceeasi răceală și-n imobilitatea bătrînului. Nici un zgomot și nici o mișcare n-o mai salvează. Copila simte vîrtejurile ascunse, neîntelese ce o răsucesc și o trag spre adînc. Lumea rămîne departe, iese din ea ca o culoare prost imprimată, iar ființa ei albită se scufundă în hăul tulbure unde pină și ideea de moarte pîlpiiie încetosată. Moartea nu e un alt tărîm, nu e o trecere, nici o absență definitivă. Moartea nu e nimic, nu există, numai nemiscarea celui întins, odihna lui neașteptată, ochii tiviti cu sclipirea cenușie.

În fața încăpătînatel imobilității, fata nu mai găsește în ea decît o pornire de duș-mănie, o mare și neprihănită neînțelegere.

Cu buzele încleștate, ca într-o rugăciune, apucă bastonul cu amîndouă miinile. Îl ridică și îl coboară într-o lovitură scurtă asupra patului. Așteaptă înfricosată și plî-nă de speranță, iar timpul se prefăce în vîntă disperată de a-l trezi pe cel astfel adormit.

În spiritul colaborării

● La invitația Uniunii Scriitorilor ne-a vizitat țara o delegație a Sindicatului Național al Scriitorilor Italiani, compusă din Guglielmo Petro-ni, președinte al Consiliului General, și Elio Filippo Accrocca, responsabil pentru raporturile culturale cu stră-inătatea. La întîlnirea pe care au avut-o la Uniunea Scriitorilor, oaspe-ții au fost primiți de către Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Au participat : Alexandru Balaci și Laurențiu Fulga — vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor, Grigore Arbore, Eta Boeriu, Andrei Brezianu, Ștefan Aug. Doinaș, Paul Everac, Constantin Ioncică, Radu Lupan, Florian Potra, Geo Șerban.

Au fost prezenți Benedetto Santa-relli, ambasadorul Italiei la Bucu-rești și Vito Grasso, directorul Insti-tutului Italian de Cultură.

În cursul vizitei sale, delegația a discutat și stabilit acțiuni de schim-buri și colaborare cu Uniunea Scri-

torilor pentru anii 1982 și 1983, și a avut întrevederi la edituri și reviste literare.

● O delegație a Uniunii Scriitorilor Cehoslovaci alcătuită din Zdeněk Pluhar, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor Cehi, și Marie Codrová, ne-a vizitat țara la invitația Uniunii Scriitorilor. Oaspeții au avut o întîlnire de lucru la Uniunea Scriitorilor, fiind primiți de Alexandru Balaci și Laurențiu Fulga, vicepreședinți ai Uniunii, și Radu Lupan, șeful sec-ției de relații externe, prilej cu care au fost discutate și stabilite acțiuni de schimburi între cele două Uniuni pe anii 1981—1983.

În cursul vizitei delegația s-a întîl-nit cu scriitori și traducători de lite-ratură cehoslovacă : Sanda Aposto-lescu, Corneliu Barborică, Vlaicu Bărna, Petre Got, Jean Grosu, Da-mian Necula, Mircea Florin Șandru, Eugenia Tudor Anton.

PREMIERE

Moment din spectacolul cu piesa Eticheta contează de Ovidiu Genaru, premieră a Teatrului dramatic „Bacovia” din Bacău. În imagine, actorii Constanța Zmeu, Liviu Manoliu și Romeo Barbosu.

Teatrul „Bacovia” din Bacău:

„Eticheta contează!”

N-AM putut uita pe de-a ntregul, urmărind spectacolul cu *Eticheta contează!*, a treia dintre lucrările dramatice ale lui Ovidiu Genaru reprezentate scenic, că autorul ei e, totodată, un poet și un prozator delectabil. Efectul de literatură bună al piesei jucate de Teatrul Bacovia e persistent. Dezvoltura, verva, ironia sînt asemănătoare cu cele din lirica și epica sa. Nu numai sub raportul manierei dar și tematic dramaturgic e încă în simbioză cu poetul și cu romancierul. *Eticheta contează!* reia problema denaturării conduitei unui fost militant ca urmare a acceptării unui mod de viață străin condiției sale, în speță burghez — problemă se pare obsedantă în scrisul lui Ovidiu Genaru, înfîlțită și în romanul său *Iluzia cea mare*.

Piesa ia ca pretext aniversarea lui Simiras, un lucrător politic cîndva important în localitatea sa, aflat acum la începutul declinului. În familie, pregătirile sînt, ca și în trecut, fastuoase, dar agitația sărbătoritului cit și unele vorbe de-ale soției sale, Vica, arată că, totuși, ceva nu-i în ordine. De data asta, oaspeții sînt niște suplinitori de ultimă oră ai adevăraților invitați, obișnuiții casei, care, sub motive diferite, declinaseră, tinînd seama de situația actuală a lui Simiras, plăcerea unei atări reunitii. Cei veniți sînt de rang mai mic, de alt nivel, cum se zice, însă tot șefi în servicii comode și, se laudă ei, rentabile. Odată adunați, gazele și oaspeții renunță la protocol, începînd un chef prelung, grotesc. Grupul se desface și se reface, în funcție de orarul tableturilor, însă bărbații și femeile, laolaltă și separat, frămîntă cam aceleași chestiuni, cu indiscreție și impudoare. Se birfeste, se debitează enormități, se fac trimiteri la cunoscutul catalog de modă Neckermann, se spun vorbe scantei despre fiziologia femeilor. Pe scurt, conviviții își dau arama pe față. În cele din urmă, petrecerea îi obosește, îi irită și-i îngroșează.

Singurul oarecum lucid și înclinat către autoanaliză e Simiras. El e solicitat să răspundă povestea pătrunderii sale ca expeditor, într-o noapte a anului 1947 sau 1948, în castelul baronului Vizanti, devenit între timp locuința sa personală. Pornind de la istorisirea aceluia eveniment, Simiras reface, în câteva reprize de rememorări, drumul său de la simplu fochist la doctor în economie și șef politic local. Diferența între cele două momente ale evoluției sale e atît de mare, mai ales sub raportul stilului de viață și al mentalității, încît autorul a considerat necesar să facă din Simiras tînăr un personaj aparte, de contrast. În ce constă ea? Simiras bătrîn a dobîndit prestigiu, a parvenit la o situație, are o firmă, o fațadă, pe care o menține cu greu, „prin exerciții de forță și echilibru”. Însușea ză unul din comensali, dar a pierdut simplitatea, sinceritatea; rafinîndu-se, s-a uscat sufletește. Reușita sa socială, prosperitatea sa materială ascund o gravă și antioptică deformare morală. Simiras nu mai e la înălțimea propriului trecut. Declanșată în ziua de bilanț a aniversării sale, criza sa de conștiință e, însă, scurtă și superficială. Spre final, cînd Simiras era retras în dormitor, se aude un pocnet de armă. Din salon, soția sa crede că bărbatul ei s-a sinucis și schițează în

cîteva fraze evocatoare „basmul” tineretii lor curate, dar imediat, spre totala ei uluire, Simiras reapare, intrigat parcă de o presupunere atît de exagerată. Concluzia piesei lui Ovidiu Genaru e că odată alterată de compromisuri, integritatea morală nu se mai restabilește, iar drama e imposibilă acolo unde nu există idei înalte, principii. Din același aluat e și anturajul lui Simiras. Bărbații îi amintesc, de altminteri, acestuia, cu intenția de a-l minimaliza, că îl ajutau uneori, sîndu-i, cînd erau colegi la școală. Numele cîtorva din grup rimează, sugerînd asemănări de structură interioară și o evoluție paralelă: Simiras cu Vasilas, Adelina cu Violina. În comportamentul invitaților, tararea pare și mai pronunțată, întrucît defectelor de caracter li se adaugă carente de educație, stupiditatea și mitocănia. În această atmosferă de defulare și de recunoașteri involuntare ale devierii de la etica proprie militanțului, prezența lui Simiras tînăr și lesinul (sau poate moartea fulgerătoare) a Vicii au semnificația unui serios avertisment.

Fidel textului, spectacolul Teatrului Bacovia cu *Eticheta contează!* a reușit în ansamblu, are atmosferă și ritm, iar cîteva momente, între care finalul, magistral lucrat, sînt de-a dreptul memorabile. Regizorul I.G. Rusu și-a construit reprezentarea pe două axe de contrast: una între Simiras bătrîn și Simiras tînăr, alta între pretențiile de lux și de rafinament ale participanților la amintita aniversare și trivialitatea, incultura și meschinăria lor. Aluziile și fragmentele de mărturisiri ale personajelor capătă astfel efect satiric, virulent.

În mod vizibil, actorii s-au devotat piesei lui Ovidiu Genaru care oferă roluri generoase sau, cel puțin, agreabile. Liviu Manoliu (Simiras bătrîn) evoluează impecabil, ca și Constanța Zmeu (Vica). În interpretarea acesteia, Vica, fostă slugă la castel și analfabetă, dă o laudă prostă cu lucrurile, pe care le are, poate pentru a-și epata partenerule, mai păstrează încă o notă de bun simț, înțelegînd eroarea soțului său și a ei, resimte înstrăinarea. Florin Gheuca (Vasilas), Constantin Constantin (Oană), Ioana Ene-Atanasiu (Violina), Ligia Dumitrescu (Adelina) și Doru Atanasiu (Chivu) alcătuiesc grupul zgometos al musafirilor. Jocul lor funcționează bine, gradat, mergînd de la amabilitățile stingace și dulcigăriile intrării în salonul familiei Simiras la isteria și confuzia dinaintea plecării; totuși tentația „îngroșărilor” se observă, pe rînd, aproape la toți. Doina Iacob, Sică Stănescu, Mihai Drăgoi, Laura Micu completează o distribuție dintre cele mai omogene pe scena Teatrului dramatic Bacovia.

Decorurile lui Tudor Ghimes, reprezentînd fațada placată de lemn și interiorul modernizat al unui castel, contribuie la exprimarea plenară a sensurilor piesei lui Ovidiu Genaru, căreia nu-i lipsesc, după părerea noastră, pentru a fi o lucrare desăvîrșită, decît cîteva accente oare să releve mai bine și mai convingător proporțiile și consecințele fenomenului incriminat. *Eticheta contează!* e încă o dovadă a înzestrării și a progresului pe care autorul l-a înregistrat în genul dificil al dramaturgiei.

Constantin Călin

Teatrul Național din Craiova:

„Richard al II-lea”

PE AFISUL Teatrului Național din Craiova, încă de la începutul stagiunii de față, se înscrie și *Richard al II-lea*, memorabilă dramă istorică din seria celor în care Shakespeare a transpus dramatic pagini revelatoare din cronica Angliei.

Am fost de față la premiera piesei. Scriu aceste rânduri, la mai multe săptămîni de la consumarea faptului. Am lăsat cu dinadinsul să se scurgă această distanță, ca să pot privi lucrurile cu luciditate, la adăpost de vreun impresionism sau altul al momentului. Imaginea acelei serii, departe de a se estompa prin trecerea vremii, dimpotrivă, îmi stăruie viu în minte, cu înțelesuri care limpezindu-se treptat-treptat își dobîndesc stabilitatea lor necesară.

Primul meu gînd se îndreaptă către cel aproape cincizeci de realizatori: actori, regizor, scenograf, maestru de lumini ș.a. Unitatea, calitatea și expresivitatea generală a spectacolului se datorează fiecăruia în parte și tuturor acestora la un loc. Totuși, le trec numele sub tăcere. Știu citii nedreptățesc prin aceasta; știu, nu mai puțin, cit mă abat astfel de la un a-nume adevărat uman, de care este firesc ca în orice referință teatrală să se țină seama. Însă spațiul care îmi stă aici la dispoziție este necruțător. Decît să-l umplu cu aprecieri sumare, ca într-un inventar de convenție, prefer să scrutez faptul în generalitatea lui, ca sinteză de gîndire, de eforturi și de împliniri comune.

În contextul shakespearean, piesa *Richard al II-lea* deține un punct-cheie. Acțiunea împrumută relatări din cronica lui Holinshed, vestit istoric englez din secolul al XVI-lea. În dramă sînt expuse fapte petrecute; se profilează, totodată, și situații din climatul epocii: injustiții sociale, măsuri arbitrare, crime politice instituite fără judecată sau cel mult pe baza unei judecăți sumare, lupte fățișe și lupte din umbră pentru obținerea puterii. Înțelesul psihologic al piesei interesează tot atît cit și fondul ei istoric. Privite din afară, într-adevăr, actele și erorile monarhului pot provoca repulsie. Personajul, însă, este capabil de transfigurare. Ajuns în suferință, în conștiința lui avea să se petreacă un reviriment fundamental. Admite că între funcția de rege și manifestarea sa efectivă a existat o prăpastie. Din regalitate, purta doar o mască; nu a știut să-și apropie și adevărata substanță a acestei regalități. Închisoarea, în loc de constrîngere, îi devine moralmente o eliberare. Un om nou, care pînă atunci zăcuse ascuns, se desface acum din el. Este pregătit să intim-pine ultimele evenimente ale soartei sale

cu demnitate și măreție. Prăbușirea, totuși, l-a apropiat de realitate. În pragul morții, umanitatea din el a ținut și a putut să-și spună cuvîntul.

Spectacolul de pe scena craioveană are meritul că a înțeles și că a reliefat cu justețe acest tulburător mesaj shakespearean. Anume: umanitatea este o forță care nu se pierde; mai precis: este o forță care poate să răzbată fie și prin oceane întregi de contradicții și turpitudini. Nimeni nu-și încheie existența, înainte ca măcar în forme difuze să lase în experiența și memoria lumii o diră de omenească.

Scenic, realizarea acestui mesaj impune o seamă de rigori și condiții aparte. Pe de o parte, este nevoie să se aibă în vedere aspecte de epocă; Shakespeare era atît de legat de patria sa natală și de climatul renesanțist în care s-a format, încît a eluda ceva din expresia acestei realități ar însemna spiritualmente o amputare. Pe de altă parte, valorile creației sale sînt atît de etern și de general-umane, încît a le da și o tinctură de modernitate devine atît sub raport moral cit și artistic o datorie. Am sentimentul că în reprezentarea recentă de la Craiova aceste două valențe se întîlnesc. I s-au devotat, deopotrivă, și regizorul, și actorii. Primul, prin raportarea viziunii sale artistice și artistice la fondul de cultură și de vocație umanistă al textului shakespearean; ceilalți, prin capacitatea lor de integrare într-un principiu și într-un act artistic stăpînit cu răspundere de ideea omogenității.

Oricînd, o reprezentare Shakespeare obligă, dă de gîndit, reclamă încordare. În orice text shakespearean stăruie esența din toată fenomenologia și toată destinația conceptuală dramatică. De la comic la tragic; de la viciu la virtute; de la faptul de rînd la înălțarea în sfere pure și ideale; de la actul individual la existența și funcționarea comunității umane ca atare; de la constrîngerea realității brute la sublimarea poetică: pe toate aceste distanțe, teatrul shakespearean așază jaloane și indică direcții, îndeamnă la reflecție și luminează orizonturi de cunoaștere. A descifra în această rețea de înțelesuri, și apoi a le aduce prin mijloace sugestive în raza simțurilor și adeviziunilor comune, capătă sens și frumusețe de acțiune edificatoare.

Cu *Richard al II-lea*, piesă care de peste un deceniu nu a mai figurat în vreun repertoriu românesc, Teatrul Național din Craiova continuă o tradiție și își îndeplinește în mod vrednic misiunea.

Ion Zamfirescu

Radio
Televiziune

Noi rubrici

■ Pentru dezarmare și pace — o nouă și strălucită inițiativă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a României socialiste este, la radio și la televiziune, un ciclu în real consens cu imperativele actualității. Reportaje, note și informații, interviuri și comentarii surprind datele semnificative ale unei amole manifestări implicînd toate conștiințele țării. Ce-și unesc vocile în apărarea ideilor de pace, armonie, de liniste și progres. În același sens oledează și numeroase alte emisiuni, de la cele literare, la cele muzicale, științifice, economice, politice.

■ Iată, în La sfîrșit de săptămînă, esul cinematografic Splendida definiție a războiului (de

Alexandru Stark) ce va fi prezentat și în cadrul unui festival internațional, pune față în față realitatea rece a înarmărilor și magnifica, prin inefabil, lume a copilăriei. În aceeași manieră a fost construit și documentarul *Liniste întreruptă*, transmis în cadrul noii rubrici a programului de simbătă după-amiază, *Dumneavoastră, telespectatorilor, vă dedicăm...*

■ Această emoționantă dovadă de afecțiune și respect a redacției t. v. față de spectatoarele sale a încălzit mult atmosfera emisiunii semnată de Tudor Vornicu și Ileana Vlad, emisiune ea însăși în căutarea unei noi formule ce-si va câștiga, desigur, în timp, o anume notă specifică. Simbătă, alături de muzică și poezie (lumina universului poetic al Cristinei Tacol a strălucit cu putere), de reportaje (*Librăria — casa noastră* s-a dovedit un titlu adecvat pentru o realitate ce atrage magnetic milioane de iubitori ai cărții, de la librarul ce-si slujește „meseria”, mai degrabă vocația, cu pasiune, cu ardore, cu devotament, pînă la micul scolar avid a răsfoi paginile ultimelor volume apărute) sau tele-recitaluri (impresionantă, prin semnificație și implicatii, confesiunea tinerei actrite Carmen Galin, apărătoarea unui

înalt ideal moral, deci și profesional, din toate punctele de vedere exemplar), o „surpriză”: Tudor Caranfil ne propune o întîlnire după un sfert de veac cu un film ce-si marchează, la 14 noiembrie 1981, pe micul ecran, premiera absolută. Este vorba de *Bianca*, unica, pînă acum, încercare de a transpune versul eminescian pe marele ecran, film realizat în 1954 de Constantin Neagu, student (în anul al treilea) la Institutul de cinematografie din București (să notăm, de asemenea, că printre semnatarii imaginii se află și numele lui G. Viorel Todan). Chemati în studio, Silvia Popovici, Iurie Darie și Amza Pellea au privit, alături de noi, această scurtă pelliculă, ce reprezintă pentru ei primul rol din cariera cinematografică, debutul nereîntînit de sintezele de specialitate, netrecut nici în *Dictionarul actorilor de film*, debut într-un totuși relevant prin siguranță și grătie în cadrul unui film semnat de un regizor ce, afirma, în ciuda tineretii, un stil și o viziune de clară originalitate. Valoarea de document a peliculei ozenitate de Tudor Caranfil ne îndeamnă să revenim asuora propunerilor noastre mai vechi vizînd constituirea unui ciclu t. v. dedicat creației studenților de la institutele

„Mondo umano“

MONDO UMANO este un film original. De o originalitate așa de mare încât era cît p-aci să-l coste pieirea. E vorba de o călătorie cosmică, la bordul navei astrale Terra, cu 5 miliarde de pasageri pe ea. Autorul a avut buna idee să parafrazeze titlul găsit de Jacopetti: **Mondo cane** și să-l păstreze rezonanțele generalizatoare. Autorul, Ioan Grigorescu, montează secvențe din serialul său t.v. **Spectacolul lumii**, din „letopisețul” Studioului „Al. Sahia”, din materialele puse la dispoziție de UNESCO, apoi le comentează. Imagini foarte realiste se alătură, ele exprimă, pictează harababura ce domnește azi pe trágica, tristă a noastră planetă, unde omul e și sublim și monstruos. Grigorescu, într-o limbă de o impecabilă eleganță literară, descrie acest dezolant dualism. Și ne cere să apărăm lucid speranțe pe această nefericită corabie, pe care o pîn-dește anul 2000 cu același iz de blestem cu care contemporanii anului 1000 așteptau sfîrșitul lumii.

Filmul **Mondo umano** începe cu povestirea nașterii și copilăriei planetei noastre. Este splendidul pasaj din **Scriptura I** a lui Eminescu, foarte potrivit cu suita de imagini cinematografice; versurile povestesc nu numai nașterea pămîntului, dar și stingerea lui, moartea lui astrală. Dar comentatorul crede că, totuși, vom scăpa de distrugerea nucleară; că anul 2000 va fi tot atît de obișnuit ca și ceilalți.

Întreg comentariul filmului e ca un discurs înalt, rostit de sus, ca de „pe

Ararat”. Este făcut din gândiri proprii și poetice citate de autori. Pe ecran se perindă, amestecate într-un stil oniric, spectacolul bunelor și relelor; „mondo cane” și „mondo umano”, amalgamate într-o sarabandă de peisaje, figuri omenești, edificii de civilizație, splendore și mizerie, într-o voită harababură. Și pe deasupra lor, de „pe Ararat”, glasul vorbitorului, plin de profeții, ipoteze, supoziții, îmbrăcate în cugetări și statistici. Astfel, aflăm că la ora actuală planeta noastră poate oferi 5 mii de calorii hrană pe zi de cap de locuitor, pentru 40 de miliarde de oameni. Dar, zice vorbitorul nostru, societatea „consumatoristică”, cu storcearea grăbită a resurselor și lăcomia de cîștig imediat, împiedică această fericire, iar cursa înarmărilor o amină pentru o durată nedeterminată. Între timp, „explozie demografică!” Populația crește într-un ritm accelerat. Această hipertrofie a trupurilor — spune poetul nostru — cere „un supliment de suflet”, care întîrzie să vină. Și se- tea, tortură mai mare decît foamea și frigul, bintuie ca un demon. Este, cum zice călăuza noastră, scriitorul și cineastul Ioan Grigorescu, cea cumplită uscare în cerul gurii pe care limba îl zgîrie ca o ghiară.

Acum, iată și „bunele”. Analfabetismul dispăre. Numărul de „învățători” pentru clasele primare va trebui să crească pari passu cu populația. La sfîrșitul veacului, vom avea nevoie să producem cam un învățător pe fiecare minut. Ce figură va avea oare orașul

de miine, cu inghesuiala, forfoteala lui și poluarea lui chimică și acustică? Orașul va fi un megalopolis, cu autostrade suspendate, pe poduri aeriene.

Apropo de pod, acesta e o imagine care îl fascinează pe profetul nostru. Podul e veriga care leagă pe oameni. Nimic mai dezolant ca un pod frînt. Sau, mai rău, cea singură apă fără pod, apa Styxului, apă care pe morți „îi duce dar nu îi aduce”.

Închipuiți-vă un moment că toate cele spuse de mine aci ar fi textul unei broșuri, unui „pliant”, unui „program de spectacol”, care ar explica, pe înțelesul tuturor, despre ce este vorba în acest „ocol al lumii în optzeci de minute”; închipuiți-vă acest text ca echivalentul unei necesare — pentru public ca și pentru specialiști — „fișe de montaj”. Comentariul din **Mondo umano** nu explică didactic, ca într-un film de popularizare științifică, fiecare secvență; iar imaginile sînt amestecate în mod artistic și intenționat coșmaresc, astfel încît spectatorul riscă să nu înțeleagă toate sensurile discursului cinematografic. Ba poate chiar ar fi fost bine să se însereze, chiar în film, lămuriri care să reliefeze și să pună în valoare o originalitate de factură care, altminteri, ar putea apărea ca un cusur. Acest film, prin splendida sa valoare de artă, merită să fie înțeles pe deplin de toată lumea.

D. I. Suchianu

Cinema

FLASH-BACK

Abel Gance

● **VENIT** în cinematograful din literatură și teatru, autodidact genial, inventînd totul de la zero, trecînd totul prin filtrul personalității proprii, punînd în toate o flacără sfîdînd imposibilul și lăsînd în toate zgurele combustibilul sale. Abel Gance a fost unul din titanii artei a șaptea, unul din creatorii limbajului ei. Cinea-va l-a comparat cu Hugo, altcineva cu un uriaș care a ridicat muntii, dar a trebuit să se lase apoi zdrobit de ei. Gance însuși s-a comparat cu o locomotivă prea puternică, obligată să ruleze pe o linie de decolaj. Măreția sa a fost la început disproporționată cu epoca, a avut apoi o perioadă de acord triumfal (prin anii 1920), pentru ca, în sfîrșit, mai multe decenii, pînă la moartea sa, survenită zilele trecute, să pară irosită cu prea multă ușurință. Nenumărate idei și inovații au pîlîit genial în filmele sale, pentru ca apoi să moară aparent, din lipsă de aplicabilitate, și în sfîrșit să reapară fără semnătură, după ani și decenii, descarnate de viață, rămase simple schelete tehnice. Poliecra-nul, perspectiva sonoră, montajul rapid și accelerat, felurile magii ale ritmului și „metricii” ecranului, ale „melodiei lumii” au fost născocite și încercate pentru prima dată de Gance, care s-a lăsat dus de aparat în cele mai neastîntate aventuri, cu o extraordinară naturaleză, cu o credință totală în nemămurirea cinematografului, cu o degajare împrumutată de la literatură și de la stilul omnipotent.

Roata și Napoleon rămîn astfel doi din capodoperele „monstruoase”, în care arta a șaptea a spus deja totul, încă din anii muteniei sale. Fără a fi exemplare prin lapidaritate (durează între 4 și 8 ore), conținînd mult balast, melodramatism, discursivitate, cele două capodopere se păstrează vii prin extraordinara lor forță de iradiere, prin senzaționalii embrioni de autenticitate și poezie pe care-i cuprind. Dealtfel mecanismul după care funcționează opera lui Gance este un miraculos perpetuum mobile: copilăreasca naivitate a literaturii este salvată mereu de virtuozitatea tehnică a cineastului, după cum excesul de tehnicitate este mereu anihilat, la rîndu-i, de forța acaparată a poeziei continute.

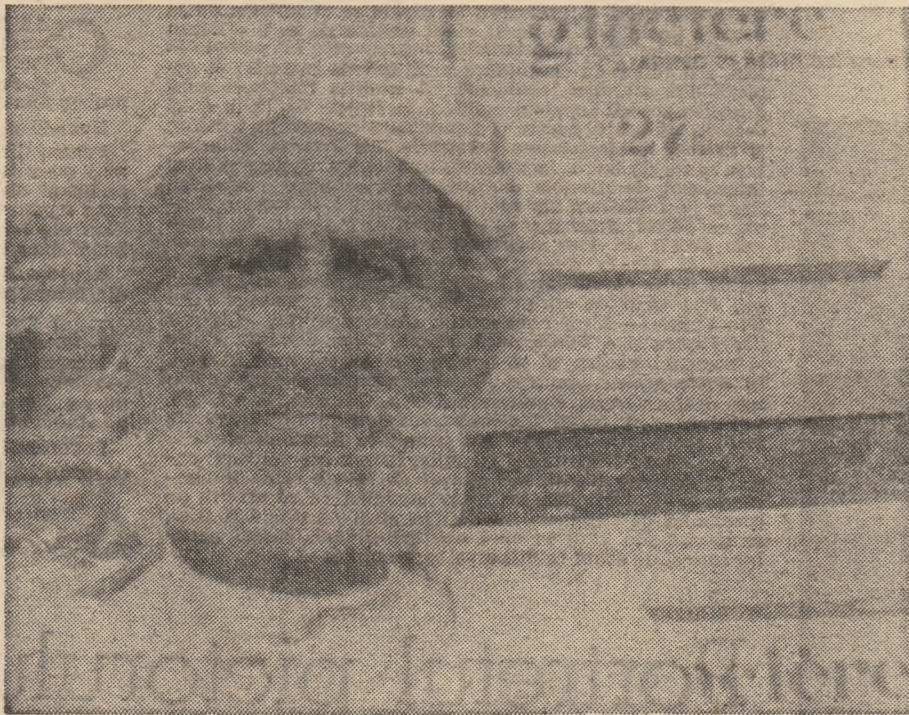
Prin moartea lui Abel Gance, la venerabila vîrstă de 92 de ani, istoria filmului e fericită, căci ea îl regăsește pe ultimul din părinții ei întîrziati în lume.

Romulus Rusan

Antologii necesare

■ **TOT** mai prezent în ultima lună este pe micul ecran filmul românesc; altădată, difuzate mai ales în cicluri care și-au cucerit treptat o largă audiență (precum duminicalele după-amieze de ecranizări din literatura clasică și contemporană), peliculele autohtone mai vechi și mai noi apar acum, în oricare din zilele săptămîinii. Este un semn de prețuire pentru cineștii noștri; este o utilă formă de popularizare a celor mai bune filme, realizate de-a lungul anilor în studiourile de la Buftea; este un fast prilej — chiar pentru specialiști, pentru critici și istorici — de a revedea și stabili mai exact, fără a mai trăi sub impresia atmosferei sărbătorești, specifice premierii, evoluția unui anumit regizor sau de a descoperi, peste ani, adevărata importanță a unui titlu, mai puțin semnalată, poate, la vremea sa. De asemenea, util ar fi dacă astfel de retrospectivă s-ar alcătui nu numai pentru lung-metrajul de ficțiune, ci și pentru scurt-metrajul documentar ori de animație (destul de puțin cunoscut marelui public). Dar generoșii programatori tv ai filmelor românești se cuvine să opereze cu mai multă exigență, cu grija de a propune ei înșiși antologii și nu doar întîmplătoare suite de pelicule produse în studiourile noastre.

L. e.

Cadru din filmul *Mondo umano*

de artă din toată țara, dedicată lucrărilor lor de diplomă sau lucrărilor prezentate la diferite concursuri și festivaluri. Peste ani, nu neapărat peste 25, poate mai repede sau mai târziu, tablourile, filmele, statuile, compozițiile muzicale, interpretările studenților din 1981 vor avea nu numai statut de „referință bibliografică”, indispensabilă pentru înțelegerea unei personalități ce a ajuns la vîrsta maturității creatoare, ci și de cel de semnal al unui moment în evoluția culturii noastre.

■ **Peste trei zile, La sfîrșit de săptămînă** anunță **Directorul nostru** (regia Jean Georgescu), în care istoria filmului românesc descoperează pînă acum debutul lui Iurie Darie, Făt-Frumos din **Blanca**.

■ **Marti seara, excelenta trupă a Teatrului Tineretului din Piatra-Neamt**, evocată și de Carmen Galin în interviul său, trupă ce reușește să-și păstreze o uimitoare tinerețe și disponibilitate intelectuală, transformînd aproape fiecare spectacol, aproape fiecare turneu într-o sărbătoare a spiritului, marti seara, deci, pe micul ecran, actorii din Piatra-Neamt au confirmat așteptările și intere-

sul nostru interpretînd piesa **Muntele de Dumitru Radu Popescu** (regia artistică Emil Mandric, regia t.v. Nae Cosmescu).

■ **Rubrica Dezbateri culturale** de vineri seara a început săptămîina trecută ancheta **Valentele educative ale literaturii pentru copii**. Scriitorii, editori, bibliotecari, părinți și, bineînțeles, copii (în viitor, poate și profesori) au început o alertă dezbateră ce urmărește a evidenția indicii definitorii ai domeniului, succesele, dar, inevitabil, și punctele lui nevralgice. Desigur, adîncirea problemelor va interveni pe parcurs. În edițiile viitoare ale **Dezbaterilor culturale** cărora le dorim o apariție săptămîinală, date fiind, pe de o parte, importanța chestiunilor abordate (literatură pentru copii este doar una dintre ele) ca și, pe de altă parte, absența de pe micul ecran a altor transmisiuni care să analizeze direcțiile esențiale ale procesului cultural actual. Emisiunile de informație și reportaj pe această temă vor primi, astfel, o mult așteptată completare, căci scopul **Dezbaterilor culturale** este în primul rînd formativ, modelator de conștiințe.

Ioana Mălin

Secvența

■ **Croaziera** a revenit la „Scala”, adică acolo unde a avut premiera. Sigur, e interesant, o aventură chiar — în anume fel — să revezi un film care nu e tocmai oarecare. Altfel privești o peliculă despre care știi de acum ceva, asupra căreia ești, ca să zic așa, prevenit. **Croaziera** e un film „obraznic” în sensul bun al termenului. (fiindcă există și un asemenea sens), care te trage de guler, te zgîlție odată, plinge cu tine altădată, te înveștește în chip delirant și aproape suprarealist, nu te lasă în pace nici un moment. Îți dă mereu senzația că un lucru vezi, dar altceva trebuie să înțelegi, împrejurare nu tocmai confortabilă; însă expresivă. E ca și cum ai vorbi într-o limbă, iar ceea ce spui se receptează în altă limbă. Mulți au văzut în **Croaziera** un „film cu cheie”. Eroare evidentă, filmul fiind cît se poate de realist, la o cercetare atentă...

a. bc.

MUNDUL CINEMA

„Trois petites notes de musique“

● Din vigoarea acestui contrast sobru între rochia neagră și albul — de masă — făinoasă a unui mim — al celor 10 degete apărute la capătul minciilor lungi, din siguranța cu care aceste degete știu să sugereze toată lumea din jur și din cîntec:

un acordeon, o Senă, o sprinceană de adolescență dată în pirg, un peștișor în apă și o pasăre în zbor, o îmbrățișare și o imposibilitate, o idee absolut caraghioasă și dolul unui amor, un acoperiș și un refuz, un război tandru și o noapte complicată, un Sartre și un Prévert,

din autoritatea acestei grații care răsară, fără de apus, fie dintr-un suris vexat, fie dintr-o suviță de păr ridicată de pe frunte,

din superioritatea deloc șarjată cu care această femeie îngăduie bărbatului cunoscutul său „beau discours” care „continuu să n-o plîtisească” desl e prea bine înarmată pentru toate vicleniile unui „je t'aime” din veac,

din inteligența — a cărei evidență se transformă în acea plăcere de a o privi — cu care aduce umorul la capătul fiecărei iluzii,

din orgoliul datoriei de a dramatiza orice pierdere (fiindcă nici doar cu umor, o femeie, mai ales o femeie matură, nu se poate hrăni, oricît și-ar construi, cu politețe, disperarea...)

din sensualitatea cu care vestește că știe să-și țină

capul pe umeri și n-o să-l piardă la fiecare colț de stradă sau de frază,

din provocările-i agresive și rafinate la adresa crocodililor prea serioși și a vrăbiiilor prea veseli,

din arta cu care izbutește acel „ça n'existe pas”, aceea armonie între exube-

ranța și gravitatea aceluiași gînd care caută o consistență, fie doar și a unui fir de pai în pustiu, unii staul, pe viscol, din toate acestea, Juliette Greco își modelează o putere de fascinație și de caracter în adîncul căreia iradiază — cu concizia a doar „trois petites notes de musique” — tot ce e mai captivant pe lumea asta: vulnerabilitatea unei puternice sensibilități. Acel cîntec venit la timp tîrziu pe brizele ei — „Nu, domnule, nu mai am 20 de ani!” — rostit cu cea mai echivocă asprime, cu cea mai nestăpînită siguranță de sine, cu cea mai energică lepădare de exaltări imature, cuprinde tremurul esențial al oricărui echilibru „bătrîn, dar nu adult”: demna, vulnerabila înocinție vitală, care permite vîrstei mentale să nu se confunde cu aceea a arterelor. Toate cîntecele ei continuă să creadă că „poetii sînt copii importanți”. E suficient pentru ca oricare altă retorică a maturității, a sobrietății în înțelepciune, a sfidării ispitelor și nădejilor, să devină precară și, încet-încet, dubioasă.

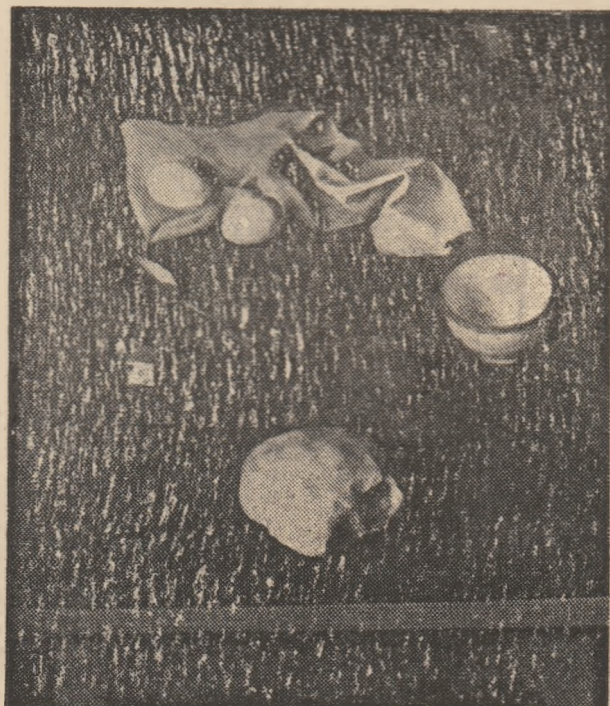
Radu Cosașu

CORNELIU BABA : autoportret

George Enescu

Natură statică

Note din caietul unui pictor

Cartea de căpătii

„S-au imputinat zilele și s-au făcut mărunt ca iarna. Întinericul se împlinește cu goluri. Ne temem de zi, de oră, după ce ne-am temut de veac.”

TUDOR ARGHEZI

PICTEZ de cînd mă știu, într-una. Îndelungata vreme ce-am parcurs-o mă îndreptătește să declar că am îmbătrînit într-adevăr lingă paletă și lingă culori. Cei 75 de ani pe care i-am împlinit e vîrsta la care fiecare zi și fiecare ceas sînt o grație acordată de timpul ce se imputinează și peste multe visuri și entuziasme coboară implacabil seara. Gustul meditației și al tăcerii mă împiedică să mai găsesc răgaz pentru alte preocupări decît cele legate de activitatea mea la chevel, la masa de desen sau de scris, în tovărășia muzicii sau a celor, citorva, rămase pentru mine *cărți de căpătii*. Continui să pictez cu disperare și fără răgaz. N-am încetat să descopăr în natura din jur, în ființe, în obiecte, în oameni, în obsesiile și stările de lamentație creatoare, inepuizabile motive pentru iluziile mele colorate. La tot ce am realizat pînă acum, la tot ce știm despre pictură, vîrsta și experiența unei vieți adaugă o notă ce se vrea mai dramatică și mai expresivă ca oricînd... Nu prea de mult, unul dintre reporterii unei reviste m-a întrebat în fața unui microfon: „Ce înțeleg la anii mei prin *cărți de căpătii* și care-mi sînt acestea?” În loc de alt răspuns i-am relatat un episod din tinerețea mea pe care nu l-am confesat pînă atunci decît unui caiet de amintiri.

Întîrziaseam către sfîrșitul toamnei lui 1936 — adică acum 45 de ani — împreună cu N.N. Tonitza, maestrul meu în acea vreme, la Sihăstria Duraului. Făceam parte din echipa de pictori care, sub conducerea lui, au lucrat timp de doi ani în timpul verii la restaurarea și repictarea bisericii din incinta minăstirii. Spre toamnă toți plecaseră pe la casele lor. Tonitza și cu mine neavînd prea multe rosturi altunde, el preferînd singurătatea și liniștea de la poalele Ceahlăului în locul vieții agitate pe care o ducea de obicei, eu fugind de sărăcia „boemă” care mă aștepta la Iași, am rămas în continuare profitînd de invitația și ospitalitatea stăreției, conformă cu tradiția moldovenească a acelor vremi. Locuiam amîndoi la fratele Ghiță în două camere alăturate, curate și împodobite cu scoarte, covoare și icoane. Ne instalasem sevelele, iar Tonitza își aranjase masa de lucru, îmbietoare, unde scria, desena și citea înconjurat de ulcelele cu pensule și uneltele meseriei. Seara ne întîlneam amîndoi în camera lui, la lumina lămpii cu petrol, lingă ibricul cu cafea care fierbea la intervale destul de dese și paharele ce se goleau și se umpleau și e în intervale nu prea mari din damigeană de lingă masă. Între bagaje Tonitza purta cu el două sau trei cărți de care nu se despărcea: volumele lui Elie Faure — *L'art renaissance*, *L'art moderne*, *L'esprit des formes* și o Biblie mică, veche. Citea din Elie Faure și comenta pentru el și pentru mine cu voce înecată. În seriile acelor memorabile am ascultat poeme neuitate despre Greco, Rembrandt, Goya, Cézanne, Van Gogh, Luchian — și, cu să fiu sincer, acestea au fost singurele lectii mari de pictură ce am primit în tinerețea mea.

Cînd obosea, Tonitza și cu mine ieșeam pe cerdacul casei și priveam tăcuți, înconjurați de liniște și de întinericul nopții, Ceahlăul, un urias impietrit ce se profila pe cerul plin de stele sau învăluit în nori. Ascultam liniștea străpunsă din cînd în cînd de tipătul unei păsări necunoscută și de ecoul ce dispărea spre munte.

Pe masa de noapte a maestrului meu se afla în permanență mica lui Biblie veche despre care într-una din seri mi-a mărturisit: «— O port cu mine de mulți ani în călătorii și seara nu pot adormi fără să nu o deschid la întîmplare și să citesc o pagină sau poate mai puțin, nu din bigotism, dar este cartea fără vîrstă de ale cărei „rezonețe profunde” am nevoie pentru liniștea somnului. Va veni un timp cînd și dumneata vei căuta „rezonețe și ecouri” în paginile unor cărți fără vîrstă și aceasta va fi în anii singurătății.»

IATĂ-MĂ ajuns aici. După o zi grea de lucru, puțin înainte de miezul nopții, în fotoliul meu în care m-am obișnuit să stau parcă de-o viață, deschid la întîmplare una sau alta din cele două, trei cărți de pe măsuta de-ălături. O fac ca Tonitza... pentru liniștea somnului. Ascult muzica împerecherii cuvintelor și profunzimea sensului unor poeme din care pe multe le știu pe de rost, în întregime sau fragmentar. Închid ochii și ecourile lor mă urmăresc. Ascultă și dumneata:

„Ființa omenească e-nchisă-n viața ei de un ocol precis. De la naștere pînă la moarte străbate lumina neconștient și nu află nimic. Cînti uneori, plîngi altele, citeva flori, citeva ape, citeva clipe și te prăbușești nu știu unde, nu știu pentru ce. Privești prin suflul în adînc, zărești atîtea umbre de lucruri și nu vezi nimic. Și te prinde această nevoie de-a te uita prin tine, unde apuci, la masă, la teatru, de vorbă cu cineva, în biserică.

Ești ca un om care caută, aplecat, o comoară părăsită în profunzimea unei ființe. Sau: „Viața limpede și demonstrativă e totuși un mister. Noțiunile clare, pentru noi sînt putine. Împrejurul lor și printre ele zvonește taina. Duci unele gânduri la mîntea ca pe scoicile marine, ureche, închizi ochii și ascuți. Murmurul e infinit și pare că ai pus auzul prin întineric pe una din ușile hășului.”

CARTILE mele de căpătii mă așteaptă în fiecare seară pe măsută de lingă fotoliu. Sînt ale unui foarte sărbătorit și foarte mare poet în versuri și proză pe care din păcate nu le mai citește aproape nimeni.

Numele său e Tudor Arghezi...

Pentru liniștea somnului nopții și pentru reîntîlnirea mea de-a doua zi cu culorile și paleta, muzicalitatea profundă și desăvîrșirea poetică a acestei proze îmi transmit frumuseți poetice tulburătoare asemenea cu ale unei *Fugii* de Johann Sebastian Bach, înlocuind Biblia maestrului meu de acum jumătate de secol.

Reporterul a rămas puțin deconcertat și ca să scape din încurcătură mi-a adresat o nouă întrebare:

— Ce v-a învățat mai important Tonitza, în pictură?

— Să mă spăl pe mîini în fiecare dimineață înainte de a începu lucrul. Așa făcea el de o viață, și-mi spunea: „Trebuie să ne amintim mereu că avem de oficiat cu cîteva culori ceva *sacru*. Cu acest viciu am rămas și eu de atunci și pînă azi.”

Reporterul a zîmbit și și-a luat rămas bun, cu siguranță decepționat. Microfonul n-a înregistrat nimic...

Corneliu Baba

Pangratti, nov. 1981

Portretul pictorului

EXACT cu zece ani în urmă, cu gîndul la același 19 noiembrie ce însemna o zi în calendarul picturii noastre contemporane, purtînd în memorie imaginea unei după-amieze petrecute între pura sororitate a muzicii clasice și echilibrul măreț al tablourilor ce conțineau, fiecare, o revelație, am scris o tableță, afectuos-analitică și plină de propria mea bucurie, care mi se părea pe atunci bună, deși incompletă.

Astăzi, recitînd-o, îmi dau seama că nici atunci și nici acum, ea sau altele scrise de atunci, ca și aceasta dealtfel, nu sînt suficiente pentru a cuprinde, fie și din afară, ne-cuprinsul acaparator ce duce mereu mai departe, atrăgîndu-te către infinitul speculației la care te invită un univers ce ți se oferă cu franchețe pentru a-și ascunde mereu succesivele taine ale picturalității. Iconic, imaginea pare definitivă, și poate este, pentru cei ce caută doar aparenta liniștitoare și dătătoare de certitudinilor confortabile. Ideatic, adică în ceea ce îl conține pe om, pe artist dar și pe cel ce caută în artă calitatea sa evanescentă de a intra în dialoag cu propriul subiect și scop, imaginea devine o structură compozită de semne ce se cer citite, fiecare în parte, cu atenția și finețea datorate subtililor implicații pasional-cerebrale conținute, apoi, în totalitatea lor, ca o revelație din perspectiva condiției umane.

S-ar putea spune că pictura mesterului **CORNELIU BABA**, căci despre el este vorba în acest mijloc de noiembrie la a cărui lumină tablourile sale par mai lesne de citit, conține și alte universuri decît cel uman. Dar imediat, gîndind mai profund la semnificația dinăuntru a picturii sale, vom recunoaște pretutindeni obsesiva prezență a portretului. Portretul unei case, cu biografia sa dramatică și cu fardul ce se străduie să ascundă lucrarea timpului implacabil, portretul unui oraș, Veneția poate, sau unul imaginat, compozit, purtînd chipul ce ne vorbește despre glorie și amurg, despre învingătorii invinsi, portretul unui obiect domestic, devenit dublu al ființei care îl posedă și îl definește, definindu-se de fapt, în sfîrșit portretul Omului, oricare ar fi numele său, făcut în numele său ca un credo și un martor peren. Ineluctabilul umanism al concepției fundamentale determină o atitudine și delimitază o personalitate, trăgîndu-se cartea de noblete din vechea rădăcină a tradiției spirituale românești, cu tot ce are ea mai solid, mai puternic și mai adevărat, cumva peste ordinea timpului tocmai pentru că nu se lasă sedusă de efemerele convulsii sau plătiri gracile. Forța interioară, forța din afară, implantată imaginii cu flectare lovitură de penel devenit daltă pentru materia picturală, se degajă irepresibil și depune mărturie pentru densitatea și rotunjimea talentului mereu biciuit de nemulțumire creatoare și de obsesia timpului

îrecuperabil ce nu țartă. Pictor și inteligentă, mesterul nu-si permite să cocheteze cu idelle și principiile, cu oamenii și arta: el pictează, singura formă de existență pe care o acceptă și o practică, printr-o senorială detașare de ceea ce înseamnă accident pe scara valorilor autentice și a vieții asumate ca răspundere existențială.

Din această permanentă și intolerantă confruntare cu obiectul propriei obsesii, devenită destin, s-a născut o inconfundabilă operă ce conține în ea conceptul de om, cu ipostazele sale, dar mai ales marea pictură. Ne place să cochetăm, poate nu totdeauna fără intenții, cu idei contestate, polemice, rebele sau insolite, nu arareori pronunțînd blasfemii în numele lor la adresa picturii pur și simplu. Este dreptul nostru să o facem, și poate chiar o necesară intenție de restabilire a criteriilor reale ne îndeamnă să procedăm astfel. Dar tot de datorită noastră este să ne amintim, mereu cu respect și lucidă perspectivă istorică, la ceea ce a rămas și rămîne în memoria umanității, pe parcursul mileniilor de cultură. Atunci am înțelege mai exact, fie doar cu detașarea glacială inteligentă eliberate de afectul ce pare că incomodează tot mai mult, ce înseamnă să fii contemporan cu mesterul Baba, ce înseamnă să ai în arta noastră un pictor ca el.

În cetate cu noi, printre noi, oamenii de aici, trăiește un mare pictor care, iată, împlinește 75 de ani, petrecînd cite 12 ceasuri în fața picturii, iscodindu-l chipul și tai-nele, cu spalmă timpului care trece. Un pictor care, creînd o imensă operă ce nu se măsoară neapărat în tablouri ci în idei și sentimente, în fragmente de bucurie și tragism cosmic, caută în zorii fiecărei zile ce ar putea spune esențial oamenilor, și cum. De aceea, pentru cei ce înțeleg pictura ca pe oficierea unui ritual și nu ca simolă rutină placată pe îndeminare, evoluția manierei picturale și o tot mai gravă implicare în substanța propriei creații apar ca pregnantă, deschizînd perspectiva asupra unei inepuizabile capacități de a regîndi și reformula datele propriului demers.

Astăzi, arta lui Corneliu Baba ne apare foarte modernă tocmai prin ceea ce poartă cu ea din memoria marii epopei a picturii, ca și prin etalarea paradigmatică a valorilor la care epoca noastră se întoarce, dornică de certitudinilor. Pictura lui este de asemenea foarte europeană, tocmai pentru că nu caută să fie decît autentic românească prin încercătura de idei și sentimente. Dar, mai ales, ea depune mărturie pentru calitatea celui ce o stăpînește, devenind la rîndul ei un imens și imprevizibil portret al **Pictorului**, al celui pentru care singurul orgoliu demn de ființa umană este creația și singurul triumf cu care se poate mindri este cel al inteligenței.

Virgil Mocanu

Arhivele Statului

„LEGIFERATE” în prima treime a sec. al XIX-lea (la 31 mai 1831 în Țara Românească și la 1 ianuarie 1832 în Moldova) ca instituție de stat, Arhivele s-au constituit încă din sec. XIII—XIV în Transilvania (prin locurile de păstrare și adevărate de la Oradea, Cluj-Mănăstur, Alba-Iulia) și începând din secolul al XVIII-lea în Moldova și Țara Românească, pe lângă diferite instituții (domnie, dregătorii, visterie, mănăstiri), în incinta mitropoliilor din București și Iași înființându-se chiar cite-o arhivă centrală, regulamentele organice nefăcând în fond altceva decât să asimileze și să consfințească o stare de fapt existentă de mai multe secole.

Dezvoltarea societății românești, trecută prin suflul revoluțiilor de la 1848 și al ac-tului Unirii celei mari, avea să impună în programul de modernizare al lui Al. I. Cuza înființarea în 1862 a Direcției generale a Arhivelor Statului la Bucu-rești, cu o Arhivă sucursală la Iași.

Dezvoltarea spiritualității românești de după realizarea Unirii și cucerirea inde-pendenței de stat, cind se pun bazele isto-riografiei moderne, ale științelor uma-niste în general, a cuprins și domeniul Arhivelor, această „avere publică care merită cea mai de aproape îngrijire a cîrmuirii”, cum o definea Vasile Alec-sandri.

Oamenii de mare erudiție și cultură s-au apropiat cu dragoste, dăruire și pro-fesiune de treburile acestei instituții, contribuind, fie prin măsurile tehnico-organizatorice adoptate, fie prin activita-tea lor științifică, la fundamentarea și dezvoltarea ei, la creșterea rolului ei în viața socială. Printre aceștia se numără: Ghe. Asachi, Ion Eliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Gheorghe Sion, Cezar Bolliac, C.D. Ari-cescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Dimi-trie Onciul, Constantin Moisi, eruditul arhivist Aurelian Sacerdoteanu.

Deși nu a fost implicat direct în condu-cerea efectivă a Arhivelor, Nicolae Iorga n-a putut lucra în afara lor. Grandiosul său edificiu istoriografic, fără pereche, a izvorit dintr-o concepție înaintată despre menirea istoricului: „A scrie istoria e o datorie — spune el —, a adăugi cu ce ai aflat e o obligație pentru fiecare”.

Grație strădanilor acestor cărturari-pa-trioți, în depozitele Arhivelor Statului s-au adunat, uneori împotriva vicisitudi-nilor timpului, cele mai vechi documente „în viață”, referitoare la istoria patriei.

Printre cele mai vechi documente cu-noscute se enumeră actul de donație al lui Vladislav, voievodul Țării Românești, pentru mănăstirea Vodită din anii 1369—1378 și cel al domnitorului Moldo-vei, Roman, din anul 1392. Scrise pe per-gament, în limbele și paleografiile latină, slavă, greacă, turcă, documentele medie-vale păstrate la Arhivele Statului, în nu-măr de cîteva zeci de mii, au făcut și (încă mai) fac obiectul studiilor de isto-rie, heraldică, genealogie, sigilografie și alte discipline auxiliare ale istoriei; nu-mărul lor este în continuă creștere prin ae titlile făcute în ultimii ani, în parte comunicate specialiștilor și cercului larg de cititori prin paginile „Revistei Arhive-lor”.

Din punct de vedere cronologic și al vieții feudale românești, cel mai impor-tant fond arhivistic păstrat în depozitele Arhivelor Centrale din București este Mitropolia Țării Românești, constituit din cca. 10 400 de unități arhivistice (docu-mente, foi volante, dosare și condici), create în perioada 1437—1890, parte din acestea fiind cuprinse în colecția „Planuri și hotărnicii”.

Lucrarea „Indice cronologic nr. 1 Mi-tropolia Țării Românești” (1961) permite orientarea rapidă în cercetarea documen-țelor fondului, indicele general cuprin-zind numele tuturor localităților din țară unde Mitropolia a avut proprietăți. Pre-cum majoritatea fondurilor ecleziastice, și cel în discuție este constituit în cea mai mare parte din documente referitoare la dobîndirea și exploatarea proprietăților feudale bisericesti, cu multiple aspecte so-cial-politice. Documentele respective con-țin și numeroase informații cu caracter sa-nitar (înființarea spitalelor Pantelimon, Fi-

lantropia etc.), edilitar (construirea bule-vardului Mitropoliei, regularizarea cursu-lui Dimboviței s.a.), cultural (înființarea tipografiei mitropoliei și a celei de la Cișmeaua Mavrogheni, înființarea și fun-ționarea școlilor domnești din București, Buzău, Craiova, Slatina, Tîrgoviște ș.a.).

În cancelariile instituțiilor laice care au funcționat în Țările Române pînă în 1831 s-au emis multe documente care au fost constituite în colecții („Administrative vechi”, „Judecătorești vechi”), o impor-tanță deosebită avînd cele provenite de la Divanul Săvirșitor, ca instituție centrală în anii 1828—1831, ca și de la Isprăvnic-tele din Țara Românească. Parte a arhivei Cancelariei domnești din Țara Romă-nească, **Condiciile domnești** însumează, transcrise integral, sub formă de regeste și rezumate, majoritatea actelor emanate din Cancelaria domnească; cea mai veche condică păstrată este din vremea lui Con-stantin Brîncoveanu, **Condica visteriei**, cuprinzînd 46 000 documente din anii 1694—1704.

De la instituțiile judecătorești ante-rioare anului 1831 s-au păstrat numai condici de documente, provenite de la **Divanul Domnesc** (ca ultimă instanță de judecată), **Logofeția Țării de Sus** și a **Țării de Jos**, **Logofeția pricinilor străine**, **Divanul Craiovei**, **Divanul Judecătoreș** ș.a.

Un bogat izvor de documentare îl con-stituie **Fondurile familiale și personale** ale căror acte conțin, pe lângă date cu caracter personal, informații de natură politică și social-culturală.

Fondul familial Brătianu însumează do-cumente din perioada 1871—1930 referi-toare la genealogia familiei, la activitatea emigranților români după revoluția de la 1848, la Unirea Principatelor, războiul de Independență și Congresul de la Berlin (1878) ș.a.

Însumînd documente începînd cu dom-nitorul Grigore Dimitrie Ghica și termi-nînd cu Dimitrie Ghica (Beizadea), așa-dar din perioada 1822—1897, **Fondul fami-lial Ghica** se singularizează din punct de vedere documentar prin numeroasele scri-sori diplomatice provenite de la Fuad Effendi, ministrul de externe al Turciei, prințul Gorceakov, generalul rus A. Lü-ders, regele Othon al Greciei ș.a., și prin rapoartele consulare ale consuliilor fran-cezi Castaing Duclos, Fabre, Victor Place ș.a., toate exprimînd puncte de vedere mai mult sau mai puțin subiective asupra climatului politico-diplomatic sud-est eu-ropean. Cele 85 de scrisori (1870—1909) din **Fondul familial C.A. Rosetti**, expediate de frații Rosetti, reflectă preocupările bărbaților acestei familii pentru o politică general democratică, pentru o ziariștiră și o cultură națională.

Dintre fondurile personale aparținînd unor oameni politici menționăm urmă-toarele: Gheorghe Magheru, **generalul** revoluției de la 1848, Take Ionescu, con-servatorul-democrat de orientare antan-tistă, Alexandru Marghiloman, conserva-torul **pur**, depășit de evenimentele anilor 1914—1918, Vasile G. Morțun, social-demo-cratul ajuns la liberali, Aurel H. Mureș-ianu, unul dintre **memoranștii** de la 1892, Justh Gyula, pașoptistul maghiar antiaustro-ungar ș.a.

OAMENII de artă, literatură și știință sînt reprezentați în secțiunea fon-durilor personale de nume ilustre ca: M. Eminescu, Bogdan Petri-ceicu Hasdeu, N. Iorga, Spiru Haret ș.a.

Documentele referitoare la **Eminescu** ilustrează unele perioade din viața și creația marelui poet, respectiv perioada studenției sale la Viena (1871) cînd, de fapt, începe colaborarea la „Convorbiri literare”, perioada ieșeană (1875—1876), perioada de activitate la ziarul „Timpul” (1877—1883), precum și ultimii ani ai vieții.

Arhiva păstrată de la **B.P. Hasdeu** este constituită în cea mai mare parte din scrisori, acte genealogice și de familie, cuprinse între anii 1711—1907. Unele scri-sori sînt semnate de personalități de seamă române și străine, precum: V. Alecsandri, P.S. Aurelian, V. Babeș, P. Bataillard, Al. Beldiman, Delavrancea, Al. Davila, N. Densușeanu, Raphael Cas-cioni, E. Roland ș.a. Manuscrisele lucrări-

lor lui B.P. Hasdeu, ca și ale fiicei sale Iulia, se află în colecția „Manuscrise”.

Documentele din fondul **N. Iorga** relevă vasta activitate social-politică și cultural-științifică a savantului, începînd cu Uni-versitatea populară din Vălenii de Munte, „Liga culturală”, „Neamul românesc” și terminînd cu critica politicianismului și reforma învățămîntului. Această proble-matică este exhaustiv ilustrată în fondul **Spiru Haret**, constituit în mare parte din scrisori și memorii ale unor profesori, oa-meni politici, de artă și știință privind si-tuația învățămîntului ca atare și a învă-țătorilor și profesorilor în general. Docu-mentele relevă asidua activitate depușă de Spiru Haret pentru reforma învățămîntului atît în perioada cît a fost mi-nistru, cît și ulterior, ca și dezvoltarea re-țelei școlare la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului nostru.

Printre achizițiile făcute de Arhivele Statului mai ales în ultimii ani se află și numeroase documente aparținînd unor scriitori sau referitoare la viața și opera acestora. Corespondența dintre G. Căli-nescu și Al. Rosetti, din perioada 1935—1951, care a stat la baza volumului editat la Editura Eminescu (1977) a intrat în patrimoniul Arhivelor Centrale. Aceste scrisori, ferite de crispările oficialului, ilustrează, după cum se știe, evoluția vi-ziunii marelui critic asupra fenomenului literar autohton și universal.

Arhiva personală a scriitorului **Camil Baltazar** a devenit și ea, ca o dorință testamentară, parte a tezaurului docu-mentar al Arhivelor Statului. Constituită din acte personale, scrisori, manuscrise, note și însemnări, această arhivă conține informații inedite referitoare la nu-meroși scriitori (G. Călinescu, Panait Is-trati, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu).

ESTE de la sine înțeles că am schițat doar, prin cîteva enunțări și „esantioane”, panorama tezau-rului arhivistic aflat în Arhivele Centrale din București. Întreg patrimo-niul arhivistic național se constituie din 17 746 fonduri și colecții, în care sînt cu-prinse cca. 300 000 documente foi volante, peste 4 500 de manuscrise, peste 22 000 de sigilii, stampe, fotografii și albume în nu-măr de cca. 30 000 de piese ș.a.

Fidele atribuțiilor și obligațiilor sale specifice în raport cu cercetarea istorică în general, Arhivele Statului au continuat elaborarea și editarea de instrumente științifice de lucru și informare în arhive (inventare, îndrumătoare, indici, cata-loage). Din seria inventare arhivistice au apărut pînă acum 9 lucrări, dintre care amintim: **Arhiva magistratului orașului**

Au citit din opera lui Dominic Stanca, actorii: Lucia Mureșan și Dinu Ian-culescu.

Din lucrările personale au citit: Ion Horea, Ion Larian Postolache, Vero-nica Ruso, Arcadie Donos, Petru Ma-rinescu, Angela Chiuvaru, Maia Dumitrescu, Ion Drăgușanu, N. Ghițescu, Florian Calafeteanu, Nicolae Tarălungă, Roxara Procopiescu și Mihaela Ha-seșeanu. Și-a dat concursul un grup folk de la Uzinele „Vulcan”.

Prezentări de cărți

● În zilele de 27 și 23 noiembrie 1981, la sediul Institutului de cercetări etnologice și dialectologice din Bucu-rești, str. Nikos Beloiannis nr. 25, va avea loc prezentarea și discutarea **Tratatului de dialectologie românească**, elaborat de sectorul de dialectologie al Institutului, cu colaborarea unor specialiști din alte centre universitare. Dezbaterăa va prilejui totodată un fructuos schimb de experiență și un bilanț al cercetărilor actuale în dome-niul dialectologiei.

Concursul de poezie „Nicolae Băcescu”

● Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Vilcea a orga-nizat cea de-a VII-a ediție a Festiva-lului-concurs de poezie patriotică „Ni-colae Băcescu”. Au participat Ion Gheorghe, Sânziana Pop, Ilarie Hîno-veanu, Sergiu Nicolaescu, Viorel Știr-bu, Ioana Dinulescu, Nicolae Prelip-ceanu, Marcela Radu, Tudor Savu, Ion St. Lazăr, Petru Poantă și Doru Moțoc.

Manifestarea a debutat cu lansarea volumului „Istoria cărții vilcene” de **Costea Marinou**, apărut la Editura „Scrișul românesc”.

Manifestările festivalului au inclus, între altele, simpoziul „Băcescu în literatura contemporană”, sezătoarea literară „Constelații lirice” și colocviul pe tema „Metaforele patriei în poezia contemporană”, la căminul cultural din comuna Nicolae Băcescu, județul Vilcea.

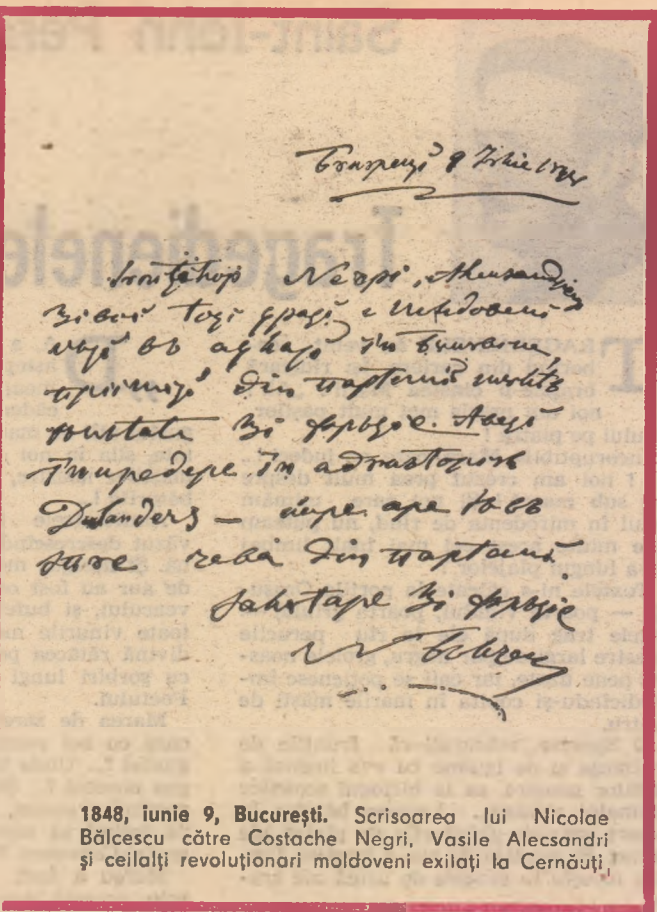
Juriul, prezidat de poetul **Ilarie Hîno-veanu**, a acordat numeroase premii din partea organizatorilor.

Marele premiu „Nicolae Băcescu” al Editurii „Scrișul românesc” a fost atribuit lui **Gheorghe Smeșcanu** (din județul Vilcea). Premiul I a revenit lui **Mihail Ion Vlad** — Tîrgoviște. Premiul II lui **Petre Ivancu** — Craiova. Premiul III lui **Ioan Gaghiu** — din municipiul Giurgiu.

S-au acordat, de asemenea, premii din partea revistelor „Luceafărul”, „Ramuri”, „Tribuna”, „Aureș”, „Ste-a-ua”, a gazetei „Orizont” din Rimnicu Vilcea și a Festivalului național „Cin-tarea României”.

Colocviul artelor

● La Casa de cultură „Friedrich Schiller”, în cadrul „Colocviului arte-lor”, a avut loc o manifestare literar-artistică, cu orilejul căreia a fost pre-zentat volumul „Timp scufundat” de Dominic Stanca. Despre opera auto-rului au vorbit: Doina Uricariu, Viola Vancea și Sorana Coroamă-Stanca.

1848, iunie 9, București. Scrisoarea lui Nicolae Bălcescu către Costache Negri, Vasile Alecsandri și ceilalți revoluționari moldoveni exilați la Cernăuți.

Brașov (acte neinregistrate) vol. I—II, 1859 (1961), **Înaltul Divan** (1831—1842), 1958, **Protocolul Primăriei Sibiu** (1521—1703), 1958, **Secretariatul de Stat al Moldovei** (1832—1862), 1966, **Ateneul Român**, 1974 ș.a.

Dovedindu-se deosebit de utile cerce-tării istorice, mai ales pentru documen-tele scrise în limbi și paleografii mai pu-țin accesibile majorității cercetătorilor, s-a continuat editarea **cataloagelor** de do-cumente, dintre care spicim: **Catalogul documentelor turcești**, vol. I—II (Bucu-rești, 1960—1965), **Catalogul documentelor grecești** din Arhivele Statului Brașov, vol. I—II (București, 1958), **Catalogul do-cumentelor moldovenesti**, vol. I (București, 1957), **Catalogul documentelor Țării Romă-nești**, vol. I—III (București, 1947—1978) ș.a.

Activitatea sirguincioasă de editare de documente a lui C.D. Aricescu și B.P. Has-deu, ilustrată cu „Cuvențe den betrini” (!), s-a continuat cu fidelitate arhivistică, aria tematică fiind orientată, firește, în direcția imperativelor istoriografice romă-nești actuale. Sub egida Arhivelor Statu-lui, primind colaborarea altor instituții de cercetare, au apărut, printre altele: **Do-cumente privitoare la anul revoluționar 1848 în Moldova** (București, 1960), volu-mul cuprinzînd documente din perioada 1832—1856, majoritatea inedite: **Docu-mente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească** (București, 1962), vo-lum constituit din documente provenind de la „Comisia alcătuită pentru cerceta-reă celor amestecați în fapte revoluțio-nare”; **Problema Țărănească în Oltenia în sec. al XIX-lea** (București, 1967), docu-mente selectate din arhivele oltene; **Do-cumente privind istoria Dobrogei** (1830—1877), București, 1975, lucrare ce ilus-trează dezvoltarea economico-socială, cul-turală și religioasă a provinciei dintre Du-năre și Marea Neagră în ultimele dece-nii ale stăpînirii otomane, relațiile acestei provincii cu celelalte teritorii ro-mânești de la stînga fluviului; **Docu-mente străine despre români** (București, 1980), volum însumînd mărturiile ale diver-silor oameni politici, de stat și diplomați exprimate în scris de-a lungul veacurilor privitoare la români ș.a.

În scopul valorificării, sub această formă, în folosul cercetării științifice, a arhivei de microfilme de pe documentele referitoare la români, aflate în arhivele și bibliotecile străine, existentă la Arhi-vele Statului, merită menționată și inten-ția lăudabilă de a se continua noua serie a colecției Hurmuzachi, în colaborare cu Institutul de istorie „N. Iorga”.

FENOMENUL istorico-literar, atît de dezbătut și re-evaluat în critica și istoria literară a ultimului dece-niu, a sensibilizat și el cercetarea arhivistică. Cele două volume de docu-mente (literare) existente în Arhivele ieșene (București, Editura Minerva, 1973 și, respectiv, 1976) au scos din uitarea și rătăcirea trecutului un volum masiv de corespondență și manuscrise literare, ce aduc în discuție informații dintre cele mai interesante și inedite, unele determinînd chiar reconsiderări de opinii cu privire la viața și opera lui Gheorghe Asachi, Va-sile Pogor, I.H. Rădulescu, Costache Ne-gri, Costache Caragiale, Andrei Mureșanu, Gheorghe Sion ș.a. Volumul doi al ediției înmănunchează sute de documente despre fenomenul teatral românesc.

LA împlinirea a 150 de ani de activitate arhivistică „statală”, Arhivele Statului — instituția care a acumulat și conservat, numai aparent nevăzută, tezaurul docu-mentar-istoric al nașterii și dezvoltării societății românești, sînt pregătite, „mate-rial” și spiritual, să-și lărgescă contribuția directă sau numai „arhivistică”, la cer-cetarea istoriografică contemporană, la redescoperirea conștiinței de sine a po-porului român, a dragostei față de un trecut care s-a infiltrat cu tot ce are mai viu și mai durabil în preocupările pre-zentului și prefigurarea viitorului.

Marin Radu Mocanu

Saint-John Perse:

Tragedienele au venit...

TRAGEDIENELE au venit, coborînd din cariere. Își ridicară brațele-n cinstea Mării: „Ah! noi am prezis mai mult pașilor omului pe piatră!”

Incoruptibilă Mare, care ne judeci!... Ah! noi am crezut prea mult despre om sub mască! Și noi care mimăm omul în mirodenia de rînd, nu puteam ține minte acest cel mai înalt limbaj de-a lungul plajelor?

Textele ni-s călcaie la porțile Orașului — poarta vinului, poarta griului —. Fetele trag după ele la riu peruciile noastre largi de păr negru, grelele noastre pene uzate, iar caii se poticnesc împiedicîndu-și copita în marile măști de teatru.

O Spectre, măsurați-vă frunțile de malmușe și de iguane cu ova imensă a căștilor noastre, ca la birlogul scoicilor animalul parazit... Leoaice bătrîne în deșert strivesc ghizdurile de piatră ale scenei. Și sandala de aur a marilor Tragici lucește în gropile de urină ale arenei.

Cu steaua patriciană și cheile verzi ale Asfințitului“.

„DAR noi ridicăm încă brațele noastre în cinstea Mării. În subsuara șofranată toată aroma și sarea gliei! — înalt relief al cărnii, modelat ca o vintre, și-această ofrandă încă a lutului omenesc unde străpunge fața neterminată a zeului.

În emicicla Orașului, căruia scenă îi este marea, arcul întins al mulțimii ne mai ține pe coarda lui. Și tu care joci joc de mulțime, înaltă vorbă a părinților noștri, oh Mare tribală pe landa ta, ne vei fi mare fără răspuns și vis mai îndepărtat ca un vis de Sarmat?

Roata dramei se învîrtește pe tocila Apelor, zdrobind viorea neagră și spinul în brazdele însingerate ale serii. Orice val înspre noi își înalță masca sa de complice. Și noi, ridicîndu-ne brațele noastre ilustre și întorcîndu-ne încă spre Mare, la subțorii hrănind burturile de singe ale serii,

Prin mulțime, spre Mare, ne mișcăm mulțime, cu-această mișcare foarte largă ce o deprind de la valuri latele noastre șolduri de sătence — ah! mai pămîntene decît plebea și griul Regilor! Și gleznele noastre așijeri sint pictate cu șofran, palmile noastre cu murex în cinstea Mării!“

TRAGEDIENELE au venit, coborînd ulcioarele. S-au contopit cu oamenii portului, în straiele lor de scenă. Și-au despicat făgaș, pin-la tighelul mării. Și în mulțime își aranjau latele șolduri de sătence. „Iată brațele noastre, iată minile noastre! palmile noastre rumenite ca niște guri, rănile noastre măsluite pentru dramă!“

Și-amestecau cu-ntimplările zilei enormele lor pupile diluate și fabuloasele lor pleoape în formă de suveici. Cu furca degetelor goala orbită a măștii foarte mari întrenătrunsă de umbre ca grila criptografului. „Ah! noi am crezut prea mult despre mască și despre scris!“

Ele urmară, și vocile lor groase, scările portului sonore. Ducînd la tighelul mării lucrurile lor de mari ziduri și alburile lor de ceruză. Și strivind sub tălpi piatra-nstelată de astre a rampelor și zăgazurilor, iată că regăseau acel pas de bătrîne leoaice deșelate-n gura birlogurilor...

„Ah! noi mai mult am prezis despre om pe piatră. Și acum mergem spre tine, înșfîșit, Mare legendară a părinților noștri! Iată trupurile noastre, iată gurile noastre; largile noastre frunți cu dublu lob de juninci și genunchii noștri rotunzi, modelați ca niște medalii, de un foarte larg modul. Îți vor fi pe plac, Mare exemplară, coastele noastre-nvrîstăte cu vergi spre coacerea dramei? Iată-ne pieptul de Gorgone, și inima de lupoaice sub pănuri și negrele sfîrcuri pentru mulțime, doici de-un popor de copii-regi. Va trebui, ridicînd pănura teatrală, la scutul sfînt al pîntecelui să arătăm masca păroasă a sexului,

Ca în pumnul eroului, prin tufa-i de coamă neagră de animal înspre spada buimacă, feasta desprinsă a Străinei sau Vrajitoarei?“

„DA, a fost un lung timp de așteptare și uscăciune, cînd moartea ne pindea la orice cădere a scrisului. Și dezgustul atît de mare, printre pinzele pictate, sila în noi atît de mare, în dosul măștilor noastre, de-ntreaga operă sărbătorită!...

Amfiteatrele noastre de piatră au văzut descrescînd pasul omului pe scenă. Și desigur mesele noastre din lemn de aur au fost ornate cu toate fructele veacului, și bufetele din avanscenă cu toate vinurile mecenatului. Dar buza divină rătăcea pe alte cupe, și Marea cu sorbiri lungi se retrăgea din visul Poetului.

Marea de sare violetă se va certa oare cu noi pentru fiicele semețe ale gloriei?... Unde textul nostru, unde legea noastră?... Și spre-a răspunde încă sarcinilor scenei, la ce curți de Despoți va trebui să cerșim cheazășie, marilor noștri Comesei?

Mereu a fost, în dosul forfotei litoreale, această pură doleanță de un alt vis — acest mai mare vis de o altă artă, acest mai mare vis de o altă operă, și-această urcare mereu a celei mai mari măști la zarea oamenilor, oh Mare zvicnind a celui mai mare text!... Tu ne vorbeai de alt vin al oamenilor, și pe textele noastre vlăguite fu dintr-odată acea strîmbare a buzelor pe care ți-o dă orice saturație,

Și-acum noi știm ce ne oprea să trăim, în mijlocul strofelor noastre“.

„NOI te chemăm, reflux! noi vom pîndi, val străin, cursa ta-n rătăcirii prin lume. Și dacă trebuie, mai libere, să ne facem mai noi pentru primire, ne despuim în văzul mării de orice dichis și de orice memorie.

Oh Mare, doică a celei mari arte, Vă dăruim aici trupurile noastre spălate în vinurile tari ale dramei și-ale mulțimii. Depunem în văzul mării, ca prin preajma templelor, harnașamentele-ne de scenă și bălăturile-ne de-arenă. Și cum fetele de piuri la marile praznice trienale — sau care bat cu bățatorul culoarea murei în vedre, și cele roșii pină la vintre pisînd goale strugurii-n teasc — expun pe drumul public sculele lor de un lemn sărac, purtăm spre glorie instrumentele roase ale slujbei noastre.

Măștile noastre și tirsurile noastre le depunem, mitrele noastre și sceptrele le depunem, și marile noastre flaute de lemn negru ca nuiiele de vrăjitoare — armele noastre la fel, și tolbele noastre, zalele noastre de solzi, tunicile noastre, și blănille noastre din foarte mari roluri; frumoasele noastre coifuri de pene roz și pieptănăturile noastre din

taberele barbare, cu dublu corn de metal, masivele noastre scuturi cu piepturi de zeițe, le depunem, le depunem!... Pentru voi, Mare străină, foarte marii noștri piepteni de zile mari, ca unelte de țesătoare, și oglinzile noastre de argint bătut ca clopoșii înțelate; marile noastre broșe de umăr în chip de rădașcă, marile noastre agrafe ajurate și fibulele noastre de pus la nunți.

La fel vălurile noastre, dimiile gros vâpsite cu singele crimelor, mătăsurile noastre minjite de vinul Curților; și toiagele noastre de cerșetore, la fel, și cirjele noastre de rugătoare — cu lampa și virtelnița văduvelor, și clepsidra gârziilor noastre, și lanterna de corn a strălîl; feasta de ortyx schimbată-n cobză, și marile noastre pajuri lucrate-n aur și alte trofee de tron și de alcov — cu potirul și urna, votive, ibricul și vasul de-aramă pentru abluția oaspetelui și primenirea Străinului, capsulele și fiolele otrăvii, cufărașele pictate ale Descîntătoare și darurile Soliei, tocul de aur pentru scrisorile și dovezile Prințului travestit — cu visla din naufragiu, giulgiul negru răuvestitor și făclile jertfei; cu emblema, la fel, regală, și flabelele triumfului, și trîmbițele din piele roșie ale Vestitoarelor noastre... întregul caduc cortegiu al faulei și al dramei, le depunem! le depunem!...

Dar noi păstrăm, oh Mare promisă! cu încălțările noastre din lemn tare, inelele noastre de aur în teanc la încheieturile miinilor noastre de amante, pentru scandări de opere viitoare, de foarte mari opere din viitor, în pulsarea lor nouă și instigarea lor din alt loc“.

„DESPUIERE! despuiere!... Noi implorăm ca-n văzul mării să ni se facă făgăduieli de creații noi: de lucrări vii și foarte frumoase, ce să nu fie decît frumoase și să nu fie decît vii — mari opere răzvrătite, mari opere nestrunite, deschise oricărui jaf al omului, și care trezesc în noi pofta din nou de a trăi omul, pe măsura lui, la cel mai mare pas pe piatră al omului.

Foarte mari opere și din cele, în arenă, de să nu le știi specia nici rasa. „Ah! un mare stil, ne mai surprindă în anii noștri de istov, ce să ne vină de la mare și de mai departe să vină, ah! un ritm mai larg să ne înălțuie în această mai mare poveste a lucrurilor prin lume, în dosul tuturor lucrurilor acestei lumi, și un mai larg suflu în noi să se înalțe, ce să ne fie ca însăși marea și suflul ei mare de străină!“

De-un ritm mai mare la granițele noastre, știre n-avem. Ne-nvață, Forță! stihul major al celui mai mare ordin,

zi-ne tonul celei mai mari arte, Mare exemplară a celui mai mare text! modul major ne-nvață și măsura ni se dea, în sfîrșit, ce, pe graniturile roșii ale dramei să ne deschidă ceas de-ndrăgît!... În fluxul apelor princiare, va lega, pentru noi, cine, marea frază smulsă norodului?

Coapsele noastre-nvățînd de la orice tălăzuire, la aceste mișcări de mulțime în depărtări de-acum vibrează și așteaptă. Să fim chemate încă pe piatră, în pasul nostru de Tragediene! Să fim întoarse încă spre mare, pe marele arc de piatră goală căruia coardă îi este scena, și în mîini să ni se pună, spre marea pe scenă a omului, din aceste mari texte ce le rostim: însămițate de fulgere și certate de furtuni, ca arse de urzici de mare, și de meduze usturătoare, unde aleargă cu focurile largului marile mărturii ale visului și uzurpările sufletului. Acolo șulera caracatița plăcerii; acolo sticlește scinteia însăși a nenorocului, precum sarea violetă de mare la flăcările verzi ale focurilor de epave... Ne dați să vă citim, făgăduinți! pe mai libere praguri, și în marile fraze ale Tragicului, în aurul sfînt al serii, ne vor mai surprinde deasupra mulțimii,

Ca și dincolo de Zidul de piatră, pe înalta pagină-ntinsă a cerului și a mării, aclele șiruri lungi de nave sub vele care deodată depășesc virful Capurilor, în timpul curgerii dramei pe scenă...“

„AH! ne-a fost strigătul de Amante! Dar pe noi înșine, Slujitoare, cine oare ne-o căuta în odăile noastre de piatră, între lampa mercenară și trepie-dul de fier al depilatoarei? Unde, textul nostru? unde, legea noastră? Și Stăpînul, cine-i, care ne va sălta din cădere noastră? Unde, Cel — ah, cine — amină! — care să știe să ne ia și să murmurătoare să ne ridice, la răsrucei e dramei, ca pe-o mare stivă de crengi la gurile sanctuarelor?

Ah, de-ar veni, Acela — va veni el din mare sau din Insule? — ce ne va ține sub biciul lui! Pe noi, vii, să ne înrobească sau pe el noi îl vom înrobi!... Om nou în purtarea sa, nepăsător de puterea sa și puțin grijiului de nașterea sa: ochii arși încă de muștele stacojii din noaptea sa... Impleune-n frilele lui această foarte mare curgere despletită de lucruri la drum prin veac!

La zburlirea de taină a unei pajuri în soldul nostru, vom cunoaște apropierea despotică — așa cum la această încrețire a unui suflu deasupra apelor, lmbufnare secretă a geniului adulme-cînd în depărtare urma zeilor săi... Textuală, Marea

Se deschide nouă pe marile-i cărți de piatră. Și noi n-am prezis prea mult despre norocul scrisului!... Ascultă, om al zeilor, pasul Veacului în mers spre arenă. — Noi, șofranate, înalte fete în sfaturile de singe ale serii, boite de focurile serii pină în viul unghiilor, vom înălța mai sus brațele noastre ilustre spre Mare!...

Vom cere favoare nouă pentru-nnoi-rea dramei și marea omului pe piatră“.

Capitol din poemul „Amers“.

În românește de

Aurel Rău

Un prieten al României:

Jesús Pardo de Santayana

■ POET, romancier, traducător și jurnalist la toate orele. Jesús Pardo de Santayana vine o dată pe an la București — și asta de mai mult timp — intră în toate librăriile și se întoarce la Madrid încercînd cu ultimele noutăți editoriale românești. Multe din rafturile bibliotecii sale au fost eliberate, pe rînd, făcînd loc cărților românești de literatură și istorie. Și explicația e simplă: după parcurgerea și asimilarea altor literaturi europene, mereu în limba lor de origine, și de cele mai multe ori la fața locului — mai bine de un deceniu a locuit în Anglia ca trimis al presei spaniole — pasiunea sa definitivă pare să se fi fixat asupra noastră. Cu răbdare franciscană și rigoare englezească, a reușit să învețe singur și destul de bine să citească și chiar să se exprime românește. Clasicii noștri aproape că nu mai sînt un secret pentru el și îi cunoaște destul de bine și pe contemporani. Mai mult, în diverse reviste și ziare spaniole — „Nueva Estafeta“,

„El Pueblo“, „El Pais“, „Cambio 16“, etc. — a început să publice traduceri și interpretări din opera scriitorilor români: Caragiale, Arghezi, Bacovia. Din ultimul nume pregătește un volum pentru una din marile edituri de la Barcelona, „Plaza y Janés“, unde a tipărit multe nume din poezia engleză, inclusiv pe Sylvia Plath. Preocupat de relațiile culturale române-hispane, cercetarea lui se îndreaptă acum spre primele contacte dintre țările noastre, în mod deosebit spre Memorialul de călătorie al lui Mihail Kogălniceanu. Acesta, în cit mai puține cuvinte, este Jesús Pardo de Santayana, din nou prin librăriile din București, în căutare de noutăți. Bineînțele, unele titluri, negăsindu-le în rafturile acestora, vor dispărea din biblioteca prietenilor.

Am ales, în ordine cronologică, traducîndu-le, cîteva din poemele sale. Și nu ca o recompensă pentru pasiunea sa.

Glasul

Mai văd precum orbul numai raza, puțină și nu mai știu ce-i glasul căci mut sint de acum, dar știu că-s foc și glas și mai știu cum a venit, golaș, pe lume pruncul sub valul de lumină.

Și-ți mai aud, profundă și tainică molcuma rugă de-atunci, și deși n-am vreo vină știu să-ți răspund, de-asupra-mi cînd se-nclină, chiar de sint orb și mut, privirea-ți numai.

Fă să vorbească arborii în pădurea tăcută, eu voi cînta cit singele nu-și micșorează pasul și fericit cu tine voi fi în plînsul meu.

Glasu-ți mă va uita, căci toate se uită, dar cînd p'ecat din viață va fi să fiu, în glasul tău, neștiindu-l, se va auzi cîntecul meu.

(1949)

Gînduri despre pace în timpul unui raid aerian

Meridiane

■ Destinat inițial unui colocviu american cu tema „Subiecte actuale care le interesează pe femei”, articolul de față, puțin cunoscut — purtînd, dealtfel, marcate trăsături de document intim de viață — a fost publicat postum, în volumul *Death of Moth and other Essays*, apărut în 1942. Aceste Gînduri despre pace — în timpul unui raid aerian au fost notate de Virginia Woolf în august 1940, în plină „bătălie pentru Anglia”, cu numai cîteva luni înainte de tragicul sfîrșit al scriitoarei.

NEMȚII au zburat deasupra casei în noaptea trecută și în noaptea precedentă. E un sentiment ciudat să stai culcată în întuneric și să asculți biziitul unei viespi care în orice clipă te poate înțepa de moarte. Este un zgomot care întrerupe gîndirea rece și cu șir asupra păcii. Și totuși e un zgomot care — mai mult decît rugăciunile și imnurile — ar trebui să ne silească a ne gîndi la pace. Dacă nu ne vom gîndi la pace atîta în-cît s-o realizăm — nu acest trup, în acest pat, ci milioane de trupuri ce se naște de aci înainte vor zăcea în întuneric și vor auzi același zăngănit al morții deasupra capetelor lor. Să ne gîndim ce putem face ca să zidim singurul adăpost anti-aerian eficace, în timp ce tunurile pe colină trag poc poc și proiectoarele dibuie norii și cînd și cînd, uneori aproape de tot, alteori foarte departe, cade cîte-o bombă.

Sus, acolo, în cer, tineri englezi și tineri germani se luptă unii cu alții. Cei ce se apără sînt bărbați, cei ce atacă tot bărbați. Femeile engleze nu i se dau arme, nici ca să se lupte cu dușmanul, nici ca să se apere. Ea trebuie în noaptea asta să aștepte în pat, dezarmată. Totuși, dacă ea crede că lupta ce se desfășoară acum sus în cer este din partea englezilor o luptă pentru apărarea libertății, din partea germanilor pentru distrugerea libertății, trebuie să lupte, pe cît poate, de partea englezilor. În ce măsură poate să lupte pentru libertate, fără arme? Lucrînd la făurirea armelor, sau la confecționarea hainelor, sau a hranei. Dar mai există un fel de a lupta pentru libertate fără arme; putem lupta cu mintea. Putem confecționa idei ce îl vor ajuta pe bărbatul englez care se luptă pe sus să-l învingă pe inamic.

Dar pentru ca ideile să-și facă efectul trebuie să fim în stare a trage cu această armă. Și viespea din cer trezește altă viespe în gînd. În ziarul „Times” de azi dimineață s-a auzit un zumzet — un glas de femeie: „Femeile nu au nici un cuvînt de spus în politică”. Nu există nici o femeie în guvern; și în nici un post de răspundere. Toți fabricanții de idei în situația de a da

ideilor eficacitate sînt bărbați. Iată un gînd care frînează gîndirea și încurajează la lipsă de răspundere. De ce să ne îngropăm capul în pernă, să ne astupăm urechile și să încetăm această zadarnică activitate de-a făuri idei? Pentru că mai sînt și alte mese în afara meselor de conducători oficiali și de conferințe. Dacă femeia renunță să gîndească de una singură, să gîndească la masa de ceai pentru că pare inutil — ea nu-l lasă pe tînărul englez fără apărare? Nu ne subliniem oare lipsa de putere, pentru că puterea ce-am avea-o ne-ar expune la batjocură, poate la dispreț? „Nu voi înceta să lupt cu mintea” scria Blake. A lupta cu mintea înseamnă a gîndi împotriva curentului, nu alături de el.

Acest curent curge lute și furios. Tîșnește în suvoi de vorbe din glasurile difuzoarelor și ale politicienilor. În fiecare zi ne spun că sîntem un popor liber, care luptă ca să apere libertatea. Acesta-i curentul al cărui virtej l-a suflat pe tînărul aviator sus în văzduh și care-l ține acolo rotîndu-se printre nori. Aici jos, cu un acoperiș care să ne apere și o mască de gaze la îndemînă, treaba noastră este de-a împunge sacii de gaze și de-a descoperi semințe de adevăr. Nu e adevărat că sîntem liberi. Amîndoi sîntem prizonieri în noaptea asta — el închis în aparatul lui, cu o mitralieră la îndemînă; noi culcate în întuneric, cu o mască de gaze la îndemînă. Dacă am fi liberi, n-am sta închiși acum; am fi la dans sau la spectacol, sau am sta de vorbă laolaltă la fereastră. Ce ne împiedică oare? „Hitler!” — strigă într-un glas emițătoarele de radio. Cine e Hitler? Agresivitatea, tirania, nebuna sete de putere, intrupate, răspund ele. Distrageți-le și veți fi liberi!

Murmurul continuu al aeroplanelor se aude acum ca un fierăstrău care ar tăia o creangă deasupra capului tău. Dă țiroale, neconținut, tăind cu fierăstrăul, tăind mereu cu fierăstrăul o creangă chiar deasupra casei. Alt zgomot începe să-și cresteze drumul de fierăstrău în creier. „Femei capabile” (este glasul de azi dimineață din „Times”) „nu sînt lăsate să se ridice, din cauza unui subconștient hitlerism din inimile bărbaților”.

Este cert că nu sîntem lăsate să ne ridicăm. Sîntem la fel de prizonieri în noaptea asta — bărbatul englez în aeroplanul lui, femeia engleză în patul ei. Dar dacă el ar înceta să gîndească, ar putea fi omorît; și noi deasemenea. Încît să gîndim noi pentru el. Să facem efortul de a smulge din adîncuri și de a ridica pînă la nivelul conștiinței hitlerismul subconștient care nu ne lasă să ne ridicăm. Este dorința de agresiune; dorința de a domina și înrobi. Chiar și pe întuneric o putem vedea manifestîndu-se vizibil. Vedem vitrinele magazinelor inundate de flăcări; și femeii privind; femei fardate; femei gătite; femei cu buze purpurii și cu unghiile degetelor purpurii. Sînt roabe încercînd să înrobească. Dacă ne-am putea elibera din robie, i-am elibera pe bărbați din tiranie. Hitlerii sînt crescuți din sclave.

CADE o bombă. Toate geamurile zăgănesc. Tunurile antiaeriene intră în acțiune. Colo sus, pe colină, sub o rețea cîrpită cu fișii de material verde și cafeniu imitînd nuanțele frunzelor de toamnă sînt ascunse tunuri. Acum toate dintr-odată scîlpă foc. La emisiunea de la ora nouă o să ni se spună: „Patruzeci și patru de avioane dușmane au fost doborîte în timpul nopții, dintre care zece de focul anti-aerian...” Iar una dintre condițiile păcii, spun emițătoarele de radio, trebuie să fie dezarmarea. În viitor nu mai trebuie să existe tunuri, nici armată, nici marină militară, nici forță aeriană. Nu vor mai fi instruiți tinerii să lupte cu armele. Asta trezește altă viespe a gîndului în cămările minții — altă citat. „A lupta împotriva unui dușman adevărat, a cuceri cînte și slavă nemuritoare ucigînd cu focurile mele niște oameni cu desăvîrșire străini, și a mă întoarce acasă cu pieptul acoperit de medalia și decorații, aceasta era culmea nădejilor mele...” Acestui scop îi fusese închinată pînă aci întreaga mea viață, educația mea, deprinderile mele, totul...” Au fost cuvintele unui tînăr englez care a luptat în războiul trecut. În fața lor,

gîndesc cîștit gînditorii ce-i avem că e suficient să scrii „Dezarmare” pe o foaie de hîrtie. Ia o masă de conferință, pentru a fi făcut tot ce trebuie? Ocupația lui Othello se va fi sfîrșit; dar el va rămîne Othello. Tînărul aviator de sus din văzduh este îmboldit nu numai de glasurile emițătoarelor de radio; el e îmboldit și de glasurile sale lăuntrice — instincte ancestrale, cultivate și îndrăgite de educație și tradiție. Este oare de condamnat pentru aceste instincte? Am putea oare stîrpi instinctul matern la comanda unei mese plină cu politicieni? Presupunem că, imperativă printre condițiile de pace, ar fi următoarea: „Aducerea pe lume a copiilor va fi restrînsă la o categorie foarte redusă de femei special selectate”, oare ne-am supune? N-am spune oare: „Instinctul matern este slava femeii. Acestui scop ne-a fost dedicată toată viața, educația, deprinderile, totul?” Dar, dacă de dragul umanității, pentru pacea omenirii, ar fi necesar ca aducerea pe lume a copiilor să se restrîngă, instinctul matern să cedeze; femeile ar încerca. Bărbații le-ar ajuta. Le-ar cîști pentru refuzul lor de a naște copii. Le-ar deschide alte căi pentru puterea lor creatoare. Și asta trebuie să facă parte din lupta noastră pentru libertate. Trebuie să le ajutăm tinerilor englezi să-și smulgă din rădăcini dragostea de medalii și decorații. Trebuie să creăm activități mai onorabile pentru cei care încearcă să învingă în ei înșiși instinctul războinic, subconștientul hitlerism. Trebuie să-l compensăm pe bărbat pentru pierderea pustiilor.

ZGOMOTUL de fierăstrău deasupra capului a crescut. Toate razele reflectoarelor sînt verticale. Arată spre un punct exact deasupra acoperișului aștuia. Clipă de clipă poate cădea o bombă chiar în această odaie. Una, două, trei, patru, cinci, șase... secunde trec. Bomba nu a căzut. Dar cît au dăinuit aceste secunde de suspensie orice gîndire s-a oprit. Orice simțire în afară de o stupidă groază a încetat. Un cui a ținut întreaga ființă de o scîndură tare. Emoția fricii și a urii este deci sterilă, nerodnică. De îndată ce această frică a trecut, mintea se extinde și instinctiv se reînsuflește încercînd să creeze. Porneste spre alte luni de august — la Bayreuth, ascultînd muzică de Wagner; la Roma, umblînd prin Campagna; la Londra. Se întorc glasurile prietenilor. Frînturi de poeme se întorc. Fiecare dintre aceste gînduri, chiar și în amin-tire, a fost cu mult mai pozitiv, în-sufleșitor, vindecător și creator decît stupida groază făcută din teamă și ură. Deci dacă trebuie să-l comensăm pe tînăr de pierderea slavei sale și pustiilor sale, trebuie să-l dăm acces la sentimente creatoare. Trebuie să creăm fericirea. Trebuie să-l eliberăm de mașină. Trebuie să-l scoatem din închistarea lui și să-l aducem afară la aer. Dar la ce bun l-am elibera pe tînărul englez dacă tînărul german și tînărul italian rămîn înrobiți?

Proiectoarele ce flutură prin casă au găsit acum avionul. De la fereastră poți vedea o măruntă insectă argintie rotîndu-se și zvîcnind în lumină. Tunurile trag, poc, poc, poc. Apoi încetează. Agresorul a fost probabil doborît dincolo de deal. Un pilot a aterizat cu bine mai alaltăieri. Le-a spus într-o englezăscă bunicică celor care-l făceau prizonier: „Cît mă bucur că s-a terminat lupta!” Apoi un englez i-a dat o țigare și o englezoaică i-a pregătît o ceașcă cu ceai. Asta pare să arate că dacă îl poți elibera pe om din mașină, sîmînta nu cade pe teren cu totul pietros. Să-mînta poate fi roditoare.

În sfîrșit, toate tunurile au încetat să tragă. Întunericul firesc al nopții de vară se lasă lărași peste pămînt. Nevinovatele zgomote ale nopții de țară se aud lărași. Un măr pică bufnînd. O cucuvaie strigă, plutind din arbore în arbore. Și niște cuvinte, pe jumătate uitate, ale unui vechi scriitor englez, revin în amintire: „Vinătorii sînt gata în America...” Să trimitem aceste fărîme de însemnări vinătorilor care-s gata în America, bărbaților și femeilor al căror somn încă n-a fost întrerupt de focul mitralierelor, cu credința că le vor regîndi, generoși și caritabili, și le vor da poate o formă folositoare. Și acum, în jumătatea umbră a lumii, să dormim.

În românește de
Frida Papadache

Geea

Mamă țărăină, anii încep să-mi fie tot mai grei,
Mă-nțreb dacă nu cumva imi legi picioarele
precum furnica prada. Numai că eu, cum sînt
parte din tine, simt că mă leagă un canibal:
chiar anii tăi sînt mai greoi, din tine însăși
vei gusta și nu mai e mult pînă atunci.

(1972)

Tiberiu dormind

Tiranul adormise,
îmbătrînise, era obosit, cunoștea
lumea numai de pe înălțimi:
Tiberiadele, Tiberia, Tiberiopolis,
un coșmar precum o aripă rece
l-a trezit: creator de orașe,
de nume, de nimic.
Mi-e frică de timp, nimicul
învăluie în nimic nimicul.

Timpul mă cheamă departe de Anacapri
și de bătrînul capriped imperial.
Cafeaua arde, vinul arde,
după amiaza și seara inghiată totul.
Timpul, numai timpul care se duce.
Stîngînd focul aprins de el însuși.
Nimicul învăluind în nimic nimicul,
neamintindu-și dacă am fost vreodată
ceva,
neamintindu-și dacă am fost vreodată

(1955)

Scrisoare deschisă

Dragă Spanie, cum nu ți-am scris nicînd,
pînă azi n-am așteptat nicio dată răspunsul tău;
scrisul mă obosește și-ți înțeleg tăcerea.
Dar acum îți scriu cu sufletul pe buze:
Spanie, soarele-i de mult în cumpăna zilei
și tu încă mai stai sub noaptea fărîmurilor.
De douăzeci de ani dormi și viața se duce,
construiește arbori în jurul tău, arde
și tu, din lășitate, rămîi în turnu-ți de fildes.
Nu se mai trăiește din blazonul acesta sau acela,
lasă-ți rugăciunile, fireturile, podoabele,
scîncetul din leagănul gol în balans inutil.
Dintr-o lovitură nu se poate ucide nimic,
doar crusta, în timp ce izvoarele curg
împreunîndu-și murmurul apelor repezi.
Nu se poate ucide în oameni ceea ce li s-a dat
să fie al lor numai pentru că există.
Împotriva aerului nici tigrul n-are colți.
Trăiește și urcă. Eu îți dau miinile mele,
și le vor da milioane de oameni, lărmă-mă
că de aici încolo nu mai știu ce să-ți spun.
Trebuie să plec la treburile mele. Tu părăsește
albia aceasta care te leagă numai de trecut:
tichia, gulerul, pamponul, pâlăvrăgeala,
soldatul, caritatea falsă, corupția.
Dar simt că mă lungesc, cu bine, rîmîie-ți
binefăcători zeei, precum e dreptul tău.

(1957)

Prezentare și traduceri de
Darie Novăceanu

Goncourt, 1981

● Fost mare reporter, Lucien Bodard (67 de ani) este laureatul din acest an al celui mai important premiu literar francez — Goncourt — pentru romanul *Anne-Marie* (ed. Grasset). Consacrată mamei sale, căreia Bodard îi face un portret deosebit de sugestiv, cartea înfățișează, totodată, aventurile sentimentale ale scriitorului în-

tre cele două războaie mondiale, precum și amintirile sale ca adolescent care descoperea Europa după o copilărie petrecută în China. „Metoda mea este imaginativă” — mărturisea laureatul, din romanul său desprinzându-se o accentuată predispoziție către insolit și fantezie — după cum subliniază criticii francezi.

Renaudot

● Decernat aproape simultan cu Goncourt, premiul Renaudot a revenit anul acesta scriitorului Michel del Castillo pentru romanul *La nuit du décret* (ed. Gallimard). Acțiunea cărții se situează în ambianța sufocantă a declinului franchismului

în Spania, înfățișând aventurile unui inspector de poliție surprins de o mutare neașteptată care-l pune în situația de a ancheta cu disperare cazul viitorului său director, un om cunoscut pentru eficacitatea sa în lupta împotriva anti-franchiștilor.

Marele premiu al romanului...

● ...decernat de Academia Franceză a fost atribuit scriitorului Jean Raspail pentru *Moi, Antoine de Tournes, roi de Patagonie* (ed. Albin Michel). Romancier, ziarist, Jean Raspail este autorul a peste 15 romane și eseuri. Notorietatea i-a asigurat-o

cartea *Le Camp des saints*, apărută în 1973. Raspail este apreciat ca unul din cei mai buni cunosători ai acelor comunități marginale, unde, cum spunea Max Jacob, „natura este atît de frumoasă, încît se întimplă ca vizitatorul să sucumbe lovit de atîta pitoresc”.

Antologie hindi

● Amintind de măiestria unui Premchand în tratarea temei, formei și structurii, proza scurtă de limbă hindi s-a afirmat puternic în India anilor 1940-1960, precedind și urmînd proclamării independenței de stat. Cunoscută sub numele „Nal Khami” sau „Noua schiță”, proza scurtă de limbă hindi s-a ancorat viguros în complexitățile și dihotomiile socio-economice ale vieții din lumea urbană și mai ales din cea rurală. Devenită cel mai puternic vehicul al expresiei literare contemporane într-una din principalele limbi vorbite în India, schita hindi este pusă în circulație

universală printr-o antologie publicată recent în limba engleză. Îngrijit de Rajendra Awasthy, volumul este intitulat *Hindi Short Stories (An Anthology)* și cuprinde schițe de Jalmendra Kumar, Phanishwarnath Renu, Mohan Rkesh, Dharmvir Bharti, Rajendra Awasthy, Kamleshwar, Manjul Bhagat, Nirmal Verma, Bhisham Sahni, Maheep Singh. Această antologie este a opta dintre cele cincisprezece cărți de schițe în limbă indiene transpuse în limba engleză, făcînd parte dintr-un vast proiect de apariții lansat de Asociația autorilor din India, în colaborare cu editura Vikos.

Premiile de Stat ale U.R.S.S.

● Laureatii pe anul 1981, în domeniul literaturii, ai premiilor de stat ale U.R.S.S., decernate prin tradiție cu prilejul aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, sînt scriitorii: V. Belov pentru operele din ultimii ani adunate în volumul *Povestiri și nuvele*; M. Dudin pentru ciclurile de versuri *Inima cenusie*, *Un pom pentru greier*, *Cercul polar*, *Malul sting*, *Caietul uitat*; V. Ozerov pentru volumele *Comunistul zilelor noastre în viață și literatură* (editia a doua), *Îngrijorările lumii și inima scriitorului*. Despre *dusmanii și prietenii culturii* (editia a doua); P. Pankenko pentru culegerea de versuri *Unde înnoptează privighetoarea*; C. Amiregibi ca autor al scenariului filmului pentru televiziune *Malul*; R. Ibraghimbekov ca autor al scenariului pentru filmul *Interogatoriul*.

„Thérèse Raquin”

● Un „Macbeth” printre micii burghezi de la sfîrșitul secolului XIX: aceasta ar putea fi definiția unuia dintre cele mai celebre romane ale lui Zola, transpus în mai multe versiuni scenice și cinematografice. O nouă adaptare teatrală, foarte riguroasă, semnată de Raymond Rouleau (acum în vîrstă de 77 de ani) este prezentată actualmente la Théâtre de Boulogne-Billancourt (Paris). Frumosele decoruri ale lui Hubert Monjoup — îndeosebi un mal al Senei „impresionist”, și o interpretare susținută de actori excelenți, în frunte cu Evelyne Buylle (în rolul titular), fac din acest spectacol ceea ce criticii numesc „un model al genului”.

Dicționar onomastic

● Editura Academiei de Științe a R.S.S. Letone editează un dicționar de nume letone, întocmit de filolog amator inginer Klavus Silins. Timp de aproape jumătate de secol autorul a cules nume, care s-au folosit în diferite epoci și în diferite regiuni ale republicii, a studiat mituri și legende vechi, a căutat nume în diverse cărți și în calendare. Colecția cuprinde 7 000 de nume. Lingviștii consideră că lucrarea lui Silins prezintă un mare interes științific.

Trei sute de personaje

● ...și eroii ai romanului francez (ed. Balland), un titlu care definește lucrarea datorată lui Pierre Alame, lucrare a cărei triolă utilitate este subliniată de ziarul „Le Monde”: un îndemn atractiv la lectură, un aide-memoire și un inteligent loc de societate. Cele 300 de personaje extrase din tot atîtea romane ale secolelor XIX și XX sînt prezentate cu calitățile, defectele, gusturile lor într-o modalitate atrăgătoare care stîrnește dorința cititorului de a afla mai multe despre ele, deci de a citi aventura lor „totală” în text. Pierre Alame și colaboratorii săi pregătesc o urmare a acestui „Who's who” literar conceput, după cum subliniază ziarul menționat, cu plăcere și pentru a procura plăcere.

Filmul chinez la Paris

● După cele două zile ale filmului chinez din cadrul Festivalului de la Cannes, după omagiul adus de Festivalul de la Rochelle realizatorului Zhao Dan și prezentarea, la Paris, a peliculelor *San Mo*, *micul vagabond* și *O moarte de două mii de ani*, o săptămînă a cinematografului din R.P. Chineză s-a desfășurat în capitala franceză, stîrnind un larg interes. Au fost prezentate cu acest prilej, patru filme artistice, mai multe documentare și un desen animat. Dintre acestea, cel mai revelator în conținut și realizat la un înalt nivel artistic a fost, după estimarea criticii, *Războiul opiu-lui*.

Omagiu

● Presa din R.D. Germană l-a omagiat recent pe remarcabilul scriitor umanist Bernhard Kellermann (1879-1951) de la a cărui dispariție s-au împlinit treizeci de ani. Pe lângă o serie de reeditări, presa i-a consacrat numeroase studii și eseuri analizîndu-se pe larg principalele sale creații: *Tunelul* (1913), *9 Noiembrie* (1920), roman ars de naștiști în 1933, și *Dansul morților* (1948), roman care demască ororile celui de-al III-lea Reich. În ultimele decenii scrierile lui Kellermann au fost tipărite în R.D.G. într-un tiraj de 700 000 de exemplare.

Monografie Marcel Iancu

● Publicitul israelian A.B. Ioffe a scris prima monografie consacrată pictorului octogenar Marcel Iancu, născut în România, editor, împreună cu Ion Vinea, al revistei „Contemporanul”. Lucrarea, însoțită de numeroase reproduceri, cuprinde șase capitole în care sînt evocate copilăria și adolescența lui Marcel Iancu la București, participarea artistului la mișcarea „Dada” de la Zürich, activitatea de la „Contemporanul”, înființarea grupării „Orizonturi noi” care a promovat arta modernistă, precum și activitatea artistului din satul artiștilor — Ein Hod. Un capitol special reflectă ecoul creației lui Marcel Iancu în numeroase țări din lume. În aprecierile despre valoarea creației artistului sînt reproduse opinii ale lui Ion Vinea, Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu.

Desenele lui Pasolini

● Desenul alăturat, realizat în 1955, reprezintă un autoportret al lui Pier Paolo Pasolini și este inclus în volumul intitulat *Desene și tablouri de Pasolini*, tipărit la editura Balame Rief din Basel (Elveția).

Muzeu de artă teatrală

● În vila din Budapesta a artistei Bajor Gizi, care pînă nu de mult a fost casă memorială, s-a deschis de curînd Muzeul de artă teatrală „Bajor Gizi”. Acest prim muzeu de artă teatrală din Ungaria are rolul, după cum s-a subliniat la inaugurare, să înfățișeze publicului contemporan evoluția mișcărilor teatrale din Ungaria, spectacolele celebre de odinioară, și pe marile artiști ai scenei maghiare.

Dirk Bogarde, romancier

● Actor celebru, remarcîndu-se mai ales în filmele realizate de Joseph Losey, Dirk Bogarde (în imagine) a publicat, în 1977, autobiografia roman-

„Istoria literaturii vietndmeze”

● Printre cele mai importante evenimente culturale care au avut în ultimul timp în Hanoi se numără și sarea primului *„Istoria literaturii vietnameze”*, programată să apară eşalonat în mai multe volume. Primul volum, apărut la Hanoi, se ocupă de literatura vietnameză veche și premodernă. Capitole speciale ale lucrării sînt consacrate poeziei lui Nguyen Binh Kheim, Nguyen Du (1765-1820) și poeziei și filosofului umanist Nguyen Cei de la a cărui naștere s-au împlinit în 1980 șase secole.

Congres Haydn

● Între numeroasele manifestări prilejuite de comemorarea, în 1982, a 250 de ani de la nașterea marelui compozitor austriac Joseph Haydn, Institutul de muzicologie al Universității din Viena, în colaborare cu Școala superioară de muzică și Institutul austriac de cercetare muzicală, organizează un Congres internațional dedicat lui Joseph Haydn, care se va desfășura la Viena între 5 și 11 septembrie 1982.

240 de minute cu Strogoff

● Emisiunea de teatru a televiziunii britanice a început difuzarea unei dramatizări a romanului *Michel Strogoff* de Jules Verne. Semnată de May Marquis, adaptarea pentru teatrul TV a dramaticele aventuri trăite de

țată O copilărie visată, primită cu deosebit interes de cititori. Nu demult el și-a făcut debutul în roman cu *O ocupație plăcută*, pe care critica l-a apreciat drept o carte remarcabilă, strălucită, profundă, plină de mișcare și căldură. Acțiunea romanului, dinamică și plină de situații neprevăzute, se situează în 1943, pe o insulă din largul Javei. De curînd, Dirk Bogarde a publicat un al doilea roman, *Voci în grădină*.

Centenar Iakub Kolas

● Împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Iakub Kolas, poet popular din Bielorusia, va fi aniversată printr-o hotărîre a UNESCO în întreaga lume. Cu acest prilej, muzeul din satul Nikolaevșcina s-a îmbogățit cu exponate noi. Printre ele se numără cărțile lui Iakub Kolas, editate în limbile popoarelor din U.R.S.S., în limbi străine, precum și lucrări ale scriitorilor sovietici consacrate poetului popular. Cu acest prilej s-a încheiat editarea unei culegeri în 14 volume a operelor complete ale poetului și s-a tipărit albumul *Viața și creația lui Iakub Kolas*. Studioul cinematografic „Belarusfilm” a terminat filmările unei pelicule documentare despre poet. Editura „Hudojstvennaya literatura” tipărește în limba rusă o culegere în patru volume a operelor poetului, iar editura „Pravda” — opere ale lui Iakub Kolas. Totodată s-a reconstruit și conacul unde s-a născut și a crescut poetul, în apropiere de satul Lesnicevka.

căpitanul din corpul de curieri imperiali trimis în misiune la Irkutsk a pus, ca și filmele realizate pînă acum după acest roman, serioase probleme de interpretare. În primul rînd din cauza diversității eroilor care populează lumea descrisă în el de Jules Verne. Distribuția include pe actorii Nicky Henson, de la Teatrul Național Britanic, în rolul căpitanului Strogoff (în imagine), Peter Jones, în rolul lui Jolivet, corespondentul francez, Reginald Marsh, în cel al lui Blunt, corespondentul englez, Fiona Victory (Nadia) și Tony Osoaba (Ogareff). Regia este semnată de Derek Hoodinott.

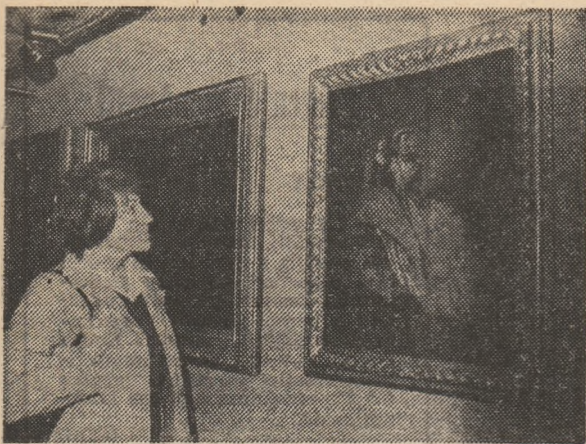
Am citit despre...

Umanism, generozitate, spaimă

■ NU sînt în măsură să judec dacă Elias Canetti și-a meritat sau nu Nobelul. Ațiția scriitorilor mari, notorii, virșnici, de la Borges la Greene, rămîn, an de an, fără cea mai rivnită coroană de lauri a vremii noastre, în timp ce juriul alege, din noianul de traduceri ce-i sînt puse la îndemînă, prozatori și mai ales poeți pe care îi consideră vrednici de o celebritate greu accesibilă celor ce scriu în limbi de mai restrînsă circulație, lăsîndu-se uneori influențați și de considerente extraliterare (politice, de afinitate etc.), încît discernămintul lui, nicidec infailibil, este tot mai contestat. Ceea ce mi se pare a fi însă de domeniul evidentei este că Elias Canetti merita o patrie care să-l revendice. Patria lui, pe care a slujit-o și o slujește cu toată forța talentului și a inteligenței sale, este limba germană. În 1945 (desemnîndu-se, așa cum face foarte adesea în jurnal, la persoana a treia), scria: „Viața lui a dobîndit o răspundere nouă în urma teribilelor evenimente din Germania. Altădată era complet singur. Ceea ce gîndea, gîndea pentru el însuși [...] În epoca aceea nu i se părea că ar avea o semnificație mai profundă faptul că gîndește și scrie în limba germană. Și în altă limbă ar fi gîndit la fel, doar întîmplarea i-o alesese pe aceasta. Îl asculta, știa să se servească de ea; era bogată și încă obscură, nu era prea plată pentru lucrurile mai profunde în căutarea cărora pornise; nici prea chineză, nici prea engleză [...] În felul ei propriu, limba era, cu siguranță, totul, dar raportată la libertatea lui nu reprezenta nimic. Acum, însă, după prăbușirea Germaniei, totul s-a schimbat, în această privință, pentru el. Oamenii de acolo vor porni în căutarea limbii lor, care le-a fost furată și desfigurată. Iar cel ce a păstrat-o intactă și pură în anii celei mai cumplite nebulii se va vedea constrîns să-i redea libertatea. E drept că va continua să trăiască pentru toți și va trebui să trăiască totdeauna singur [...] Numai că acum le datorăm germanilor limba lor. A păstrat-o sănătoasă, dar acum trebuie s-o restituie cu dragoste și recunoștință, cu dobîndă și dobîndă compusă”.

Dacă simțul răspunderii, al datoriei, civismul și angajarea la nivel planetar sînt o manifestare a mîndriei de a fi om, orgoliul lui Canetti este incommensurabil: „Toată viața mea nu-i altceva decît o încercare disperată de a abolii fărîmîțarea muncii și de a mă gîndi eu însumi la toate, astfel încît totul să se strîngă laolaltă într-un singur cap și să redevină unitar. Nu că aș vrea să știu eu totul, dar pentru a reunifica ceea ce s-a destrămat. E cert că nu pot izbui în această tentativă, dar cea mai neînsemnată șansă de a reuși totuși justifică ea singură întreaga strădanie”. Obiectivul acestei supraomenești încordări a eforturilor este declarat deschis cu alt prilej: „De mulți ani, nimic nu m-a impresionat și nu m-a persecutat ca gîndul morții. În mod evident și mărturisit, nu trăiesc decît pentru a cuceri nemurirea oamenilor”. Căci (în altă parte), „cine ești la urma urmei tu, care vrei să le corcetezi pe toate? De unde această pretenție? Neliniștea ta nu-i suficientă pentru a-ți da vîrcun drept să întreprinzi această investigație. Singura ta justificare este ura ta de neclintit față de moarte. Pentru fiecare, scrutezi fiecare moarte în parte”. Jocul de-a demiurgul îi stă foarte bine lui Canetti. El propune lumi, societăți, a căror condiție deconcertantă de existență deschide nebuluite posibilități de speculație asupra destinului omenirii reale: o societate în care oamenii pot fi, după voie, tineri sau bătrîni și își schimbă mereu vîrsta; o societate în care oamenii dispar brusc și nu se știe că au murit, căci nu există moarte, deoarece nu există nici un cuvînt care s-o desemneze. Pot fi imaginare și lumi mai complexe, de pildă cea în care coexistă oameni în evoluție cu oameni stabiliți la vîrsta terminus alocată din pornire fiecăruia (putînd fi, deci, de 12 ani pentru unii, de 90 pentru alții), cu toate permutările imaginabile în viața socială, erotică etc., într-o asemenea societate mixtă. Recitesc citatele de mai sus și mi se par puține, sărace, neconcludente. Ce premiu ar merita filosoful? Eroica, disperată, sfîntă, subtilă sa luptă cu Îngerul morții, oroarea pe care i-o însuflă războiul, orice cruzime, începînd cu cea exercitată împotriva animalelor, insatisfacția pe care l-o provoacă, după o examinare atentă, toate religiile (mistificatoare încercări de a liniști cugetele prin cultivarea iluziei unei supraviețuiri a spiritului, a unei vieți „de apoi”), ar trebui răsplătite (măcar pentru pătrunzătoarea expresivitate a formulărilor lor), prin singura favoare realmente dorită de autor: nemurirea. Ridicol, nu?

F. A.

Pictura și istoria teatrului

● În foaierele teatrului National din Londra a fost prezentată o amănunțită colecție de „pictură teatrală”, aparținând lui Somerset Maugham. Scriitorul a început să achiziționeze asemenea opere de artă încă din 1911: portrete de actori, schițe de costume și decoruri, portrete de dramaturgi și regizori, tablouri înscrise

de piese și spectacole celebre, eroi de tragedii, drame și comedii imaginați de diversi pictori. În imagine — o vizitoare a expoziției în fața unei picturi de Johann Zoffany, reprezentându-l pe David Garrick, celebru actor și apoi director al Teatrului Regal de pe Drury Lane, în secolul XVIII.

Pe urmele lui Byron

● Romancierul, povestitorul, dramaturgul și scenaristul Frederic Raphael a realizat, pentru televiziunea engleză (BBC), un serial inspirat

din viața lui Byron. Fiecare episod reconstituie o etapă din itinerariul mediteranean al marelui poet romantic. În cadrul autentic al locurilor, autorul serialului narează evenimentele, evocă trăirile, stările de spirit, gândurile eroului său. Din când în când, pentru a da mai mult relief cite unui moment important, naratorul introduce o scenă interpretată de actori. Performanța lui Frederic Raphael constă nu numai în crearea unei atmosfere de mare sugestivitate (merit pe care îl împarte, desigur, cu regizorul, Frank Cox, și cu operatorul), ci și în interpretarea originală a operei lui Byron în conexiune cu desfășurările scurte și frământate ale sale vieti. În imagine, un cadru din film.

Retrospectivă Kokoschka

● Prilejuită de împlinirea unui an de la moartea artistului, la Muzeul de arte frumoase „Marlborough” din Londra a fost deschisă o retrospectivă a lui Oskar Kokoschka (1888—1980). Expoziția reunește lucrări din toate perioadele de creație ale lui Kokoschka, considerat ca unul dintre cei mai mari artiști ai epocii moderne. Printre creațiile care atrag atenția vizitatorilor se află și celebrul autoportret intitulat *Portretul unui artist degenerat*, lucrare executată după ce artistul aflate că guvernul nazist a hotărât confiscarea tuturor lucrărilor lui aflate în Germania, precum și ilustrațiile făcute de Kokoschka la unele opere ale lui Kafka.

Omagiu lui Montale

● Două săptămânale italiene, „Europeo” și „L'Espresso”, consacra numeroase pagini activităților multiple ale marelui poet italian, Eugenio Montale (1896—1981), decedat recent, cu o lună înaintea sărbătoririi a 85 de ani de viață. Sunt publicate cu această ocazie numeroase documente și fotografii din ultima perioadă de viață, printre care și cele legate de obținerea Premiului Nobel în 1975.

Dramatizare după Anna Seghers

● Berliner Volksbühne a prezentat recent o adaptare scenică după cunoscutul roman al scriitoarei Anna Seghers — *A șaptea cruce*. Regia spectacolului este semnată de Christoph Schroth.

O nouă revistă sovietică

● În 1982, la Moscova va apărea almanahul „Dramaturgia sovietică”, cu apariție trimestrială. Scriitorul V. M. Cicikov, redactorul-șef al publicației, preciza, în „Literaturnaia gazeta” că, în fiecare număr, noua revistă va cuprinde 6—7 piese cu mai multe acte și două într-un act, că o parte considerabilă va fi consacrată criticii. Explicând necesitatea creării revistei, V. M. Cicikov releva că în ultimele decenii creația dramatică aproape că nu găsea loc în publicațiile literare, pierzându-și „drepturile legitime” ca gen literar de sine stătător, fiind considerată exclusiv ca material pentru spectacolul teatral. Colegiul redacțional al publicației intruneste reputați dramaturgi din diferite republici unionale, critici și regizori de seamă.

Cincisprezece afișe

● Inițiator al unor strălucite manifestări artistice originale, Aimé Maeght a reușit să ducă la bun sfârșit, înainte de moarte, o ultimă idee de acest fel. El a apelat la 15 mari artiști contemporani, solicitându-i ca autori ai unor afișe pentru campionatul mondial de fotbal care se va desfășura anul viitor la Madrid. Pentru a asigura reușita inițiativei sale, Maeght a apelat în primul rând la Joan Miró, care a acceptat să creeze afișul oficial *Espania 1982*. Mai mulți spanioli figurează printre artiștii solicitați: Tapies, Saura, Arroyo, apoi trei belgieni — Polon, Bury și Alechinsky, trei francezi, Topor, Monory, Tisus-Carmel, un pictor cehoslovac, Kolar, unul italian, Adam, un islandez Erro și un iugoslav, Vlada Velickovic. Afișele vor fi puse în vânzare în 13 orașe care vor găzdui meciurile preliminare începând din 13 iunie, și la Madrid unde va avea loc finala, la 11 iulie 1982.

Filatelie literară

● În Finlanda a fost emis recent un timbru postal (în imagine) pe care este imprimat portretul lui Frans Eemil Sillampää, laureat al Premiului Nobel pentru literatură din 1939, și având ca fundal un peisaj din satul natal al scriitorului Satahunta.

Giovanni Ruffini

● La 3 noiembrie, s-au împlinit 100 de ani de la moartea lui Giovanni Ruffini (1807—1881), adept al lui G. Mazzini, participant la mișcările de la Genova (1830—1833), ceea ce l-a adus exilul în Anglia. În 1853, Ruffini a publicat la Edinburgh romanul autobiografic *Lorenzo Benoni*, cu referiri la activitatea sa politică, iar în 1855, la Londra, *Doctor Antonio*, cu intenția de a stârni simpatia publicului englez pentru Italia. Retors în țară, a participat la viața politică, apoi s-a dedicat exclusiv scrisului. Ruffini tipărește, în 1858, *Familia Paragreen* sau o vizită la *Expoziția Universală de la Paris*, în 1860 romanul *Lavinia*, în 1867, *Un colț liniștit în Jura*, *San Remo vizitat din nou*, 1868. El este autorul libretului operi *Don Pasquale* de Donizetti.

ATLAS

Corectura

■ DE cite ori mi se întâmplă să mă întorc într-un loc pe care îl știusem în copilărie, să recitesc o carte pe care atunci o descoperisem, să văd pe cineva pe care îl știu de atunci, mă aștept la senzaționale schimbări de perspectivă, la revelații legate nu de obiectul privirii infantile, ci de calitatea ei, de uluitoarea ei capacitate de a transforma, colorind totul atât de violent în nuanțele pasionale ale creșterii, încât numai cu greu realitatea de dedesubt mai transpare rar prin pelicula strălucitoare. Tot ce am cunoscut atunci există în mine intact și intangibil, dublu aureolat de nimbul difuz al minuniei și al nesigurantei. Revenind pe urmele vechi, de fiecare dată mă aștept să descopăr totala neadekvare la realitate a reprezentărilor, convins de realismul lor, ale copilăriei mele. Înaintez, emoționată mereu de posibilitatea de a nu mai găsi nimic din ceea ce mă împodobise atunci: s-ar fi putut atit de simplu întâmpla ca totul să nu fi fost decit fructul frumos copt în antecamera somnului.

Pentru că nu numai subiectivitatea mea, înconștientă de propriile ei puteri, acționa asupra realității, ci eu însămi — neîndoindu-mă nici o clipă de dreptul meu de posesie asupra ei — interveneam cu ingenuitate, schimbând ce era de schimbat atunci când nu înțelegea, dinainte, să mi se supună. Mă obișnuisem, astfel, seara înainte de culcare, sau în așteptarea silnicului somn de după-amiază, să trec în revistă întâmplările zilei, corectându-le din mers laturile neplăcute sau penibile, în așa fel încât în relatarea lor coerență, pregătită anume și gata să fie clasată în amintiri, personajul central care eram cistiga în inteligență, bunătațe și îndrăzneală, fără a pierde în verosimilitate. Apoi adormeam și, odată cu somnul, totul se fixa definitiv în mine, sub această formă fin revăzută a cărei cioră reală o uitam în scurt timp și eu.

Dar ceea ce în momentul faptului mi se părea firesc și îndreptățit, lăsa în urmă ciudate și melodioase culpabilități, abia înțelese și tocmai de aceea, hotărâte. Conștientă de înclinarea — pe care mi-o ascundeam și mi-o iubeam ca pe un viciu — de a lăsa fantezia să se amestece ilicit printre adevărurile inconjurătoare, luându-le culoarea și imitându-le forma, încit o privire străină, oricât de nesuperficială, nu le-ar fi putut deosebi între ele, am trecut prin anii aceia uluitori cu un continuu sentiment de vinovăție, cu perpetua spaimă de a nu-mi fi demascată corectura, cu atit mai complicată cu cit nu o mai deosebeam nici eu. Și chiar și atunci când uitam totul, uitarea era împodobită de cea confuză aură care mi-a luminat atit de emoționant copilăria și care nu uită să-și arunce asupra mea lungile, mătăsoasele ei raze, din când în când și acum.

Ana Blandiana

Omagiu lui George Enescu

ADAM, „poate cea mai șic revistă literară din lume” („L'Express”), „o instituție unică” („Times Literary Supplement”), „o revistă cu adevărat internațională, excelentă” („International Herald Tribune”), această publicație care apare de 43 de ani la Londra fiind „cea mai remarcabilă performanță înfiptă de un singur om în timpul vieții noastre” („The Times”) și-a dedicat ultimul număr memoriei lui George Enescu. Volumul de circa o sută de pagini alcătuit de capo al fine de Miron Grindea („tenacitatea și entuziasmul acestui om inspiră admirație și neliniște” — „Le Monde”) este, din cel puțin două puncte de vedere, o realizare lesită din comun.

În primul rând prin contribuțiile inedite care completează informațiile existente despre personalitatea marelui muzician român.

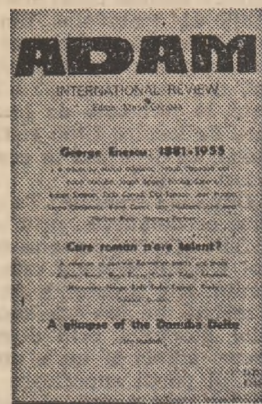
În al doilea rând, prin ceea ce anunță titlul celei de-a doua secțiuni, tipărit în mod surprinzător pe românește pe coperta unei publicații scrise în limbile engleză și franceză: „Care român n-are talent?”: o admirabilă antologie de poezie și proză contemporană românească, esanțion, după cum sîntem anunțati, al numărului consacrat integral literaturii române, care urmează să apară în 1982.

La centenarul enescian, Miron Grindea, care a avut privilegiul de a fi mult timp în apropierea maestrului în ultimii nouă ani de viață ai acestuia și s-a bucurat de prietenia lui (atestată de scrisorile către „Adam”, către Miron Grindea și familia lui, reproduse în volum), s-a străduit să adune cit mai multe mărturii directe despre cel ce a fost, după cum spune el, „eroul întregii mele vieți”.

Alert, iscoditor, Miron Grindea care, refuzând să înțeleagă sensul cuvintelor „nu se poate”, poate orice, a venit în aceste zile la București pentru a completa, cu ajutorul celei mai bogate surse de amintiri despre George Enescu — nonagenarul Romeo Drăghici, prietenul de-o viață al maestrului și executorul lui testamentar — al arhivei muzicologului Viorel Cosma, al altor arhive, al unor cunoscuți și contemporani informați, filmul vieții și al prodigioasei activități a geniului muzicii românești. Noul material documentar se va adăuga, deci, celui inclus în acest dens număr monografic care anunță și instituirea de către „Adam” a unui premiu biennial de compoziție „George Enescu” în sumă de 100 de lire sterline, urmînd a fi atribuit pentru muzică de cameră unor creatori tineri (sub 25 de ani).

Fotografii necunoscute, facsimile ale unor scrisori și biletele, foarte elocvente prin continutul și grația lor: umorul și delicata atenție a lui George Enescu față de prieten, așa cum reies dintr-un autograf datat 26-IV-54: „De la part de Georges Enesco, vœux et amicaux remerciements à ADAM, respectueux souvenirs à MADAME, et bons baisers a MADAMINA”; tragica deteriorare a capacității lui fizice, vizibilă în cele câteva rînduri aproape de nedescifrat pe care le-a adresat, cu câteva luni înainte de moarte, marelui violonist Joseph Szigeti.

Seria contribuțiilor originale este deschisă de Joseph Szigeti, care l-a ascultat pentru prima oară pe Enescu în 1907 sau 1908 la Edinburgh și care evocă întâlnirile lor dinainte de primul război mondial și din anii '30. Este reprodus, apoi, cuvîntul omagial rostit la comemorarea oficială a muzicianului român sub auspiciile UNESCO, la Paris, de către Marcel Mihailovici, compozitorul originar din Româ-

nia care l-a urmat lui George Enescu în calitate de membru al Institutului Francez, Yehudi Menuhin a scris special pentru „Adam” câteva pagini de vibrantă evocare a maestrului său: „Ori de câte ori fac muzică, fie cîntînd la vioară, fie dirijînd sau studiînd o partitură, simt încă prezența celui mai stimulator dintre oameni, a celui mai mare muzician pe care l-am cunoscut vreodată”. Rînduri scrise de surorile lui, regretata Hepzibah Menuhin și Yaltah Menuhin Rice, completează imaginea neasemuitului lor prieten și îndrumător. Nicolae Caravia, pianistul care l-a acompaniat pe Enescu începînd din zilele primului război mondial, trăiește încă. Miron Grindea l-a descoperit la Paris și l-a determinat să scrie un amplu articol intitulat „50 de ani de prietenie”. Pictorul Gigi Tomaziu (văr cu George Enescu), dirijorul Sergiu Comissiona, Jean Mouton, care a fost, în anul 1942—1943, directorul Institutului francez din București, marele compozitor englez Robert Simpson, cîntărețul Doda Conrad, muzicologul John Amis, Norbert Brainin, membru al renumitului „Amadeus Quartet”, violonistul Manoug Parikian, pianista Lorry Walfisch, muzicologul Viorel Cosma aduc alte prețioase contribuții la bibliografia enesciană, încă departe de a fi definitivată. Jacques Feschotte povestește una dintre întîlnirile lui George Enescu cu Albert Schweizer. Sub titlul „Pynx — creatorul” apar, pentru prima oară, câteva pagini din memoriile Mariei Cantacuzino-Enescu. Scrisori inedite adresate de George Enescu lui Yehudi Menuhin completează această primă parte a numărului omagial.

Antologia literară românească — alcătuită cu mult discernămint și cu finețe de acest publicist care a debutat în 1928 în „Bilete de papagal” și căruia Tudor Arghezi i-a editat în același an volumul *Notății critice*, dar care trăiește de 44 de ani departe de țară — cuprinde 27 de autori, în ordine alfabetică de la Tudor Arghezi la Vasile Voiculescu, cel mai „bătrîn” dintre scriitorii prezenți cititorilor de limba engleză și franceză fiind Arghezi, iar cel mai tînăr Nichita Stănescu. Poeme și pagini de proză foarte inspirate alege și excepțional tălmăcite (în engleză și franceză de Petre Solomon, numai în engleză de Carola Grindea, de Miron Grindea și de alții) vin să justifice fascinația mărturisită de editorul revistei față de „explozia de imagini” care caracterizează literatura română de azi.

Felicia Antip

Primăria din Amsterdam — pictură pe lemn de Gerrit Berkheyde (1638-1698)

Uscatul și apa

AM intrat în Olanda, venind dinspre Köln, prin Venlo, unde am schimbat trenul spre Amsterdam. Trenurile sînt dese în Olanda și foarte punctuale, circulația feroviară fiind superioară celei din R.F.G., poate și datorită relativ micii întinderi a acestui stat. Aci trenul este funcțional tramvaiul din altă țară, succesiunea deasă, iar rețeaua feroviară insumează în ansamblu aproape 3 000 de km. Țara întreagă cuprinde un teritoriu relativ restrîns — 40 844 km², din care doar 33 812 km² reprezintă uscatul propriu-zis. Peste 14 milioane de locuitori populează Olanda, densitatea mare de locuire fiind remarcată mai ales în jumătatea de vest a țării, ea depășind în conurbația Rastad Holland 1 000 de locuitori pe km².

Din fuga trenului, Țara îți apare „foarte îngrijită”, prin ordinea ce domnește, prin succesiunea culturilor, prin „lanurile” de flori și prin rețeaua de canale care îmbrățișează pretutindeni uscatul. Olanda este un simbol al hărniciei și capacității omului. Aci uscatul a fost și este cucerit, pas cu pas, metru cu metru, iar apa este supusă, silită să urmeze drumuri prestabilite, stăpînită prin diguri, zăgazuri și ecluze. Canalele sînt deseori adinci și nu e ulmitor să întilnești deodată în cimpie profilul părții superioare a unui vas relativ mare, pătruns în interior prin aceste căi de apă rezultate din seculara hărnicie a oamenilor.

În 1975 zburasem peste Olanda, în drum spre Statele Unite, făcînd escală pe marele aerodrom al Amsterdam-ului — Schiphol — și atunci, de sus, mă izbise „ordinea” pacifică olandeză, dominarea naturii de către om în sensul cel mai pozitiv posibil. Aci natura se bucură de respect, ea este supusă de om fără a i se știrbi atributele. Industrializarea intensă a țării n-a însemnat și nu înseamnă lezarea activității agricole de înalt nivel, deși în ceea ce privește forța de muncă, populația urbană neimplicată într-o astfel de activitate insumează aproape 90 la sută din numărul locuitorilor.

AMSTERDAM-UL, adevărată Veneție a Nordului și totodată capitală constituțională a țării, cel mai mare oraș olandez (728 746 locuitori în afara celor din aglomerația urbană) l-am cunoscut coborînd în gara centrală, unde am sosit cîteva ore de la trecerea frontierei. El este via întru chipare a biruinței poporului olandez, a supunerii de către el a mării, prin hărnicie și stăruință. Apărat de diguri, străbătut de canale, distribuite într-o țesătură regulată, Amsterdam-ul, în care noul și vechiul se imbină armonios, este, totodată, în ceea ce privește orașul propriu-zis, oprit de la o dezvoltare excesivă. Aci totul s-a ridicat pe nisip, a crescut din nisip și cu nisip și în bună parte uscatul e „artificial”, rezultat al străduinței umane, iar canalele — create și stăpînite de om — sînt totodată chingi care mențin marea așezare umană în anumite limite de dezvoltare. De-a lungul canalelor și pe străzile înguste amenajate prin izgonirea apei, circulația nu poate fi decît relativ restrînsă. De asemenea, tot acolo clădirile s-au păstrat în bună măsură și nu în puține locuri se înalță încă cele ale veacului al XVII-lea — „secolul de aur” ! —, vechi case-grinare, astăzi modernizate în interior, dar păstrîndu-și în exterior vechea înfățișare. Ele se înșiră într-o fermecătoare aliniere — toate seamănă și toate diferă ! —, mărturie ale trecutului. Pe canale, rațe sălbatice, pescăruși și lebede își desfășoară o viață respectată și încurajată de locuitorii orașului și tot acolo, pe aceste căi de apă, întilnești vase și șleberi — sînt peste o mie ! — transformate în locuințe care neîndoielnic adaugă și ele o notă de pitoresc acestui mare oraș. Pe un astfel

de vas aparținînd unui bătrîn pictor american au năpădit ierburile și printre ele multe flori, iar pe altul trăiesc vreo 40 de pisici, ocrotite și totodată păzite de o plasă din sîrmă !

Amsterdam-ul, centru industrial de seamă, port cu intensă activitate și totodată și metropolă comercială, este și un centru internațional de veche tradiție pentru prelucrarea diamantelor. Biserica Sf. Nicolae de la începutul secolului al XIV-lea, în preajma căreia poți asculta un minunat joc de clopote, palatul regal datînd din secolul al XVII-lea, ori Muzeul Rembrandt atrag atenția turiștilor, dar mai ales ceea ce impresionează pe vizitator este varietatea și echilibrul urbanistic, armonia dintre vechi și nou. Dar mai există în Amsterdam și krakeri, care ocupă casele nelocuite și tinerii cu părul vopsit în cele mai surprinzătoare culori (moda punk !), exprimîndu-și astfel un prost canalizat protest social și chiar bonzi budisti... europeni, cîntînd și cîrșind pe străzi.

Și tot aci în Olanda, ca și mai înainte în R.F.G., m-am întilnit cu partizanii mișcării pentru pace ori mai exact cu purtători de cuvînt al dezideratului celui mai general al oamenilor de pretutindeni. Pe aceștia i-am întilnit peste tot, în case sau pe stradă, ori în tren, și nu erau cîțiva, ci nenumărați. Războiul temut și detestat și pacea dorită a fi păstrată erau în gîndul și pe buzele tuturor. La Mainz, unde mă oprisem în drum spre granița olandeză, la Institutul pentru istoria Europei, tocmai cu o zi înainte marilor manifestații ce a avut loc la Bonn, în octombrie, n-am constatat decît această preocupare, iar apoi, la Amsterdam, am cules impresiile uriașului marș al păcii inițiat în țările nordice. Interlocutorii mei mi-au arătat dorința ca în locul armelor și al pregătirilor militare, unele de-a dreptul terifiante, să înflorească prietenia și pacea, buna înțelegere și fericirea oamenilor.

AM FOST și la Utrecht, într-o jumătate de zi, unde am vizitat Universitatea ; între altele, localul rectoratului cu impresionanta galerie de portrete ale învățaților acestei Universități și noul local al Institutului de Istorie, așezat într-o clădire de cinci etaje. Aici am reîntilnit România și prietenii ei, pe profesorii Z. R. Dittrich și A. P. van Goudoever, autori ai unei recent apărute lucrări privind **Politica externă a României**, care, amîndoi, se preocupă, atît în cercetările pe care le întreprind, cît și la cursurile prezentate studenților, de problematica românească, ceea ce este mișcător pentru un călător de la Carpați venit într-o scurtă vizită în Olanda. În biblioteca Institutului, cărțile și revistele de istorie românești sînt prezente, pe afişierele sale întilnești anunțuri unde apare numele României și în camerele sale afişe amintitoare ale frumuseților țării noastre. Te simți aici între prieteni și este neîndoielnic un sentiment deosebit de plăcut.

Am mai fost și la Marken, un sat pescăresc, unde am văzut nu numai des întilnitele mori de vînt, dar și femei în port tradițional, cu saboți, ca și căsuțe de un pitoresc deosebit înconjurat de flori și ape.

N-am stat multe zile în Olanda și nici n-am fost în multe locuri, dar am văzut o țară și am întilnit o națiune, prietenoasă și muncitoare, dornică în primul rînd de pace și regăsînd în veacul nostru sursele ei de energie nu în dominarea altora, ci în propria ei singurcinoasă activitate, în respectul pentru creația umană, într-o neîntărmurită cînstire a naturii de ea stăpînită, asociînd fericit și creator uscatul cu marea, năzuința cu realitatea.

Dan Berindei

Prezențe românești

AUSTRIA

● La sediul central din Viena al Societății teatrelor muzicale din Austria a avut loc, în cadrul manifestărilor dedicate Centenarului Enescu, prezentarea festivă a operei **Oedip**. Președintele societății, Franz Eugen Dostal, a vorbit despre semnificația creației enesciene pentru muzica românească și cea internațională.

S.U.A.

● În marea sală de concerte a Muzeului Metropolitan din New York a avut loc un spectacol extraordinar în cadrul manifestărilor consacrate Centenarului Enescu. Spectacolul, care a cuprins în exclusivitate piese din creația enesciană, a fost susținut de formațiile „The Jupiter Symphony” și „The Jupiter Symphony Chamber Players”.

PORTUGALIA

● La Teatrul municipal „Sao Luiz” din Lisabona a avut loc vernisajul unei expoziții documentare consacrate lui George Enescu. Cu această ocazie profesorul univ. Joao de Freitas Branco a evocat personalitatea artistică a lui George Enescu și influența pe care acesta a exercitat-o asupra dezvoltării muzicii contemporane.

BELGIA

● În sala primăriei din Bruxelles a avut loc un concert consacrat Centenarului Enescu. Concertul a fost susținut de doi profesori de la Conservatorul regal de muzică din Bruxelles — pianistul Serge Benoit și violonistul Marcel Debod, fost elev al lui George Enescu.

R. D. GERMANIA

● La Leipzig s-a desfășurat recent concursul „Cele mai frumoase cărți din lume”. Cu această ocazie volumul **Aventurile șahului** de Mihail Sadoveanu, apărut în Editura „Ion Creangă”, cu ilustrații de Val Munteanu, a fost distins cu „Mențiunea de onoare”.

FRANȚA

● Aflat în Franța cu ocazia lansării romanului **Galeria cu viță sălbatică**, tradus în limba franceză, Constantin Toiu, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, a participat la o solemnitate la Facultatea de Litere din Avignon, solemnitate în cadrul căreia prozatorul român a fost ales membru al Academiei din Vaucluse. Cu acest prilej Constantin Toiu a ținut conferința — **De la balada Miorița la romanul românesc de actualitate**.

ELVEȚIA

● La Geneva, în cadrul ceremoniei desfășurate cu prilejul aniversării a 35 de ani de la crearea Federației Mondiale a Asociațiilor pentru Națiunile Unite, s-au acordat premii pentru pace unor personalități din mai multe țări. Una dintre cele 8 distincții acordate i-a fost decernată profesorului român Dumitru Mazilu pentru activitatea publicistică desfășurată în anul 1980 în domeniul relațiilor internaționale.

ITALIA

● Compozitorul român Ion Dumitrescu a fost ales membru corespondent al Academiei Tiberina din Roma. Înființată în 1811, prestigioasa instituție culturală numără printre membrii săi numeroase personalități ale lumii artelor, literaturii, științelor.

● Juriul celui de-al 39-lea Concurs internațional al ceramicii de artă de la Faenza a acordat „Medalia de argint”, pentru lucrarea **Dezvoltare**, artistei din țara noastră, Arina Ailincăi.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU